

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Л.В. Гальченко, І.Є. Дядечко

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

**Навчальний посібник
для здобувачів ступеня вищої освіти магістра
спеціальності «Фізична культура і спорт»
освітньо-професійної програми «Спорт»**

**Запоріжжя
2020**

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Л.В. Гальченко, І.Є. Дядечко

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

**Навчальний посібник
для здобувачів ступеня вищої освіти магістра
спеціальності «Фізична культура і спорт»
освітньо-професійної програми «Спорт»**

Затверджено
вченою радою ЗНУ

**Запоріжжя
2020**

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

УДК : 796.011.1:796.077.5:796.03(075.8)

Г178

Гальченко Л.В., Дядечко І.Є. Студентський спорт : навчальний посібник для здобувачів ступеня вищої освіти магістра спеціальності «Фізична культура і спорт» освітньо-професійної програми «Спорт». Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2020. 109 с.

У посібнику послідовно представлено історичний аналіз розвитку студентського спорту у вишах України та в світі. Розглянуто організаційну структуру міжнародного студентського спортивного руху, структуру та зміст діяльності в студентському спорті України; особливості нормативно-правового регулювання студентського спорту України; клубну форму організації занять у розвитку студентського спорту. Запропоновано підходи до системи підготовки спортсменів у студентському спорті; наведено специфіку проведення наукових заходів у структурі міжнародного студентського спортивного руху.

Теоретичний матеріал кожної теми доповнено контрольними питаннями, тестами й завданнями для самостійного виконання, що сприятиме систематизації та закріпленню знань і формуванню передбачених робочою програмою дисципліни практичних навичок.

Для здобувачів ступеня вищої освіти магістра спеціальності «Фізична культура і спорт», які навчаються за освітньо-професійною програмою «Спорт».

Рецензент

Ю.О. Коваленко, канд. пед. наук, доцент кафедри теорії та методики фізичної культури і спорту

Відповідальний за випуск

А.В. Сватъєв, д-р пед. наук, проф., завідувач кафедри фізичної культури і спорту

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

ЗМІСТ

Вступ	4
Тема № 1. Від витоків студентського спорту до універсиади	5
Контрольні питання	9
Тестові завдання	10
Завдання для самостійного виконання до теми № 1	11
Тема № 2. Багатогранність розвитку студентського спортивного руху в Україні	14
Контрольні питання	21
Тестові завдання	21
Завдання для самостійного виконання до теми № 2	22
Тема № 3. Нормативно-правове регулювання студентського спорту України	27
Контрольні питання	38
Тестові завдання	39
Завдання для самостійного виконання до теми № 3	40
Тема № 4. Особливості формування та розвитку студентського спортивного руху періоду новітнього державотворення	45
Контрольні питання	53
Тестові завдання	53
Завдання для самостійного виконання до теми № 4	54
Тема № 5. Клубна форма організації занять у розвитку студентського спорту	58
Контрольні запитання	71
Тестові завдання	72
Завдання для самостійного виконання до теми № 5	73
Тема № 6. Особливості системи підготовки в студентському спорті України	79
Контрольні питання	90
Тестові завдання	91
Завдання для самостійного виконання до теми № 6	91
Тема № 7. Специфіка проведення наукових заходів у структурі міжнародного студентського спортивного руху	92
Тестові завдання	100
Контрольні питання	100
Завдання для самостійного виконання до теми № 7	101
Використана література	107

Умовні позначки та символи

теоретичні відомості;	поняття;	визначення;
	виконайте завдання	прочитайте;
	зверніть увагу;	запам'ятайте

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

ВСТУП

Студентський спорт є сполучною ланкою між масовим спортом і спортом вищих досягнень. Всесвітні Універсиади за значущістю та масштабом належать до лідерів серед міжнародних спортивних змагань, основним організатором яких виступає Міжнародна федерація студентського спорту.

Студентський спорт розглядають як суттєве соціальне явище з багатою історією. До нього залучена значна частина суспільства і на нього покладається вирішення багатьох завдань, котрі виходять за межі навчання молоді у закладах вищої освіти.

Багато сучасних популярних видів спорту (наприклад, баскетбол, волейбол, регбі) зародились саме зі студентського спорту. Більше того, модель спорту П'єра де Кубертена значною мірою може бути реалізована саме у студентському спорті.

Сучасний студентський спорт відзначається своєю багатогранністю, що обумовлено функціонуванням на різних рівнях (від окремого університету до міжнародних об'єднань), вирішенням завдань усіх напрямів спорту, участю людей різного віку та рівня спортивної майстерності.

Метою вивчення дисципліни є засвоєння майбутніми фахівцями базових знань про організаційну структуру та зміст діяльності в студентському спорті України.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Студентський спорт» студенти повинні:

Знати: історичний розвиток студентського спорту; організаційну структуру міжнародного студентського спортивного руху; функції, мету та діяльність Міжнародної федерації університетського спорту (FISU); специфіку проведення наукових заходів у структурі міжнародного студентського спортивного руху; міжнародно-правові акти у сфері фізичного виховання і спорту; основні нормативно-правові документи, що регламентують діяльність студентського спорту; місце та значення клубної форми організації занять у розвитку студентського спорту.

Уміти: аналізувати правовий компонент діяльності спортивного клубу при закладах вищої освіти України; використовувати особливості системи підготовки в студентському спорті України; застосовувати основні теоретичні положення у системі підготовки в студентському спорті України; застосовувати під час навчання та виконання професійних завдань базові знання з історичних закономірностей та особливостей формування й розвитку студентського спортивного руху.

Автори посібника щиро сподіваються, що його використання студентами в освітньому процесі сприятиме досягненню очікуваних результатів вивчення дисципліни, оскільки теоретичний матеріал в ньому систематизовано та поєднано із засобами діагностики навчальних досягнень (контрольні питання, тести) та практичними завданнями.

ТЕМА № 1. ВІД ВИТОКІВ СТУДЕНТСЬКОГО СПОРТУ ДО УНІВЕРСІАДИ

План:

1. Передумови зародження й розвитку студентського спорту.
2. Організаційна структура міжнародного студентського спортивного руху.

1. Передумови зародження й розвитку студентського спорту.

Історія розвитку міжнародного студентського спорту має давні витoki та свої традиції.

Сучасний спорт як суспільне явище набув широкого розповсюдження тільки на початку XIX століття. В історії фізичної культури відомими є імена Чарльза Кінгслі та Томаса Арнольда, які одними з перших використали змагальний чинник у процесі виховання молоді. Чарльз Кінгслі теоретично обґрунтував шкільне фізичне виховання елітарного типу, яке ґрунтувалося на спортивних та ігрових заняттях. Згодом він сприяв модернізації англійської моделі розвитку спорту. Ректор коледжу у м. Регбі, Томас Арнольд започаткував шкільне фізичне виховання у спортивному дусі. За 14 років роботи у коледжі Т. Арнольд зумів створити принципово нову систему виховання, центральною частиною якої стали спорт і фізичне виховання. Провідною ідеєю виховання Т. Арнольда стало використання чітких правил спортивних змагань, взаємин у спортивних командах, побудованих на принципах колективізму, взаємодопомоги та чесної гри, які реалізувалися в умовах організованого фізичного виховання та спорту. Створені Т. Арнольдом спортивні команди функціонували на основі самоуправління, продуманої системи фізичного виховання і регулярних спортивних змагань. Разом з популярними тоді крикетом, веслуванням, регбі, футболом у спортивне життя молоді поступово входили плавання, фехтування, бокс та інші види спорту.

Як зазначає Л. Кун, перші змагання між навчальними закладами були проведені у 1818 році між студентами Ітона та Херроу. Роком пізніше були організовані змагання з веслування між Ітоном та Вестмінстером. З 1827 року регулярного характеру набувають змагання з крокету між Оксфордом та Кембріджем. З 1837 року регулярними стали атлетичні змагання між іншими навчальними закладами і не тільки в Англії.

Змагання в коледжах продовжували національні традиції: у Канаді з крокету та регбі, в Австралії, завдяки сприятливим географічним умовам, розвивалося плавання. Окрім англійських колоній, ідеї Т. Арнольда, який відіграв важливу роль у створенні сучасного спорту, поширювалися і на молодь США.

За прикладом Англії та США, керівні кола інших країн стали визнавати, що сучасний спорт це не тільки розвага, але й корисне у всіх відношеннях заняття для молоді.

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

♣ Перші офіційні університетські спортивні змагання було проведено у США, Англії та Швейцарії. Саме в цих країнах зароджуються та формуються перші університетські спортивні асоціації. Зокрема, у 1905 році, через рік після проведених у Сент-Луїсі ігор Олімпіади, таку організацію було створено у Сполучених Штатах Америки. Інші національні федерації виникають згодом в Угорщині, Польщі, Німеччині, Швеції та Норвегії.

📖 Незважаючи на те, що структури міжнародного спорту на початку ХХ століття вже почали активно діяти, Міжнародну студентську конфедерацію (СІЕ) було засновано тільки в 1919 році у м. Страсбурзі. Саме ця асоціація створила Спортивну комісію (Sport Commision), яка взяла на себе відповідальність за проведення перших університетських ігор у 1923 році. Президентом цієї комісії був молодий французький інженер-хімік Жан Птитжан (Jean Petitjan). Неабиякий гуманіст і великодушний ідеаліст, саме він вважається «батьком» університетського спортивного руху. Основною думкою проголошеного ним курсу було те, що спортивні університетські змагання повинні сприяти розвитку дружніх відносин між студентами вищих навчальних закладів усього світу. Його ініціативу підтримали тодішні офіційні французькі політичні кола. Створений у рамках Міжнародної конфедерації студентів спортивний відділ вже 1921 року мав намір розпочати організацію студентського чемпіонату світу. Однак країни, які не увійшли до Міжнародної конфедерації студентів, через посередництво міжнародних спортивних союзів чинили такий сильний опір Конфедерації, що заплановану церемонію відкриття довелося декілька разів відкладати. Але було знайдено вихід з цієї ситуації, що засвідчило розширення зв'язків спортивного відділу Міжнародної конфедерації студентів. У результаті його посередництва студентські організації США, Англії та Італії вступили до Міжнародної конфедерації студентів. Унаслідок цього у травні 1923 року в Парижі було скликано Міжнародний спортивний конгрес університетів, на якому було прийнято рішення про те, що наступного року Польська студентська спілка організує перший чемпіонат світу.

Це стало першим кроком на шляху до створення міжнародного студентського спортивного руху, найбільш значущого після олімпійського.

➔ Жан Птитжан був президентом Паризького університетського клубу з 1913 до 1925 року й одним з ініціаторів утворення Міжнародного організаційного центру студентського спорту (OSSU). Саме ця організація разом із Французькою національною студентською спілкою (UNEF) організовує перші післявоєнні міжнародні університетські ігри у 1947 році.

Ж. Птитжан також заснував Возз'єднувальні ігри (Reunification Games) у 1957 році, з яких розпочався процес об'єднання університетського спортивного руху.

➔ Отже, спортивний рух серед студентства організаційно сформувався у 1919 році в результаті створення Міжнародної конфедерації студентів, в рамках якої з 1924 року почали проводитися Всесвітні університетські ігри.

2. Організаційна структура міжнародного студентського спортивного руху

↔ Міжнародну федерацію університетського спорту (FISU) було засновано у 1949 році. Головна функція цієї федерації проведення літніх і зимових Універсіад, а також Світових університетських чемпіонатів.

📁 Універсіада, за визначенням багатьох дослідників, це міжнародний спортивно-культурний захід, що проводиться кожні 2 роки в різних містах і який вважається другим за своєю значущістю спортивним заходом після Олімпійських ігор. Літня Універсіада передбачає у програмі, як правило, обов'язкових видів спорту: легка атлетика, баскетбол, фехтування, футбол, гімнастика, плавання, стрибки у воду, водне поло, теніс, волейбол і 3 види, які вибираються додатково країною-організатором. Зимова Універсіада передбачає у програмі, як правило, 6 обов'язкових видів спорту: гірські лижі, лижне двоборство (стрибки з трампліна, лижні перегони), хокей, ковзанярський спорт, фігурне катання, біатлон і 2 види спорту обираються містом-організатором.

Ще однією важливою формою проведення Міжнародних спортивних змагань серед студентів вважається Світовий університетський чемпіонат, метою якого є поширення університетського спорту у світі, проведення серій різноманітних зустрічей і змагань.

За останні 30 років було проведено близько 200 Світових університетських чемпіонатів, що передбачають широкий спектр спортивних дисциплін. Ці заходи є можливістю для зустрічей спортсменів поза програмою Універсіад кожні 2 роки. Чемпіонати передбачають у програмі, як правило, такі види спорту: спортивне орієнтування, боротьба дзюдо, мотоспорт, гандбол, настільний теніс, веслування, стрільба з лука. Також FISU разом з Міжнародною федерацією лижного спорту організовує змагання з лижних перегонів та гірськолижного спорту.

↔ Універсіади і Чемпіонати відкриті для усіх студентів-атлетів віком від 17 до 28 років, що навчаються в університетах. Будь-яка асоціація, що входить до FISU, може бути представлена національною командою або окремим учасником для участі у змаганнях.

📖 Головною метою діяльності FISU, як відзначається у статуті, є:

- 1) розвиток університетського спорту на всіх рівнях;
- 2) моральний та фізичний розвиток студентів;
- 3) налагодження контактів між студентами всіх країн і їхня співпраця для розвитку міжнародного університетського спорту.

Для виконання цієї мети FISU необхідна:

- ✓ гарантія, що більша кількість населення буде інформуватися про університетський спорт у будь-якій частині світу;
- ✓ внесок у зміцнення національних університетських спортивних федерацій в організації курсів, таборів, робочих груп;
- ✓ влаштування міжнародних спортивних зустрічей для студентів;

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

- ✓ підтримка будь-якими способами ідеалів університетського спорту як чинника в загальному розвитку людства, консолідація світової громадськості за допомогою спорту.

FISU впроваджує свою мету без дискримінації політичного, релігійного або расового характеру.

Оскільки FISU є провідною структурою серед міжнародних організацій університетського спорту і другою за масштабами організацією спортивних змагань міжнародного рівня, вона має гнучку і дієву структуру.

☞ Головним керівним органом FISU є Асамблея.

Цей орган має наступні повноваження:

- ✓ Схвалювати рішення, перевіряти рахунки минулого фінансового року;
- ✓ Залучати або виключати з асоціації членів;
- ✓ Обирати Виконавчий комітет і ревізорів;
- ✓ Встановлювати розмір членських внесків;
- ✓ Затверджувати програму дій;
- ✓ Ухвалювати бюджет;
- ✓ Вносити зміни до статуту;
- ✓ Вирішувати будь-які інші питання, представлені членськими асоціаціями або Виконавчим комітетом.

Асамблея FISU станом на 2000 рік об'єднує 129 національних університетських спортивних федерацій-членів FISU. Вона обирає Виконавчий Комітет на 4-річний період, затверджує бюджет і програму, яку пропонує Комітет.

Виконавчий Комітет складається з 23 членів; проводить збори щонайменше двічі на рік. Спрямовує усі свої зусилля на підвищення рівня університетського спорту. Під час проведення засідань Комітету обговорюються всі аспекти поточного керування Федерацією. Ці засідання тривають два дні.

Як зазначено у Статуті, головними завданнями Виконавчого Комітету є:

- ✓ контроль над функціонуванням заходів, що організуються під заступництвом FISU;
- ✓ установа правил проведення цих заходів;
- ✓ приведення у виконання рішень Генеральної Асамблеї;
- ✓ призначення членів комітетів FISU і допомога у реалізації їхніх можливих пропозицій і планів;
- ✓ реалізація фінансового керування, запропонованого державним скарбником.

Роботі Виконавчого Комітету сприяють дев'ять постійних комісій, які обираються для окремих ділянок роботи. Комісії, чинні сьогодні у FISU представлені у табл. 1.

Також існує дві додаткові комісії – правова та історична.

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

Також функціонує відділ, який перевіряє рахунки FISU, які поповнюються, в основному, шляхом надання засобам масової інформації права на трансляцію Універсіад і за рахунок внесків національних федерацій-членів FISU.

Таблиця 1 – Назви комісій Міжнародної федерації університетського спорту (2000 рік)

з/н	Назва комісії
1.	Комісія по проведенню літньої Універсіади
2.	Комісія по проведенню зимової Універсіади
3.	Комісія по проведенню студентських чемпіонатів
4.	Регулятивна комісія
5.	Медична комісія
6.	Міжнародна контрольна комісія
7.	Комісія з вивчення університетського спорту
8.	Комісія зі зв'язків із громадськістю
9.	Комісія зі спостереження за Універсіадами

Головний орган FISU з адміністративної роботи – Генеральний Секретаріат. Він розташований у Брюсселі.

У листопаді 1992 року для генерального секретаріату в Брюсселі було урочисто відкрито нову штаб-квартиру. На відкритті був присутній президент Міжнародного олімпійського комітету – Хуан Антоніо Самаранч, який у своєму виступі наголосив про зближення Олімпійського комітету й Університетського руху.

Контрольні питання:

1. У якому столітті набув широкого розповсюдження сучасний спорт як суспільне явище?
2. Пригадайте історію перших неофіційних змагань між навчальними закладами.
3. Пригадайте історію перших офіційних університетських спортивних змагань.
4. Пригадайте історію виникнення Міжнародної студентської конфедерації (СІЕ).
5. Пригадайте основні віхи життя молодого французького інженера-хіміка Жана Птитжана.
6. Сформулюйте основну функцію Міжнародної федерації університетського спорту.
7. Дайте визначення поняття «універсіада».
8. Які види спорту є обов'язковими у програмі Універсіади?
9. Що є однією з важливих форм проведення Міжнародних спортивних змагань серед студентів?
10. Назвіть основні вимоги до участі в Універсіаді.
11. Яка головна мета діяльності FISU, вказана у статуті?
12. Які повноваження має FISU?
13. Назвіть головні завдання Виконавчого Комітету в Асамблеї FISU.

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

Тестові завдання:

1. **Хто першим в історії фізичної культури використав змагальний чинник у процесі виховання молоді?**
 - a. Гувер Колін, Макгрегор Кінлі;
 - b. Еббі Глайнс , Ерік Джеймс;
 - c. Чарльз Кінгслі, Томас Арнольд.
2. **Коли були проведені перші змагання між навчальними закладами ?**
 - a. у 1818 році між студентами Ітона та Херроу з веслування;
 - b. у 1827 році між студентами Оксфорда та Кембріджа з крокету;
 - c. у 1837 році в Англії атлетичні змагання між навчальними закладами.
3. **Де були проведені перші офіційні університетські спортивні змагання?**
 - a. США, Німеччина, Швеція;
 - b. Англія, США, Швейцарія;
 - c. США, Канада, Норвегія.
4. **Де і коли було засновано Міжнародну студентську конфедерацію (CIE) ?**
 - a. у 1919 році у м. Страсбург;
 - b. у 1928 році у м. Лондон;
 - c. у 1938 році у м. Осло.
5. **Хто вважається «батьком» університетського спортивного руху?**
 - a. Джоджо Моїс;
 - b. Тім Белоу;
 - c. Жан Птитжан.
6. **Коли відбулися перші університетські ігри?**
 - a. у 1923 році;
 - b. у 1929 році;
 - c. у 1939 році.
7. **Яку основну думку висловлював Жан Птитжан, проголошуючи курс на університетські ігри _____**
8. **Яка організація провела перші післявоєнні міжнародні університетські ігри у 1947 році?**
 - a. OSSU , Паризький університетський клуб;
 - b. Міжнародний організаційний центр студентського спорту (OSSU), Французька національна студентська спілка (UNEF);
 - c. OSSU, Міжнародна студентська конфедерація (CIE).
9. **Із якого року почали проводити Всесвітні університетські ігри?**
 - a. із 1923 року;
 - b. із 1926 року;
 - c. із 1928 року.
10. **У якому році було засновано Міжнародну федерацію університетського спорту (FISU) ?**
 - a. у 1949 році;
 - b. у 1950 році;
 - c. у 1951 році.

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

11. *Універсиада – це _____*

12. *Які види спорту є обов'язковими у програмі Універсиади? Встановіть відповідність:*

1) Літня Універсиада	↘	а) легка атлетика, баскетбол, фехтування, футбол, гімнастика, плавання, стрибки у воду, водне поло, теніс, волейбол;
2) Зимова Універсиада		б) гірські лижі, лижне двоборство (стрибки з трампліна, лижні перегони), хокей, ковзанярський спорт, фігурне катання, біатлон;
		в) 3 види, які обираються додатково країною-організатором;
		г) 2 види спорту, які обираються містом-організатором;
		д) легка атлетика, баскетбол, футбол, гімнастика, плавання, теніс, волейбол;
		е) лижні перегони, хокей, ковзанярський спорт, фігурне катання, біатлон.

Відповідь: _____

13. *Із яким інтервалом часу відбувається Світовий університетський чемпіонат?*

- а. кожні 2 роки;
- б. кожні 3 роки;
- с. кожні 4 роки.

14. *У якому віці можна виступати на Універсиаді?*

- а. від 17 до 28 років;
- б. від 16 до 29 років;
- с. від 16 до 27 років.

15. *Укажіть головний керівний орган FISU:*

- а. Генеральний Секретаріат;
- б. Асамблея.

16. *Де розташований головний орган FISU з адміністративної роботи ?*

- а. у Страсбурзі;
- б. у Мюнхені;
- с. у Брюсселі.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ВИКОНАННЯ ДО ТЕМИ № 1

1. ✎ *Опрацювати літературні джерела та електронні ресурси з теми:* «Еволюція проведення міжнародних спортивних змагань у системі студентського спортивного руху (Степанюк С.І. Студентський спортивний рух: історія, сьогодення та майбутнє. Херсон : ХДУ, 2006. 132 с.)

Самостійне завдання студента _____

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

Питання до теми:

1. У який історичний період було припинено проведення студентських чемпіонатів світу і з чим це було пов'язано?
2. Яка організація почала проводити змагання, що одержали специфічну назву – Університетські спортивні тижні та в якому році?
3. У якому році було досягнуто домовленість про те, що студентські ігри будуть продовжені під назвою «Універсіада»?
4. Що символізує латинська літера «U» із зірками, зображена на прапорі Міжнародної федерації університетського спорту?
5. Яку назву має офіційний гімн Універсіади і в якому році було написано мелодію до нього?
6. Яка нова міжнародна студентська структура утворилась у Празі в 1945 році?
7. Що було запропоновано на установчій конференції цього Союзу в 1945 році?
8. Яку ще назву мають змагання Університетські спортивні тижні?

Еволюція формування Міжнародних студентських спортивних структур

з/п	Рік утворення	Організація	Місце утворення
1			
2			
3			

Хронологія проведення літніх студентських тижнів спорту

п/п	Дата проведення	Місце проведення
1-й		
2-й		
3-й		
4-й		
5-й		

3 історії проведення літніх Універсіад

з/п	Дата проведення універсіади	Країна, місто проведення	Нагороди української збірної команди
1.	XVII літня Універсіада		
2.	XVIII літня Універсіада		

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

3.	<i>XIX літня Універсіада</i>		
4.	<i>XX літня Універсіада</i>		
5.	<i>XXI літня Універсіада</i>		
6.	<i>XXII літня Універсіада</i>		
7.	<i>XXIII літня Універсіада</i>		

З історії проведення зимових Універсіад

<i>з/п</i>	<i>Дата проведення універсіади</i>	<i>Країна, місто проведення</i>	<i>Нагороди української збірної команди</i>
1.	<i>XVI зимова Універсіада</i>		
2.	<i>XIX зимова Універсіада</i>		
3.	<i>XXI зимова Універсіада</i>		
4.	<i>XXII зимова Універсіада</i>		

Президенти Міжнародної федерації університетського спорту

<i>з/п</i>	<i>Прізвище, ім'я</i>	<i>Країна</i>	<i>Роки керівництва</i>	<i>З історії керівництва, визначні здобутки</i>

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

1.				
2.				
3.				

ТЕМА № 2. БАГАТОГРАННІСТЬ РОЗВИТКУ СТУДЕНТСЬКОГО СПОРТИВНОГО РУХУ В УКРАЇНІ

План:

1. Розвиток студентського спортивного руху в Україні.
2. Історичний аналіз розвитку студентського спорту у вищих навчальних закладах України.

1. Розвиток студентського спортивного руху в Україні

✎ Процес зародження та формування студентського спортивного руху в Україні припадає на початок ХХ століття і пов'язаний з розвитком студентського спорту в царській Росії, згодом у Радянському Союзі.

Перші студентські спортивні гуртки починають створюватися в окремих містах України ще з кінця ХІХ століття. Бажання займатися спортом носило корпоративний характер, що відповідало традиціям університетів у всьому світі. Але «Правила про студентів», що діяли в Росії наприкінці ХІХ століття, та типовий університетський статут 1894 року забороняли об'єднуватися студентам у будь-які організації, в тому числі й спортивні. Як зазначають радянські дослідники, до 1907 року прізвища студентів зустрічалися лише у списках міських «буржуазних» атлетичних гуртків.

Після революції 1905-1907 років царська влада змушена була піти на деяку демократизацію студентського руху. Міністерство народної освіти схвалило «Тимчасові правила організації студентських установ у навчальних закладах», які дозволяли створювати гуртки співу, танців, а також колективно займатися фізичними вправами, якщо на це була згода керівника. Зауважимо, що з боку державних органів не передбачалося будь-яке фінансування таких занять.

Спортивна діяльність студентів у дореволюційний час була обмеженою. На початок 1914 року лише у 35 із 105 вищих навчальних закладів Російської імперії існували малочисельні спортивні гуртки.

У дореволюційному студентському спорті спостерігалася цілковита самодіяльність, відсутність обміну досвідом між навчальними закладами в організації фізичної культури та спорту. Студентам-спортсменам вищих

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

навчальних закладів не вдалося об'єднатися в окрему, самодіяльну організацію. Дослідники стверджують, що в царській Росії існувала лише одна єдина Петербурзька студентська спортивна ліга, створена у 1911 році. За винятком невеликої кількості учительських інститутів, у вищій школі заняття з фізичного виховання не були обов'язковими, а викладачами, здебільшого, були самі студенти.

Розвиваючись без матеріальної підтримки, ізольовано від загально-спортивних процесів, студентський спорт не мав реальних перспектив поступального розвитку.

📖 Разом з тим, дореволюційний період розвитку спорту в царській Росії характеризувався активним формуванням науково-теоретичних засад фізичного виховання та спорту. Працями П.Ф. Лесгафта була закладена основа російської школи фізичного виховання. На Надніпрянській Україні серед активних діячів та організаторів спорту зазначимо прізвища О.К. Анохіна, В.К. Крамаренка. Безперечно, що діяльність цих видатних людей певним чином вплинула і на структурування студентського спорту.

Після Жовтневого перевороту 1917 року в Росії новий етап організації фізичного виховання у вищій школі вирізнявся недостатньою кількістю викладацьких кадрів та невідповідною матеріально-технічною базою. Заняття носили переважно самодіяльний характер.

У 1925 році Центральне бюро студентської профспілкової організації колишнього СРСР затвердило положення про гурток фізичної культури у ВНЗ, що мало неабияке значення для генези студентського спортивного руху.

У 30-і роки ХХ століття починає активно формуватися структура усієї фізкультурно-спортивної роботи. У ВНЗ на першому році навчання для студентів запроваджуються заняття загальної фізичної підготовки, а впродовж другого та третього року – заняття у спортивних секціях з різних видів спорту.

Однак, на повний перехід ВНЗ до планомірної організації фізичного виховання та спорту суттєво впливала недостатня кількість кваліфікованих кадрів. Для вирішення цієї проблеми у 1929 році при Київському інституті народної освіти було відкрито інструкторські курси з фізичного виховання, а молоді спортсмени з усіх союзних республік направлялися для навчання в Центральний державний інститут фізичної культури та Ленінградський державний інституту фізичної культури ім. П.Ф. Лесгафта.

☞ У 1931 році за ініціативою ВЛКСМ було введено Всесоюзний спортивний комплекс «Готовий до праці та оборони» (ГПО), який сприяв створенню єдиних вимог до фізичного виховання різних груп населення, в тому числі студентів, що дозволило контролювати та об'єктивно оцінювати діяльність відповідних кафедр та спортивних клубів ВНЗ. Завдяки підготовці значківців ГПО збільшилася кількість видів спорту, які культивалися в інститутах та університетах.

Разом з тим удосконалювалися і традиційні форми роботи з фізичного виховання молоді. Значному зміцненню міжвузівських контактів сприяла

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

перебудова масового фізкультурного та спортивного руху на основі діяльності щойно створених добровільних спортивних товариств (ДСТ), та введення вимог Єдиної Всесоюзної спортивної класифікації (ЄВСК).

Після завершення Другої світової війни починається новий етап розвитку студентського спорту в Україні. Відновлюється спортивна робота у вищій школі. Незважаючи на труднощі повоєнних років, нестачу інвентарю й спортивного приладдя, вже у 1944 році відбулися міські студентські спартакіади у Києві, Харкові, Одесі та Дніпропетровську. У 1944/1945 навчальному році у деяких навчальних закладах республіки починають створюватися спортивні клуби.

З 1947 року студенти-спортсмени Української РСР починають брати участь у відомих всесоюзних студентських спартакіадах. Основна роль у розвитку спорту належала колективам Київського та Харківського державних університетів, Донецького політехнічного та Дніпропетровського медичного інститутів та інших крупних навчальних закладів.

Підкреслимо, що у 40-і роки відбулися суттєві зміни у структурі фізкультурного руху в Україні. Завершилася перебудова низової ланки – колективів фізкультури та спортивних організацій. Значно збільшився спортивний потенціал вишів у зв'язку із відкриттям факультетів фізичного виховання, перші з яких відкрилися в Харкові, Миколаєві, Вінниці та інших містах України.

1949 рік став початком участі радянських, а відтак і українських студентів-спортсменів у змаганнях світового масштабу. У цьому році під час II Всесвітнього фестивалю молоді та студентів у Будапешті відбулися Університетські ігри. Участь у них збірної СРСР була не тільки політично престижною, але боротьба за перемогу була спробою набуття міжнародного, спортивного досвіду. Радянська команда досягла неабиякого успіху, здобувши на Університетських іграх 114 із 134 комплектів золотих медалей та посіла перше загальнокомандне місце.

Через два роки відбулася етапна подія у спортивному житті вишів. У липні 1951 року відбулася I Всесоюзна студентська спартакіада. У подальшому ці змагання стали не тільки оглядом спортивної роботи у ВНЗ, але й важливим етапом підготовки найсильніших атлетів до участі в Універсіадах та Олімпійських змаганнях.

Зауважимо, що в 50-ті роки ХХ століття спостерігається активна участь студентів України у республіканських та всесоюзних змаганнях ДСТ «Здоров'я» та «Наука». Саме ці товариства координували діяльність спортивних клубів ВНЗ та об'єднували студентів-спортсменів.

Однак, не зважаючи на чималі досягнення спортсменів-студентів України на всесоюзних та міжнародних змаганнях, резерви вузівського спорту використовувалися нераціонально. Так, спортсмени-студенти були членами різних ДСТ, що залежало від відомчого підпорядкування інституту. Спортивні організації університетів та педагогічних інститутів входили до складу ДСТ

«Наука», в той час як спортсмени інститутів фізкультури виступали за збірні команди ДСТ «Іскра» та «Медик», а студенти політехнічних вишів об'єднувалися під спортивним прапорами ДСТ «Металург», «Харчовик» та «Шахтар».

☞ У жовтні 1957 року Президія Всесоюзної центральної ради профспілок (ВЦРПС) ухвалила рішення про упорядкування структури профспілкових фізкультурних організацій. У цьому ж році було створено Всесоюзне студентське спортивне товариство «Буревісник». Головою Центрального добровільного спортивного товариства був призначений Ю.О. Парфьонов. Уся робота в «Буревіснику» будувалася на діяльності низових громадських організацій – спортивних клубів, що створило передумови для формування цілісної системи розвитку спорту у вищій школі. Таким чином – Всесоюзне добровільне спортивне товариство «Буревісник» стало тією організацією, яка об'єднувала студентів, професорсько-викладацького складу та співробітників вищих закладів освіти, а також членів їх сімей. Зважаючи на роль та значення ДСТ «Буревісник» у розвитку студентського спортивного руху, вважаємо за доцільне детальніше проаналізувати діяльність цього товариства.

Завданням товариства «Буревісник» було залучення студентів, аспірантів, професорсько-викладацького складу до систематичних занять фізичною культурою та спортом спільно із відомствами, міністерствами (які мали у своєму підпорядкуванні вищі заклади освіти) та кафедрами фізичного виховання. Основою товариства, його первинною організацією, був спортивний клуб, який створювався у вищій школі студентським профспілковим комітетом та місцевим комітетом профспілки працівників освіти, наукових закладів та вищою радою товариства.

Зауважимо, що Всесоюзне добровільне товариство «Буревісник», починаючи з 1959 року, увійшло до Міжнародної федерації університетського спорту (FISU). З цього часу саме на це товариство покладалися завдання формування команд для участі в Універсіадах – Всесвітніх студентських спортивних іграх.

Українську республіканську раду ДСТ «Буревісник» було створено на першій конференції 7 травня 1958 року. Головою Українського добровільного спортивного товариства «Буревісник» був призначений В.М. Філінков.

Спортивне товариство «Буревісник» було всесоюзною організацією з дуже чіткою і розвиненою низовою структурою. Це було одне із наймасовіших спортивних товариств у країні. Підкреслимо, що діяльність «Буревісника» в Україні поширювалася на усі області й за 30-літню історію діяльності ДСТ «Буревісник» відіграло неабияку роль у розвитку студентського спортивного руху в Україні.

2. Історичний аналіз розвитку студентського спорту у вищих навчальних закладах України

☞ При вивченні організації студентського спорту, який має двохсотлітню історію, а питання розвитку фізичної культури потрібно детально вивчити

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

документи й нормативні дані, які існують у сфері діяльності вищої освіти, у тому числі правила накази, положення, програми й інструкції із фізичного виховання, розроблені Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України. Багато вчених упевнені, що фізкультурна й спортивна діяльність у технічних і гуманітарних ВНЗ повинна стати відродженням та подальшим розвитком масового студентського спорту, який на території колишнього СРСР теж має більш ніж столітню історію існування.

Складний процес організації фізичного виховання у ВНЗ потребує декількох безумовних умов існування. Ще В.І. Ленін говорив, що «кадри вирішують усе», тому педагогічні кадри в галузі фізичного виховання в СРСР, а до неї – у царській Росії були на першому місці в навчальних закладах із підготовки викладачів фізичної культури (військово-морський гімнастичний заклад (1853-1878), головна гімнастична фехтувальна школа, учительська семінарія військового відомства (1863-1885)).

На території Росії студентський спорт офіційно з'явився тільки 25 серпня 1905 р., коли керівництво країни увело автономію ВНЗ (Ф. П. Шувалов), що стало поштовхом для того, щоб у 1907 р. було введено в Росії «Правила про студентів», які дозволяли студентам ВНЗ створювати культурні та спортивні студентські організації.

Хоча багато ректорів ВНЗ були проти цих нововведень «послаблення» для студентської молоді відбулися тільки завдяки тому, що відбулася революція 1905 р. й царський уряд був дуже стривожений активністю молоді в революційних заворушеннях по всій Росії й за допомогою створення спортивних клубів та організацій збирався відволікти молодь від політичної активності. Утворено Канцелярію головнонаглядаючого за фізичним розвитком Російської імперії, яку очолив генерал-майор В. М. Воєнков, уклад якого в становлення фізичної культури ще до сьогодні повністю не вивчений.

Велику підтримку й пропаганду здорового способу життя молоді надавали 35 друкованих газет і журналів фізкультурного напрямку, які діяли тоді в Росії. На жаль, у 1915 р. тільки в 35 вищих навчальних закладах зі 105 створено спортивні гуртки. Найбільше їх було в Санкт-Петербурзі та Москві, також у Києві працював гімнастичний гурток при університеті, Політехнічному інституті, при Київському студентському товаристві. Спортивні гуртки з'явилися й при інститутах Харкова та Одеси.

У 1916 р. у Москві з'явилося Загальне Московське студентське спортивне товариство, його правління розпочало систематизацію й реєстрацію всіх студентських секцій, гуртків і товариств для проведення єдиних всеросійських студентських змагань, щоб виявити найсильніший спортивний ВНЗ Росії. Але, на жаль, воно ніяк не змогло замінити відсутність обов'язкового фізичного виховання у ВНЗ.

Тільки після перемоги Великої жовтневої соціалістичної революції фізична культура, як і весь студентський спорт, почала розвиватися більш систематично. Першим кроком у цьому напрямі стало утворення 4 червня

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

1918 р. ВСЕОБУЧу, який відразу розробив для військової підготовки спеціальну програму із фізичного виховання, яка була обов'язковою для студентів, мала більш мілітаристичний напрям (легка атлетика, стрільба, фехтування, лижний спорт тощо.)

Політично цю програму підтримав комсомол на третьому з'їзді РКСМ, спеціальною постановою передбачено цілі й завдання фізичного виховання молоді та підготовку молоді до трудової діяльності, до озброєного захисту соціалістичної вітчизни. У 1920 р. нарком охорони здоров'я Н. А. Семашко очолив утворений при ВЦК Вищу раду із фізичної культури й спорту.

→ Відліком існування обов'язкового предмета фізичного виховання у ВНЗ України потрібно вважати Постанову Наркомосу УРСР від 21 вересня 1929 р., коли її було введено до навчальних планів ВНЗ і технікумів. Це зроблено відповідно до Декрету РНК СРСР від 16 серпня 1929 р. «Про фізкультурний рух». Правда, цих уроків було всього три години в декаду й переважно студенти займалися лижним і стрільковим спортом, боксом, гімнастикою, легкою атлетикою. Тодішнє керівництво країни підтримувало мілітанеристичні вподобання молоді.

І в подальшому предмет «фізичне виховання» у ВНЗ регламентувався різними директивами та наказами. Постановою Наркомпросу від 15.04.1933 р. відзначалося, що програма «фізична культура» у ВНЗ повинна нараховувати не менше 200 годин для технічних ВНЗ із чотирьохрічним терміном освіти й 250 годин – із п'ятирічним терміном навчання.

У програмах, виданих із 1918 по 1940 рр. (а їх було шість (1929, 1930, 1931, 1933, 1936, 1937 рр.)) найбільш цілісною була програма 1933 р., у якій основними нормативами показниками із фізичної культури були вимоги комплексу ГПО, що набрав усе більшої популярності як серед студентів, так і серед усіх верств населення.

Загальний розподіл навчальних годин був від 238 до 378, залежно від спеціальності факультету.

Окрім програм із фізичного виховання у ВНЗ, потрібні були ще й кадри, які б могли розвивати цей напрям науки.

Першим науковим інститутом в Україні, що вивчав фізичну культуру, був утворений у 1925 р. Центральний будинок фізичної культури (ЦБФК) у Харкові. На його базі 1930 р. організовано першу в Радянському Союзі науково-дослідницьку кафедру із фізичної культури.

Поетапно відбувалася також зміна складу діяльності фізичної культури у ВНЗ, точніше – її направленість.

І якщо в першій програмі 1929 р. проглядався військово-прикладний напрям, то після вводу в 1931 р. Всесоюзного комплексу ГПО ми бачимо її оздоровчий характер.

Програма 1937 р. дала черговий поштовх розвитку студентського спорту, вона була базовою для проведення Всесоюзних спартакіад студентів СРСР.

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

У травні 1936 р. прийнято доленосне рішення для подальшого розвитку фізичної культури – рішення ВЦСПС, про організацію 64-х ДСТ профсоюзів на кшталт утвореного в 1923 р. «Динамо» і в 1925 р. – «Спартак».

Утворені ДСТ «Буревісник», «Наука», «Іскра», «Медик», «Молния» не тільки займались обслуговуванням діючих колективів фізкультури, змагань тощо, а й пропагандою, збільшуючи кількість учасників спортивного руху.

Це був перший етап керівництва студентським спортом. Другий пов'язаний із необхідністю посилення фізкультурної роботи серед студентів, 30 жовтня 1957 р. створено ДСТ «Буревісник», що об'єднав у собі галузеві студентські спортивні товариства «Медик», «Іскра», «Здоров'я», «Труд», «Металург», «Старт», «Наука», «Молния», «Будівник», «Товариш», «Спринт». Одним із показників для їхнього об'єднання була наявність єдиної навчальної програми із фізичного виховання.

У період війни 1939-1945 рр. у ВНЗ СРСР вводяться нові навчальні програми 1940-1941 рр., 1944 р. – у цих програмах базовим є знову комплекс ГПО, який найкраще підходить до моменту, що склався в цей період. Робиться ухил на військово-прикладні види спорту (170 годин на військову підготовку та 120 – на фізичне виховання).

У підготовці 1-2 курсів з'являються такі види спорту, як лижі, плавання, фехтування на рушницях, легка атлетика (крос, маршові походи).

У післявоєнний період настає розуміння, що спорт – це світова культура й ігнорувати великі спортивні форуми ми не можемо, у зв'язку з тим, що СРСР потрібно було підтверджувати свою гегемонію у всіх напрямках світової культури. Наступав період вступу СРСР у міжнародну студентську асоціацію спортсменів.

Відразу після війни, у 1947-1948 рр., відновлюється традиційні студентські змагання, зокрема в 1951р. проведено першу Всесоюзну студентську спартакіаду.

У першій групі загальнокомандну першість вибороли колектив МВІ ССО СРСР, у другій – чемпіоном став колектив Міністерства освіти Української РСР.

Із 1949 р. студентська збірна успішно виступає на міжнародних спортивних форумах у Празі, Будапешті, Берліні, Парижі, Варшаві. Продовження розвитку фізичного виховання в українських ВНЗ у правильному руслі засвідчував той факт, що у всіх збірних СРСР процентна кількість студентів-спортсменів становила 25-30 %.

Коли в СРСР намітилися паростки демократії, стало зрозуміло, що потрібно буде передивитися нормативну базу розвитку фізичної культури й спорту. Із кінця 90-х р. розпочалися зміни багатьох положень. Так, Радою Міністрів УРСР від 04.01.1987 р. прийнято постанову «Про затвердження Положення про Державний комітет Української РСР по фізичній культурі та спорту». У 1989 р. надруковано проєкт концепції розвитку фізичної культури й народного спорту в УРСР.

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

↪ 22 грудня 1990 р. Генеральна асамблея засновників прийняла рішення про створення національного олімпійського комітету (у вересні 1993 р. НОК України був визнаний МОК).

Після 1991 р. українська спортивна наука продовжує розвиватися самостійно.

↪ Першим законом незалежної України «Про фізичну культуру і спорт» був закон від 24.12.1993 р. (3809–ХІІ), який уводився в дію.

Постановою Верховної Ради України (12) (зі змінами, внесеними згідно із законами) від 18.06.1999 р., від 10.02.2000 р., 21.06.2001 р., 16.12.2004 р., 03.02.2005 р., 19.01.2006 р., 15.05.2007 р., 17.11.2009 р., 19.10.2010 р., 19.04.2011 р., цим законом і змінами до нього визначилися загальні правові, організаційні, соціальні й економічні основи діяльності у сфері фізичної культури та спорту.

Контрольні питання:

1. Чому забороняли об'єднуватися студентам у будь-які організації, зокрема й у спортивні, наприкінці ХІХ століття в Росії?
2. Як проходили заняття з фізичного виховання на початку ХХ століття в царській Росії?
3. Охарактеризуйте розвиток студентського спорту після Жовтневого перевороту 1917 року.
4. Охарактеризуйте розвиток студентського спорту в Україні після завершення Другої світової війни.
5. Обґрунтуйте подію у спортивному житті вишів, яка відбулася в липні 1951 року.
6. Яку роль відіграло ДСТ «Буревісник» у розвитку студентського спортивного руху?
7. Пригадайте історичні шляхи розвитку спортивних гуртків у вищих навчальних закладах.
8. Охарактеризуйте діяльність ВСЕОБУЧа, який був створений 4 червня 1918 року?

Тестові завдання:

1. ***Коли розпочався процес зародження та формування студентського спортивного руху в Україні?***
 - a. початок ХХ століття;
 - b. середина ХХ століття.
2. ***Скільки студентських спортивних ліг існувало в царській Росії в 1911 році?***
 - a. дві – Петербурзька та Московська;
 - b. одна – Петербурзька.
3. ***Діяльність яких наддніпрянських діячів та організаторів спорту вплинула на структурування студентського спорту в Україні ?***
 - a. О.К. Анохіна, В.К. Крамаренка;

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

- b. П.Ф. Лесгафта, О.К. Анохіна.
4. *У якому інституті в 1929 році було відкрито інструкторські курси з фізичного виховання?*
- a. у Ленінградському державному інституті фізичної культури ім. П.Ф. Лесгафта;
b. у Московському державному інституті фізичної культури;
c. у Київському інституті народної освіти.
5. *У якому році за ініціативою ВЛКСМ було введено Всесоюзний спортивний комплекс «Готовий до праці та оборони» (ГПО)?*
- a. у 1931 році;
b. у 1933 році.
6. *У якому році відбулися міські студентські спартакиади в Києві, Харкові, Одесі та Дніпропетровську та коли почали створюватися спортивні клуби?*
- a. у 1944/1945 навчальному році;
b. у 1946/1947 навчальному році.
7. *У якому році українські студенти-спортсмени вперше взяли участь у змаганнях світового масштабу?*
- a. у 1949 році;
b. у 1951 році.
8. *Які товариства координували діяльність спортивних клубів ВНЗ та об'єднували студентів-спортсменів в Україні?*
- a. «ДСТ» та «Салют»;
b. «Здоров'я» та «Наука».
9. *Яка подія відбулася 21 вересня 1929 року у ВНЗ України згідно з Постановою Наркомосу УРСР?*
- a. було створено при ВЦКК Вищу раду із фізичної культури та спорту;
b. фізичне виховання стало обов'язковим навчальним предметом.
10. *Коли і де було організовано перший науковий інститут в Україні, що вивчав фізичну культуру?*
- a. у 1925 році, Центральний будинок фізичної культури (ЦБФК) у Харкові;
b. у 1930 році, Центральний будинок фізичної культури (ЦБФК) у Києві.
11. *У якому році Генеральною асамблеєю засновників було прийнято рішення про створення Національного олімпійського комітету України?*
- a. у грудні 1990 року;
b. у вересні 1993 року.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ВИКОНАННЯ ДО ТЕМИ № 2

Індивідуальний вибір видів спорту та їх коротка характеристика.

На практиці в основному спостерігається п'ять мотиваційних варіантів вибору студентами виду спорту:

- ✓ зміцнення здоров'я, корекція вад фізичного розвитку та статури;

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

- ✓ підвищення функціональних можливостей організму;
- ✓ активний відпочинок;
- ✓ досягнення найвищих спортивних результатів;
- ✓ психофізична підготовка до майбутньої професійної діяльності та оволодіння життєво необхідними вміннями й навичками.

Головне при виборі виду спорту – це необхідність урахування особистих психофізичних якостей.

Згідно з висловлюванням професора прикладної соціології з університету Конкордія (Монреаль) Джеймса Гевіна: «Люди, які ведуть соціально ізольований спосіб життя, тяжіють до тих видів спорту, де можна тренуватися поодиноці. Люди з агресивним характером обирають «агресивні види спорту». Але існує і зворотний зв'язок: вид спорту впливає на характер людини. Ось чому важливо зробити правильний вибір.

Зв'язок спорту й темпераменту.

Успішність спортивної діяльності багато в чому залежить від того, наскільки обраний вид спорту відповідає схильностям, інтересам, здібностям особистості.

Важливо, щоб індивідуальні особливості людини відповідали специфіці обраного виду спорту.

Так, наприклад, характер важкоатлетів відрізняється емоційною стійкістю, сумлінністю, врівноваженістю.

На відміну від них орієнтувальники мають більш високий рівень спілкування, рухливість, відрізняються незалежністю, тривожністю, дратівливістю.

Для фехтувальників властиві прагнення до новаторства й експерименту, відповідальність, самоконтроль, сила волі, чутливість, схильність до нових переживань, артистичний темперамент.

Особи зі схильністю до деякої театральності в поведінці обирають художню гімнастику й акробатику.

Для визначення темпераменту широко використовують тест Айзенка. Це класичний тест на визначення темпераменту та один із найбільш значущих у сучасній психології.

Тести на темперамент інших авторів, як правило, являють собою спрощені варіанти тесту Айзенка і мають високу погрішність у визначенні темпераменту.

Ганс Айзенк вивчав роботи К. Юнга, Р. Вудвортса, І.П. Павлова, Е. Кречмера та інших відомих психологів, психіатрів і фізіологів. Він запропонував три базисних виміри особистості: нейротизм, екстра / інтроверсія, психотизм.

1. Нейротизм характеризує емоційну стійкість / нестійкість (стабільність / нестабільність).

2. Екстра / інтроверсія.

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

Екстраверт – людина, звернена у зовнішній світ, товариська, оптимістична, з широким колом знайомств, імпульсивна, діє миттєво. Їй вкрай необхідні контакти. Екстраверт вважає за краще діяти, рухатися вперед, а не розмірковувати.

Такі люди часто обирають командні види спорту: футбол, гандбол, водне поло, волейбол. Головним для них є дружнє спілкування, яке зазвичай зав'язується у ході гри.

Інтроверт – людина, звернена всередину себе, вважає за краще спілкуватися тільки з близькими людьми, а від інших дистанціюється. Інтроверт замкнутий, не товариський, сором'язливий, стриманий, контролює свої почуття, схильний до самоаналізу. Інтроверт любить обмірковувати свої дії.

Інтроверти віддають перевагу теоретичному та науковому виду діяльності (наприклад, інженерна справа та хімія), в той час як екстраверти схильні віддавати перевагу роботі, що пов'язана з людьми (наприклад, торгівля, соціальні служби).

У навчанні інтроверти досягають більш помітних успіхів, ніж екстраверти.

Інтроверти обирають види спорту, що дозволяють зберегти відносну автономність: плавання, фігурне катання, заняття важкою атлетикою. При цьому вони можуть входити до складу збірної або команди, але за свій результат відповідають тільки вони самі.

3. *Психотизм* – показник схильності до асоціальної поведінки, химерності, неадекватності емоційних реакцій, високої конфліктності, егоцентричності.

Люди з високим ступенем вираженості психотизму егоцентричні, імпульсивні, байдужі до інших, схильні протистояти громадським засадам. Вони часто бувають неспокійними, важко контактують з людьми і не зустрічають у них розуміння, навмисно завдають іншим неприємностей.

Результатом комбінації високого й низького рівня інтроверсії та екстраверсії з високим або низьким рівнем стабільності й нейротизму стали чотири категорії людей, описані Айзенком.

Високий рівень нейротизму (емоційна нестійкість/нестабільність) властивий меланхолікам і холерикам. Низький рівень – сангвінікам і флегматикам.

Інтроверсія властива меланхолікам і флегматикам, тоді як екстраверсія – холерикам і сангвінікам.

Г. Айзенк надав характеристику «чистих» типів темпераменту. Такі типи темпераменту зустрічаються вкрай рідко. Частіше спостерігається переважання якогось одного типу темпераменту над іншими.

Самостійне завдання студента _____

1. *Пройти он-лайн тест Айзенка* <https://testometrika.com> > *Тести* >

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

Личність і характер для визначення емоційно-вольової стабільності особистості та віднести себе до одного з чотирьох темпераментів: холерик, сангвінік, меланхолік, флегматик.

Ваші результати (заповніть таблицю відповідно до наведеного прикладу):

з/п	Бали		Характеристика
1	2 із 25 балів	Психотизм	Низька оцінка за шкалою психотизму вказує на низьку конфліктність.
2	4 із 21 бала.	Нейротизм	Низькі показники за шкалою нейротизму свідчать про високу психічну стійкість.
3.	10 із 24 балів	Екстраверсія, інтроверсія, амбіверти	Середні оцінки за шкалою екстраверсія - інтроверсія свідчать про наявність якостей як екстраверта, так і інтроверта та їх ситуативний прояв. Такий тип людей називають амбівертами.
4		Холерик, сангвінік, меланхолік, флегматик	Флегматик найбільш урівноважений тип темпераменту. Його нервові процеси досить сильні, однак малорухливі. Даний тип людей цілком може досягти великих успіхів в житті, адже часто флегматики відрізняються спокійним характером, при цьому люблять довго аналізувати й обмірковувати будь-яку ситуацію. Такі люди стабільні, на них можна покластися, вони схильні до чистої, відданої любові. Однак не всім подобаються флегматики. Багатьох може дратувати їх повільність, прагнення до самотності та деяка скутість. Такі люди намагаються уникати конфліктів і не прагнуть до надмірного спілкування і нових знайомств. Їм більше імponує стабільне, розмірене життя. Кожній людині більшою чи меншою мірою притаманні якості та риси кожного із чотирьох типів темпераменту.

2. ✎ *Напишіть есе на тему «Вплив виду спорту (..... ..) на мій характер».*

Спокійні, зрівноважені люди отримують задоволення, займаючись спортом у спокійному темпі. Їм подобаються заняття, що відповідають їх характеру.

Часто вони обирають більярд, поїздки на велосипеді, туристичні походи, піші прогулянки на далекі відстані, бальні танці, шахи, скелелазіння... Їм важливо отримувати задоволення від самого процесу заняття спортом. Активні ж види спорту, де потрібно «вийти за власні рамки», як-от футбол, баскетбол, зазвичай не приносять їм задоволення.

На противагу їм *активні та рішучі за своєю природою люди*, навпаки, не зможуть ефективно займатися спортом, який змушує їх на чомусь довго зосереджуватися. Зазвичай їм подобаються види спорту, де потрібні швидкість і швидкість реакції: спортивне плавання, футбол, баскетбол, біг на лижах або роликівих ковзанах.

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

Якщо людина легко відволікається від роботи, а потім швидко в неї включається, якщо вона товариська з оточуючими, емоційна в суперечках, то оптимальними для неї будуть ігрові види спорту або єдиноборства.

Якщо ж людина усидлива, зосереджена в роботі та схильна до однорідної діяльності без постійного переключення уваги, здатна протягом тривалого часу виконувати фізично важку роботу, значить, їй підійдуть заняття тривалим бігом, лижним спортом, плаванням, велоспортом.

Якщо замкнута, мовчазна, невпевнена в собі або надмірно чутлива до думки оточуючих, їй не варто займатися постійно у групах. Індивідуальні заняття відповідними видами спорту і системами фізичних вправ без відволікаючих чинників у цьому випадку допоможуть відчувати позитивні емоції, принесуть фізичне й моральне задоволення.

Як спорт змінює характер.

Так, наприклад, заняття аква-аеробікою сприяють підвищенню гнучкості та жіночності. Дівчина, яка відчуває себе весь час ніяково, позбувається скутості, її рухи стають плавними.

Для емоційних і вразливих людей показані заняття на силових тренажерах. Вони допомагають їм розвинути витримку, терпіння і витривалість. Ці набуті якості характеру необхідні і в повсякденному житті, адже допомагають протистояти стресам.

Малотовариським людям допоможуть розвинути комунікабельність групові заняття спортом. Нехай для початку це буде невелика за чисельністю спільнота, наприклад, група з йоги, аеробіки або туризм. Починати освоювати навички спілкування найкраще в команді чисельністю не більше 7 осіб. Поступово людина освоїться і зможе більш легко й невимушено вступати в контакти з іншими людьми.

Вплив видів спорту на характер.

Аеробіка розвиває витривалість і гнучкість, знижує агресивність, дає вихід емоціям, але не робить людей більш товариськими.

Біг підтюпцем допомагає людині краще володіти собою, робить її більш дисциплінованою, зміцнює силу волі.

Заняття *атлетичною гімнастикою* сприяють підвищенню впевненості в собі. Але при надмірних тренуваннях у атлетів можуть розвинутися упертість, безсердечність, грубість, жорстокість.

Плавання – спорт для тих, хто хоче знайти точку рівноваги між розумом і почуттям. Цей вид спорту робить людину більш чуйною по відношенню до себе й оточуючих, більш гнучкою у проявах реакцій на те, що відбувається, вчить володіти собою і вести впорядковане розмірене життя.

Велоспорт сприяє виробленню прямих, твердих життєвих поглядів і рішучості. Однак як єдине захоплення він може призвести до застою в розвитку особистості.

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

Заняття *танцями* розвивають почуття впевненості в собі. Але якщо в заняттях багато педантизму й дисципліни, є ризик втрати емоційності. Вільна імпровізація в танцях, навпаки, сприяє розвитку легкості та імпульсивності.

Теніс і бадмінтон вимагають внутрішньої дисципліни та гнучкості в думках і діях. Гра, як в одиночному, так і в парному розряді може сприяти емоційній розрядці. Хто недостатньо енергійний, а то й зовсім втратив смак до гри як такої, тому можна порекомендувати теніс або бадмінтон як своєрідну дієву терапію. Оскільки в основі тенісу лежать закони геометрії та фізики, він сприяє розвитку аналітичних здібностей. Людина вчиться прогнозувати дії суперника і впливає на формування успішної особистості.

Йога – це те, що необхідно для гарячих голів. Відточені рухи та інтенсивна дихальна гімнастика допомагають краще володіти своїм тілом, духом, легше долати стреси. Однак, для тих, хто пасивно сприймає навколишню дійсність, хто схильний до поступок і пристосування, йога є небажаною. Вона може лише посилити зазначені тенденції, оскільки вона не стимулює прояв бійцівських якостей.

Східні бойові єдиноборства дисциплінують і пробуджують добропорядні якості характеру.

Футбол може бути чудовою панацеєю від депресії. Це справедливо не тільки до футболу, а й до багатьох інших командних видів спорту, хоча вони й менш популярні. Приходячи на матч, людина легко може позбутися стресу. Вчені довели, що гучний крик і задоволення свого самолюбства найкраще допомагають при депресії.

Якщо ж людина сама грає у футбол, у неї добре розвивається координація рухів і орієнтування у просторі. Також цей вид спорту сприяє злагодженим командним діям.

Гірські лижі вимагають від спортсмена на крутих схилах імпульсивності та прояву агресії, сили й самовладання. Тут можна задовольнити свою потребу в гострих відчуттях. Подолання постійно мінливих, несподіваних обставин, розвиває здібності, які можуть стати в нагоді і на крутих життєвих поворотах.

Шахи відіграють важливу роль у розвитку розумових здібностей. Ця гра передусім виховує усидливість, терплячість і наполегливість. Окрім того, завдяки цій грі людина вчиться думати наперед і передбачати розвиток подій. Також шахи відмінно тренують пам'ять і впливають на швидкість прийняття рішень. Цю гру можна сміливо віднести до найбільш інтелектуальних ігор сучасності.

ТЕМА № 3. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТУДЕНТСЬКОГО СПОРТУ УКРАЇНИ

План:

1. Особливості нормативно-правового регулювання студентського спорту України.

2. Сучасний стан та актуальні проблеми розвитку студентського спортивного руху у світі та в Україні.
3. Проблеми розвитку студентського спорту в Україні у XXI столітті.

1. Особливості нормативно-правового регулювання студентського спорту України.

 Студентський спорт є зв'язковою ланкою між масовим спортом та спортом вищих досягнень. Всесвітні Універсиади за значущістю та масштабом входять до лідерів серед міжнародних спортивних змагань, основним організатором яких виступає Міжнародна федерація студентського спорту. Специфіка цільово-результативних аспектів та контингенту залучених до цього вагомому соціального явища спортсменів визначає потребу з'ясування особливості нормативно-правового регулювання студентського спорту України.

Значущість спорту в житті людини, у тому числі молодого покоління пов'язана з тим, що на всіх етапах розвитку суспільства люди займалися руховою активністю; спортивна діяльність входила до обов'язкових компонентів суспільного життя, незалежно від державного устрою; відносини у галузі спорту регулювалися правовими нормами.

 Можливість якісних змін у розвитку фізичної культури та спорту студентської молоді значною мірою обумовлюється рівнем реалізації ряду нормативно-правових документів, серед яких окрім Закону України «Про фізичну культуру і спорт» (проекту Закону України «Про фізичне виховання і спорт») наявні Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту, а також Закони України «Про вищу освіту» та укази Президента «Про забезпечення подальшого розвитку вищої освіти в Україні» та «Про Національну доктрину розвитку освіти». Розгляд основних з них вказав, що у статті Конституції України опосередковано визначено норму, згідно якої держава повинна дбати про розвиток фізичної культури та спорту, забезпечити санітарно-епідемічне благополуччя. Це конституційне положення, на думку фахівців, підкреслює зв'язок здоров'я та спорту, проте малою мірою визначає важливість забезпечення відповідних прав з боку уповноважених державних органів.

У Міжнародній хартії фізичного виховання та спорту визначено, що заняття фізичним вихованням та спортом є обов'язковим та основним правом кожної людини. Також права громадян у сфері фізичної культури та спорту закріплені Законом України «Про фізичну культуру і спорт» від 24 грудня 1993 р. Окрім того вони відображені в проекті Закону України «Про фізичне виховання і спорт». Згідно з відповідними статтями цих нормативно-правових документів громадяни мають право займатися фізичною культурою і спортом незалежно від жодних ознак.

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

 Законодавче тлумачення понять спорту і фізичної культури подані у вищезазначених документах. Так, згідно першого визначено, що *спорт* – це діяльність суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, спрямована на виявлення та уніфіковане порівняння досягнень людей у фізичній, інтелектуальній та іншій підготовленостях шляхом проведення спортивних змагань та відповідної підготовки до них.

Спорт має такі напрями: дитячий спорт, дитячо-юнацький спорт, резервний спорт, спорт вищих досягнень, професійний спорт, спорт ветеранів, олімпійський спорт, не олімпійський спорт, спорт інвалідів тощо.

 У відповідному проєкті визначено, що *спорт* – це всі форми фізичної активності, направлені на вираження або удосконалення фізичного та розумового стану людини, формування соціальних відносин, шляхом участі у змагальній діяльності будь-якого рівня на організованій регулярній або епізодичній основі.

За організаційними ознаками діяльність у сфері фізичного виховання та спорту в Україні визначено такі організаційні форми: спорт вищих досягнень; масовий спорт та різновидом масового спорту визначається спорт в системі освіти.

 Для студентського спорту в Законі України «Про фізичну культуру і спорт» виділено статтю 14 «Центри студентського спорту вищих навчальних закладів». Згідно неї до таких центрів належать заклади фізичної культури і спорту, які забезпечують створення умов для поєднання навчання у вищому навчальному закладі та підготовки студентів, зокрема, до участі у чемпіонатах Європи та світу серед студентів з видів спорту, визнаних в Україні, Всесвітніх універсиадах. Центри студентського спорту створюються та діють відповідно до положення про центр студентського спорту вищих навчальних закладів, затвердженого Кабінетом Міністрів України. Важливо, що засновниками таких центрів можуть виступати як центральні органи виконавчої влади, яким підпорядковані вищі навчальні заклади, так і самі вищі навчальні заклади. Однак фінансування діяльності центрів студентського спорту вищих навчальних закладів здійснюється за рахунок коштів власника (засновника) чи інших джерел не заборонених законодавством.

Відзначимо зміст статті 21 «Громадські організації фізкультурно-спортивної спрямованості учнів та студентів», що стосується студентської молоді. Можна констатувати, що громадські організації фізкультурно-спортивної спрямованості студентів повинні містити такі основні завдання: залучення студентів до фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності; організація і проведення спортивних змагань серед студентів; забезпечення участі студентів у відповідних міжнародних спортивних змаганнях. Доповненням до вищезазначеного є стаття 26 «Фізична культура у сфері освіти». Згідно неї органи державної влади та органи місцевого самоврядування повинні сприяти розвитку фізичної культури в навчальних закладах.

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

📖 Разом із тим, у проєкті Закону України «Про фізичне виховання і спорт» присутні відмінності стосовно змісту та самої дефініції студентського спорту. У тексті Стаття 6 цього проєкту «Основи державної політики в сфері фізичного виховання та спорту» визначено, що державна політика в сфері фізичного виховання та спорту ґрунтується на визнанні принципу автономії спорту, забезпеченні гарантій діяльності суб'єктів сфери фізичного виховання та спорту, що здійснюється у спосіб, визначений суб'єктами сфери фізичного виховання та спорту, з дотриманням законодавства України.

👉 Узагальнення змісту Статті 10 дає підстави стверджувати, що участь людини у сфері фізичного виховання та спорту ґрунтується на таких положеннях:

- ✓ кожна людина володіє правом на доступ до фізичного виховання та спорту, що обумовлює розвиток її особистості.
- ✓ право людини розвивати фізичні, інтелектуальні та розумові здібності через фізичне виховання та спорт гарантується у всіх сферах життя.
- ✓ кожна людина та громадянин мають право на рівний доступ до фізичного виховання, спорту та рухової реабілітації в сфері фізичного виховання та спорту.

📁 Вагомого значення набуває визначення дефініція «спортсмен» – фізична особа, яка на постійній або епізодичній основі бере участь у змагальній діяльності будь-якого рівня. Це відкриває перспективи для реалізації нормативно-правової сторони основних завдань студентського спорту на сучасному етапі розвитку України.

👉 Детального розгляду, потребує стаття 23, яка є відмінною від аналога у чинному Законі України «Про фізичну культуру і спорт», а саме «Спорт у системі освіти». Нею визначається, що спорт у системі освіти є різновидом масового спорту. Окрім цього спорт у системі освіти включає всі форми: фізичної активності, направленої на вираження або удосконалення фізичного та розумового стану людини, формування соціальних відносин, шляхом участі у змагальній діяльності будь-якого рівня на регулярній організованій або епізодичній основі; фізичного виховання; рухової реабілітації, що здійснюються поза межами безпосередньої участі у сфері діяльності збірних команд країни на базі спортивних клубів, що діють у системі освіти на базі закладів освіти.

Період становлення вищої спортивної майстерності та виступів спортсменів у складі збірних команд України в значній кількості видів спорту припадає на період перебування спортсменів у вищому навчальному закладі. Таким чином, можна стверджувати про наявність потреби внесення регулятивних змін стосовно тих осіб, які потребують паралельного перебування як в соціальній групі студентства, що визначається особистісною потребою, так і в складі збірної команди України з того чи іншого виду спорту, що визначаються суспільно-національною потребою.

📖 Детальне аналізування Указу Президента України від 23.06.2009 р. «Про деякі заходи щодо вдосконалення системи фізичного виховання дітей та молоді у навчальних закладах і розвитку дитячо-юнацького спорту в Україні» вказало резерви для діяльності студентського спорту, зокрема серед іншого постановлено:

- ✓ з'ясувати можливість введення у вищих навчальних закладах іменних стипендій для студентів, які є талановитими спортсменами і досягли значних успіхів на міжнародних студентських змаганнях;
- ✓ узагальнити досвід країн-членів ЄС щодо реалізації програм з фізичного виховання учнів і студентів;
- ✓ вжити заходів щодо посилення персональної відповідальності керівників навчальних закладів за належну організацію та забезпечення необхідного обсягу рухової активності студентської молоді;
- ✓ забезпечити щорічне проведення спартакіади студентів-інвалідів.

↪ Найбільш важливими міжнародно-правовими актами у сфері фізичного виховання і спорту варто вважати Міжнародну хартію фізичного виховання і спорту, проголошену Генеральною конференцією ООН. Вона прийнята з метою розвитку фізичного виховання і спорту для прогресу людства, сприяння розвитку і спонукання урядів, компетентних неурядових організацій, працівників освіти, сімей та окремих осіб керуватися нею, поширювати і застосовувати її.

↪ Основними нормативно-правовими документами, що регламентують діяльність студентського спорту є Закон України «Про фізичну культуру і спорт», Міжнародна хартія фізичного виховання та спорту, Указ Президента України «Про деякі заходи щодо вдосконалення системи фізичного виховання дітей та молоді у навчальних закладах і розвитку дитячо-юнацького спорту в Україні».

2. Сучасний стан та актуальні проблеми розвитку студентського спортивного руху у світі та в Україні.

📁 Студентський спорт розглядають як суттєве соціальне явище, що має багату історію, до якого залучена значна частина суспільства і на яке покладається вирішення багатьох завдань, котрі виходять за межі навчання молоді у вищих навчальних закладах .

Багато сучасних популярних видів спорту, наприклад, баскетбол, волейбол, регбі, зародились саме зі студентського спорту. Більше того, модель спорту П'єра де Кубертена великою мірою, може бути реалізована саме у студентському спорті. Проте, аналіз наукових праць свідчить, що вирішення студентського спортивного руху забезпечується переважно можливостями навчальних закладів , в яких пошук дієвих механізмів його інтеграції залежить від ставлення до нього абітурієнтів, а в подальшому – студентів, які є його прихильниками протягом усього періоду навчання та після його закінчення. Це

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

спричиняє до того, що збільшується коло питань та функцій, які мають вирішувати спортивні студентські організації.

📖 Сучасний студентський спорт відзначається своєю багатогранністю, яка обумовлена функціонуванням на різних рівнях (від окремого університету до міжнародних об'єднань), вирішенням завдань усіх напрямів спорту, участю людей різного віку та рівня спортивної майстерності, необхідністю комплексного забезпечення (рис. 1).

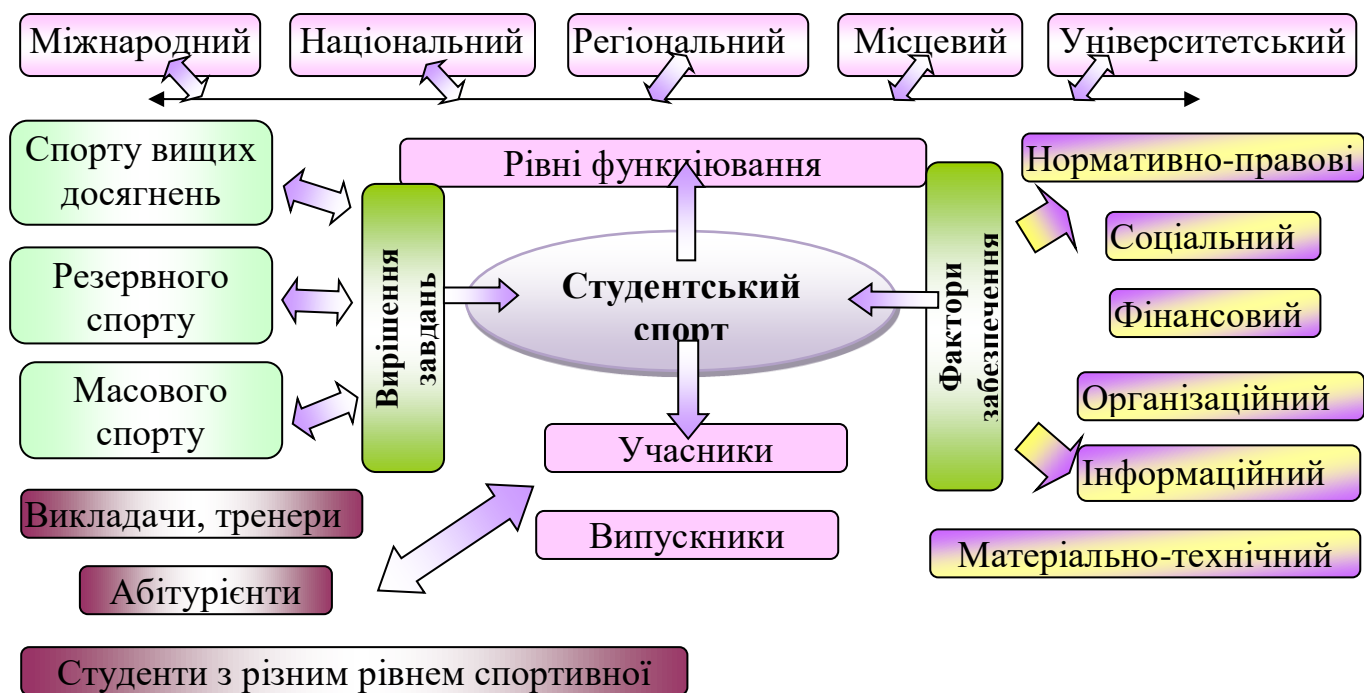

Рисунок 1 – Багатогранність розвитку студентського спортивного руху

Молодіжний студентський рух має важливе значення й авторитет, поступаючись за кількістю учасників лише Олімпійським іграм. Питаннями розвитку спорту серед студентів усього світу займається Міжнародна федерація студентського спорту, яка координує діяльність понад 100 національних федерацій, що входять до її складу. Студентський спорт у багатьох країнах є основою національної спортивної політики і регулюється державними законами та нормативними актами.

☞ До сучасних тенденцій розвитку студентського спорту відносять:

- ✓ ефективну систему державного регулювання розвитку спорту в освітніх установах;
- ✓ фізичне виховання і спорт як важливу, а в ряді країн – визначальну складову національної системи освіти;
- ✓ високий соціальний статус національних студентських спортивних організацій, їх тісне співробітництво з державними органами;
- ✓ наявність нормативно-правової бази розвитку фізичного виховання і спорту в освітніх установах;

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

- ✓ сучасну матеріально-технічну базу для заняття спортом дітей та молоді;
- ✓ ефективну систему організації студентських змагань у країні, підготовки та участі спортсменів у міжнародних змаганнях;
- ✓ сучасне інформаційне забезпечення діяльності з розвитку фізичного виховання і спорту в освітніх установах, пропаганда національних і міжнародних досягнень у сфері студентського спорту;
- ✓ активну міжнародну діяльність, спрямовану на зміцнення авторитету країни через висунення своїх представників у керівні органи Міжнародної федерації студентського спорту, організації міжнародних заходів різної спрямованості (конференцій, фестивалів).

У деяких країнах можливість продовжувати займатись спортом під час навчання є одним з основних мотивів вступу до ВНЗ, а отримання спеціальності не є пріоритетом. З огляду на це, студентський спорт у цих країнах розглядається як один з важливих етапів багаторівневої підготовки висококваліфікованих спортсменів, базою і джерелом поповнення національних команд.

☞ До основних факторів, що впливають на успішний розвиток студентського спорту, віднесено:

- ✓ чинну законодавчу базу й багаторівневі організаційні структури, що координують студентські спортивні програми;
- ✓ різні джерела фінансування і правову захищеність діяльності у сфері студентського спорту;
- ✓ матеріальну підтримку студентів-спортсменів;
- ✓ врахування фінальних студентських змагань при затвердженні національного календаря спортивних заходів;
- ✓ щорічне встановлення рейтингу університетів залежно від офіційних результатів проведення змагань;
- ✓ спільну, скоординовану та регламентуюче затверджену діяльність студентських ліг, студентських та професійних клубів з видів спорту;
- ✓ взаємозв'язок програм розвитку фізичного виховання в університетах більшості країн світу.

У багатьох країнах фінансування студентського спорту здійснюється за рахунок спортивних стипендій університетів, держави, а також громадських організацій. Важливим є звертання уваги не тільки на роль держави, а й на представників вітчизняного бізнесу, що дозволить досягти значних результатів у вдосконаленні спортивної політики та підвищить рівень та якість змагань.

Наявність великої кількості соціальних, економічних, юридичних та інших факторів, задіяних в інноваційному розвитку студентського спорту, обумовило необхідність їх структуризації. Виділено сім інтегровальних кластерів управління системою студентського спорту:

1. державне регулювання суспільних інституцій студентського спорту;
2. механізм ідеологічного вектора виховної роботи в студентському середовищі;

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

3. правове регулювання суспільних відносин;
4. механізм розвитку студентського спорту у вигляді економічно формалізованого тренду;
5. наукове забезпечення студентського спорту;
6. компоненти підготовки спортсменів, а також умови, що сприяють розкриттю їхнього таланту;
7. кадрове забезпечення студентського спорту.

☞ Сучасний стан студентського спорту в Україні свідчить, що переважна більшість молодих спортсменів не мають можливості раціонально поєднувати навчання в університеті та спортивне вдосконалення, оскільки мають можливість тренуватися лише у нетривалі проміжки вільного часу у навчальному процесі, тому головними для них стають факультетські, університетські та міські змагання, що породжує ряд проблем. Велика кількість талановитих спортсменів припиняють займатись спортом, оскільки їм необхідно навчатись та отримувати професійну підготовку для забезпечення свого подальшого життя. Інші, які хочуть стати професіоналами в обраному виді спорту, зіштовхуються з реаліями, при яких відсутність бази та умов у ВНЗ для їх спортивного вдосконалення негативно впливає на отримання ними належного фахового рівня. У студентів, які вступили до університету як професійні спортсмени і тренуються двічі на день на інших спортивних базах, до проблеми отримання необхідної освіти додається обмеженість спілкування з однолітками. Вже на ранніх етапах життя відбувається їх віддалення від соціального середовища і, як наслідок, спортсмен, який закінчує професійну кар'єру, відчуває проблеми з адаптацією з зовнішнім середовищем та витрачає багато часу у пошуках свого місця поза спортом.

✍ У Законі України «Про фізичну культуру і спорт» *студентський спорт* розглядається у розрізі Центрів студентського спорту. У Модельному законі «Про студентський спорт», у визначенні даного поняття, лише сказано, що це заняття у вищих і середніх спеціальних навчальних закладах. Наразі відсутнє визначення студентського спорту щодо його відношення до професійного чи аматорського спорту, а про підтримку студентського спорту немає жодного слова. Основні функції покладаються на університети, але у більшості матеріально-технічна база застаріла і потребує капітального ремонту та реконструкції.

У розвитку студентського спорту в Україні слід враховувати, що він є одним із найважливіших напрямів формування сучасної молоді людини, її підготовленості до життя та майбутньої професії, вагомим соціально-культурним явищем як на національному, так і на міжнародному рівні. Спорт підтримує зв'язки молоді та університетів всередині країни і ззовні, намагається зробити світ стабільним і мирним. Нвчання у ВНЗ є останнім проміжком часу, коли можна, якщо не виховати, то зорієнтувати особу на певні

цінності життя, майбутню соціальну поведінку, методи досягнення життєвих цілей, уявлення про нематеріальні блага.

Популяризації студентського спорту сприяє його інформаційне забезпечення, яке в Україні знаходиться на етапі становлення. Універсіада України, яка проводиться раз на два роки, та нечисленні змагання серед студентських колективів, організовані за підтримки університетів та федерацій, не викликають великого інтересу суспільства, бо проводяться за застарілою радянською практикою. Слід враховувати, що їх проведення спонукає до здорового способу життя, емоційної розрядки, відчуття радості спілкування у здоровому середовищі не тільки учасників змагань, а й глядачів. Через позитивний приклад та співпереживання у процесі спостереження за змаганнями друзів відбувається виховний вплив на глядача.

У нашій країні тренери, які працюють зі студентами, не мають належної матеріальної та моральної мотивації і, як наслідок, головною метою їх роботи є гідний виступ університетських команд у студентських турнірах..

Враховуючи, що студентський спорт сприяє формуванню здорової особистості з гармонійно розвиненим інтелектуальним, духовним і творчим потенціалом, є засобом задоволення потреб у руховій активності, проведення дозвілля, полегшення процесу соціальної адаптації молоді, викликають занепокоєння нещодавні зміни до Закону «Про вищу освіту», де йдеться про те, що заняття з фізичної культури є факультативними і залежать від вибору керівництва університету, що може призвести до втрати студентами інтересу до відвідування занять з фізичного виховання та спортивного вдосконалення.

3. Проблеми розвитку студентського спорту в Україні в XXI столітті.

📖 Для об'єктивного вивчення проблем, що потребують розв'язання для покращення ефективності функціонування та розвитку студентського спорту в сучасних умовах України ми виокремили їх у групи пов'язані із створенням умов для розвитку та оптимального функціонування студентського спорту – соціополітичні; нормативним регулюванням і виконанням права як засобу управління галуззю студентського спорту – нормативно-правові, взаємозв'язками різного рівня і тимчасовими взаєминами між елементами та визначенням порядку й умов функціонування студентського спорту – організаційні, забезпеченням студентського спорту матеріальними засобами різного характеру – матеріально-технічні, сукупністю обґрунтованих прийомів для перетворення сутності соціального явища студентського спорту – методологічні.

♪ Основні *соціополітичні проблеми*:

- ✓ відсутність цілісної системи виховання, фізичного, морального і духовного розвитку і соціалізації молоді як наслідок падіння суспільної моралі, низької культури поведінки частини студентської молоді;
- ✓ посилення суперництва в спорті вищих досягнень (Олімпійські ігри, Чемпіонати світу та Європи тощо) за якого провідні світові держави

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

прагнуть до перемоги. Це сприяє створенню позитивного іміджу країни на міжнародній арені, при цьому нераціонально використовується соціально-економічний резерв. Концентрація уваги на завоюванні вищих спортивних нагород призводить до нехтуванням обґрунтованістю системи підготовки спортсменів в умовах вищої освіти;

- ✓ значне відставання від провідних спортивних держав у розвитку та впровадженні інноваційних спортивних технологій, що істотно ускладнює розвиток фізичної культури і масового спорту, підготовку спортивного резерву та спортсменів високого класу в умовах вищої школи;
- ✓ наявність у системі освіти фактів корупції, неефективного використання фінансових і матеріальних ресурсів, нераціонального використання приміщень фізкультурно-оздоровчого призначення навчальних закладів;

☞ До групи *нормативно-правових проблем* розвитку студентського спорту України варто віднести:

- ✓ недостатній рівень соціально-правового захисту учасників навчально-виховного процесу, відсутність цілісної системи соціально-економічних стимулів у педагогічних і науково-педагогічних працівників до реалізації програм пов'язаних із студентським спортом;
- ✓ недосконалість нормативно-правової законодавчої бази розвитку студентського спорту, включаючи питання його планомірного бюджетного фінансування, статусу та діяльності спортивних клубів;
- ✓ невизначеність статусу організацій студентського спорту різного рівня системі відносин з державними органами виконавчої влади в галузях освіти і науки, спорту та загалом відсутність чіткого регламентування вищеназваних відносин;
- ✓ відсутність прописаних повноважень Спортивної студентської спілки України та інших організацій в Законі України «Про фізичну культуру і спорт», незважаючи на те, що вони є суб'єктами фізичної культури і спорту;
- ✓ невідповідність нормативно-правового та фінансового механізмів вдосконалення процесу фізичного виховання і спорту в системі освіти та науки України та стандартам якості міжнародного рівня;
- ✓ відсутність правового статусу студентських збірних команд, що створює значні труднощі вишам при відрядженні студентів для участі в національних та міжнародних студентських спортивних змаганнях.
- ✓ недосконалість змісту фізкультурної освіти, що пов'язано із недосконалими державними стандартами освіти, навчальними планами, програмами та підручниками або навіть їхньою відсутністю.

☞ Серед *організаційних проблем* студентського спорту України, першочергового обговорення потребують такі:

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

- ✓ слабка мотивація адміністрації вишів щодо розвитку студентського спорту, діяльності спортивних клубів та участі студентів у змаганнях різного рівня;
- ✓ обмеженість доступу до якісного процесу забезпечення фізкультурної та спортивної діяльності окремих категорій населення (сільські діти, особи з особливими потребами тощо);
- ✓ відсутність ефективної системи дитячо-юнацького спорту, відбору та підготовки спортивного резерву для спортивних збірних команд вищих навчальних закладів та у подальшому збірних команд країни;
- ✓ незадовільна ефективність управління системою та закладами освіти, недостатні розвиток самоврядування навчальних закладів, залучення до управління громадських інституцій та інших користувачів фізкультурно-спортивних послуг;
- ✓ низька зацікавленість і відповідальність більшості всеукраїнських спортивних федерацій щодо розвитку відповідних видів спорту в умовах вищих навчальних закладів.

♪ Невід'ємною стороною будь-якої діяльності, зокрема студентського спорту є *матеріально-технічне забезпечення*. У цьому напрямі потребують вирішення таку положення:

- ✓ невідповідність освітніх послуг, у тому числі в частині фізкультурно-спортивної роботи, сучасним вимогам суспільства, запитам особистості, потребам ринку та якісної фізкультурно-оздоровчої діяльності;
- ✓ відсутність механізмів фінансового та ресурсного забезпечення процесу вдосконалення фізичного виховання та спорту в системі освіти і науки України;
- ✓ низький рівень забезпеченості інвентарем та обладнанням занять з фізичного виховання та спорту в більшості вищих навчальних закладів. У значній більшості вишів матеріально-технічна база не відповідає сучасним вимогам і нормам акредитації. Це також обмежує можливості проведення на базі цих вишів офіційних змагань різного рівня;
- ✓ відсутність системи мотивації, стимулювання інноваційної діяльності в системі студентського спорту в освіті та нівелювання ризиків негативних наслідків зазначеної діяльності.

Серед групи *методологічних проблем* розвитку студентського спорту України в XXI століття найбільш актуальними варто вважати такі:

- ✓ відсутність обґрунтованого ефективного переходу від системи дитячо-юнацького спорту, відбору та підготовки спортивного резерву до спортивних збірних команд країни з видів спорту. Недостатнє обґрунтування складових системи підготовки спортсменів у вищій школі гальмують розвиток студентського спорту, не дають змогу ефективного (не знижуючи рівень фахової підготовленості) створити резерв для спортивних збірних команд країни за умов їхнього навчання у вищих навчальних закладах.

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

- ✓ недосконалість системи національного моніторингу та оцінювання якості фізкультурної освіти та фізкультурно-спортивної діяльності у вищій школі;
- ✓ сповільнений, у порівнянні із провідними спортивними країнами, розвиток та впровадження інноваційних спортивних технологій, що істотно ускладнює розвиток фізичної культури та масового спорту, підготовку спортивного резерву та спортсменів високого класу, негативно позначається на конкурентоспроможності студентського спорту.

А.В. Гаязова та В.Я. Назмутдинов зупиняються на таких актуальних проблемах студентського спорту:

- ✓ на межі переходу з юнацької (юніорської) вікової категорії у дорослий спорт останній втрачає величезну кількість талановитих спортсменів, готових до подальшої самореалізації, через їх зіткнення з реаліями дорослого життя: необхідністю «купувати» професію, заробляти, влаштовувати сімейне життя, які важко поєднувати з професійними заняттями спортом;
- ✓ певна частина молодих людей, які з тих чи інших причин не потрапили в поле зору тренерів на ранньому етапі, в подальшому майже позбавлені можливості реалізувати себе у спорті вищих досягнень, хоча в разі створення необхідних умов для занять спортом, вони могли б проявити свої таланти;
- ✓ деякі перспективні спортсмени втрачають себе при переході від одного тренера до іншого і відчують труднощі у соціальній адаптації і, як наслідок, мають зниження спортивних результатів;
- ✓ відірваність молодих людей, які готуються реалізувати себе в спорті вищих досягнень, від загальносоціального середовища вже на ранніх етапах їхньої підготовки призводить до відчуження від них основної маси однолітків і, як наслідок, неминучого скорочення кількості тих, хто активно займається спортом;
- ✓ відсутність інтересу в молоді до систематичних занять спортом, розвиток у студентському середовищі соціально негативних явищ.

Досить актуальною є проблема адаптації професійних спортсменів, які після завершення кар'єри, опиняються без належних професійних знань і недостатньої підготовки до виробничої діяльності.

Прагнення розробити обґрунтовану та ефективну систему оздоровлення студентської молоді повинно максимально враховувати особливості розвитку фізичного виховання та студентського спорту в сучасних умовах України. Найявна позитивна мотивація студентів до занять руховою активністю паралельно відкриває проблемне поле відносно навчально-тренувального та виховного процесів молоді реалізованих засобами студентського спорту.

Контрольні питання:

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

1. За рахунок чого можна досягти якісних змін у розвитку фізичної культури та спорту студентської молоді?
2. Які напрями має спорт?
3. Дайте визначення поняття «спорт».
4. Поясніть значення центрів студентського спорту вищих навчальних закладів.
5. Які основні завдання громадських організацій фізкультурно-спортивної спрямованості студентів?
6. На яких положеннях ґрунтується участь людини у сфері фізичного виховання та спорту?
7. Дайте визначення поняття «спортсмен»?
8. Що визначено в Указі Президента України від 23.06.2009 р. стосовно діяльності студентського спорту?
9. Які основні нормативно-правові документи регламентують діяльність студентського спорту?
10. Які сучасні тенденції розвитку студентського спорту?
11. Охарактеризуйте основні чинники, що впливають на успішний розвиток студентського спорту.
12. Назвіть сім інтегровальних кластерів управління системою студентського спорту.
13. Дайте визначення поняття «студентський спорт».
14. Розкрийте сутність соціополітичних проблем розвитку студентського спорту.
15. Які проблеми існують сьогодні в студентському спорті?

Т е с т о в і з а в д а н н я:

1. ***Яку статтю виділено для студентського спорту в Законі України «Про фізичну культуру і спорт»?***
 - a. «Громадські організації фізкультурно-спортивної спрямованості учнів та студентів»;
 - b. «Центри студентського спорту вищих навчальних закладів».
2. ***Який найбільш важливий міжнародно-правовий акт у сфері фізичного виховання і спорту?***
 - a. Міжнародна організація центру студентського спорту;
 - b. Міжнародна конфедерація студентів;
 - c. Міжнародна хартія фізичного виховання і спорту.
3. ***Як здійснюється фінансування студентського спорту у багатьох країнах?***
 - a. за рахунок спортивних стипендій університетів;
 - b. за рахунок держави;
 - c. за рахунок громадських організацій;
 - d. відповіді a, b, c.
4. ***Які проблеми потребують вирішення для підвищення ефективності функціонування та розвитку студентського спорту в сучасних умовах України? Встановіть відповідність:***

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

1) <i>соціополітичні проблеми</i>	а) слабка мотивація адміністрації вишів щодо розвитку студентського спорту, діяльності спортивних клубів та участі студентів у змаганнях різного рівня;
2) <i>нормативно-правові проблеми</i>	б) відсутність цілісної системи виховання, фізичного, морального й духовного розвитку та соціалізації молоді як наслідок падіння суспільної моралі, низької культури поведінки частини студентської молоді;
3) <i>організаційні проблеми</i>	в) відсутність механізмів фінансового та ресурсного забезпечення процесу вдосконалення фізичного виховання та спорту в системі освіти і науки України;
4) <i>проблеми матеріально-технічного забезпечення</i>	г) невідповідність статусу організацій студентського спорту різного рівня системі відносин з державними органами виконавчої влади в галузях освіти і науки, спорту та загалом відсутність чіткого регламентування вищеназваних відносин;
5) <i>методологічні проблеми</i>	д) відсутність обґрунтованого ефективного переходу від системи дитячо-юнацького спорту, відбору та підготовки спортивного резерву до спортивних збірних команд країни з видів спорту.

Відповідь: _____

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ВИКОНАННЯ ДО ТЕМИ № 3

Міжнародний досвід організації студентського спорту.

У розвинених зарубіжних країнах сфера спорту чітко розподілена на масовий спорт, або спорт для всіх, спорт вищих досягнень (олімпійський) і професійний спорт. Кожен із цих напрямків фінансується з різних джерел і різною частиною загального бюджету спортивних організацій.

Рівень розвитку *масового спорту* в будь-якій країні – це платформа для успішної діяльності дитячо-юнацьких спортивних організацій, студентських клубів і професійних спортсменів, аж до національних збірних, які виступають на міжнародних змаганнях.

Розвиток *спорту вищих досягнень* – це прерогатива держави й національних державних і громадських спортивних організацій.

Розвиток масового спорту – прерогатива держави через муніципальні та місцеві органи влади, спортивні організації та установи на цьому рівні і, звичайно, самого населення.

Розвиток *професійного спорту* здійснюють приватні комерційні структури з невеликою часткою допомоги з боку муніципалітетів і місцевих органів влади.

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

Функцією держави в сучасній практиці спорту має бути правова підтримка. У міжнародній практиці спортивне право активно розвивається як окрема галузь правовідносин.

Найбільш важливими міжнародно-правовими актами у сфері фізичного виховання і спорту є:

Міжнародна хартія фізичного виховання і спорту, проголошена Генеральною конференцією ООН в Парижі 21 листопада 1978 року. Хартія була прийнята з метою: поставити розвиток фізичного виховання і спорту на службу прогресу людства, спонукати уряди, організації, працівників освіти, поширювати її та застосовувати.

1992 році в м. Родос (Греція) була прийнята спортивна Хартія Європи на 7-ій конференції міністрів із питань спорту європейських країн.

Ухвалення Хартії створило основу для єдиної урядової політики європейських країн у сфері спорту. Спортивна Хартія Європи є правовим документом, який включає в себе 13 статей, де відображені загальні принципи політики країн-учасниць у фізкультурно-спортивній сфері.

За рівнем державного регулювання спортивної сфери країни можуть бути умовно розділені на дві категорії або моделі – Американську та Європейську.

До першої належать ті країни, де держава практично не втручається в спортивне життя, вона цілком автономна, тобто розвиток спорту належить до компетенції самих спортивних рухів. Найбільш яскравим прикладом є США, де не надається фінансова підтримка спорту з боку федерального уряду.

В інших країнах (Великобританія, Нідерланди, Норвегія, Швеція, Японія) держава здійснює лише матеріальну підтримку спорту при його повній автономії.

До другої категорії належать країни, які проводять державну спортивну політику. Вони беруть на себе відповідальність за розвиток спорту. На центральному рівні ця робота доручається спортивному міністерству або іншому відомству, в якому існує спеціальний орган, що координує фізкультурно-спортивну роботу.

Міністерства з питань спорту функціонують у чотирнадцяти європейських державах. У тих країнах, де немає міністерств спорту, за його розвиток відповідають інші державні органи. Спорт знаходиться під контролем міністерств з освіти, культури, молоді та ін. (Бельгія, Греція, Португалія, Фінляндія, Естонія).

У Німеччині та Швейцарії питаннями спорту відає міністерство внутрішніх справ, у Швеції – міністерство фінансів, в Японії – міністерство освіти, науки і культури.

Виходячи з аналізу зарубіжного законодавства, до основних джерел фінансування спорту можна віднести:

- ✓ надходження з державного бюджету;
- ✓ субсидії регіональних і місцевих властей;
- ✓ перерахування з різних громадських фондів;

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

- ✓ оплата населенням спортивно-оздоровчих послуг;
- ✓ відрахування від проведення лотерей і спортивних тоталізаторів;
- ✓ комерційна діяльність спортивних організацій, це спортивний маркетинг, який включає рекламно-спонсорську та ліцензійну діяльність, продаж прав на трансляцію змагань.

Країни вирішують питання фінансування діяльності у сфері фізкультури і спорту по-різному. Наприклад, участь в Олімпійських іграх німецьких і французьких спортсменів фінансується урядами.

Спортсмени США і Великобританії відправляються на Ігри за рахунок коштів, що надійшли від приватних осіб або окремих фірм.

Італійський спорт фінансується в основному з доходів від лотерей та футбольного тоталізатора. Крім того, лотереї поповнюють доходи спортивних організацій Австрії, Греції, Данії, Ірландії, Канади, Португалії, Фінляндії, Франції та інших країн.

За даними Ради Європи, уряд Німеччини виділяє на розвиток спорту близько 2% від загальної суми витрат, іншу частину витрат покривають місцеві бюджети. Кошти місцевих бюджетів в основному спрямовані на стимулювання та розвиток масового і дитячого спорту. При цьому не враховуються внески приватного бізнесу, які становлять 15-40% від спортивного бюджету країни.

Найчастіше ці дві моделі спортивного регулювання доповнюють одна одну. Наприклад, італійське законодавство визнає за своїм Олімпійським комітетом чільну роль у національному спортивному русі. Крім того, спортивна діяльність регулюється або центральними структурами (Німеччина), або регіональними (Італія).

У світі існують дві основні моделі (або категорії) фінансування спорту – американська і європейська. До них також тяжіють багато азіатських і латиноамериканських країн.

Для першої (американської) характерна відсутність прямої підтримки спорту з бюджету країни і наявність великої кількості податкових пільг для приватного сектора, який інвестує у фізкультурно-спортивний рух.

Для другої (європейської) характерне змішане фінансування з переважанням коштів з державного бюджету. Загальним для обох моделей є те, що масовий, дитячо-юнацький спорт, оздоровчий рух значною мірою фінансуються з місцевих бюджетів. У США шкільний, студентський, масовий спорт цілком є прерогативою місцевої влади. Основну частку витрат на дитячо-юнацький і студентський спорт несуть місцеві бюджети в Канаді, Італії, Фінляндії та деяких інших країн.

Фінансування масового спорту можна класифікувати на кілька моделей, спираючись при цьому на чотири визначальних критерії, серед яких:

- ✓ рівень залучення населення до занять спортом (з урахуванням членських внесків);
- ✓ рівень державного фінансування в розрахунку на одну особу;

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

- ✓ внесок прямих сімейних витрат;
- ✓ внесок волонтерського сектора.

Перша модель властива країнам півночі та заходу Європи. Ці країни мають високий рівень участі населення в спортивній діяльності та відносно високий рівень як приватного, так і державного фінансування. Група країн, які сповідують таку модель, об'єднує Австрію, Бельгію, Данію, Фінляндію, Німеччину, Ірландію, Люксембург, Нідерланди, Швецію і Кіпр.

У даній групі країн середній рівень сімейних витрат є низьким завдяки високому рівню державної підтримки, істотним надходженням з інших фінансових джерел і високому рівню ВВП на душу населення. Внесок волонтерського сектора також впливає на зменшення витрат на надання населенню спортивно-оздоровчих послуг високої якості.

Друга модель поширена в країнах середземноморського регіону. Цим країнам притаманний більш низький рівень державної підтримки масового спорту.

Соціальні потреби в спортивно-оздоровчих послугах тут спираються на меншу державну допомогу, ніж в країнах першої групи. Однак населення демонструє готовність витратити власні кошти за оздоровчі послуги спортивних клубів, враховуючи, що рівень сімейних витрат вищий порівняно з рівнем державних витрат. До цієї групи належать Греція, Італія, Мальта та Іспанія. У даній групі сімейні витрати на масовий спорт більш високі, ніж в країнах першої групи. Внесок волонтерського сектора також нижчий, ніж в попередній групі, і нижчий рівень участі в масовому спорті (членство в спортивних клубах).

Третя модель охоплює кілька країн, в яких спортивна інфраструктура була фактично зруйнована після 1990 року. У цих, перш за все центральноєвропейських країнах, існує низький попит на спортивно-оздоровчі послуги. Крім того, державна політика у сфері спорту не має пріоритетного значення в створенні умов для зростання попиту на спортивно-оздоровчі послуги внаслідок обмежених можливостей державних бюджетів. До цієї групи країн входять Естонія, Угорщина, Литва, Португалія, Румунія, Словаччина та Словенія. У цих країнах рівень витрат із сімейного бюджету на заняття спортом є низьким, так само як і внесок волонтерського руху. Фінансова підтримка з боку держави також відповідно низька. Рівень участі в масовому спорті (членство в спортивних клубах) становить приблизно стільки ж, скільки і в попередній групі.

Четверта модель (Болгарія, Чеська Республіка та Польща) майже ідентична попередній моделі. Важливою відмінністю цієї моделі є

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

відносно висока частина фінансових надходжень від проведення державних лотерей, тоталізаторів, і від азартних ігор. Чеська Республіка стоїть особно від двох інших країн через високий внесок волонтерського руху в розвиток спортивних організацій, що певною мірою компенсує незначні фінансові надходження з інших секторів. У даній групі низький обсяг сімейних витрат компенсується, як відносно високим рівнем державної підтримки масового спорту, так і надходженнями з інших джерел. У Польщі та Болгарії, наприклад, внесок державних органів у справу фінансування спорту значно перевищує середні витрати на душу населення із сімейного бюджету.

На додаток до розглянутих вище чотирьох моделей можна визначити ще дві моделі, властиві Франції та Великобританії.

У Франції рівень суспільного запиту на спортивно-оздоровчі послуги і рівень загальних витрат на заняття спортом на душу населення є приблизно порівнянними з аналогічними показниками країн, які застосовують першу модель фінансування масового спорту. Таким же високим, як в країнах першої групи, є рівень залучення населення до занять спортом. У той же час у Франції державний сектор робить більший внесок у фінансування масового спорту, ніж в країнах першої групи. На противагу, меншими є витрати із сімейних бюджетів.

У Великобританії діє модель обмеженої державної підтримки порівняно з іншими країнами. Витрати із сімейних бюджетів є відносно вагомим джерелом фінансування масового спорту, що відображає високий рівень готовності населення платити за послуги і високий рівень індивідуального усвідомлення важливості фізичної активності. Однак відносно низький рівень державної підтримки може призвести до зниження рівня участі населення в спортивній діяльності порівняно з країнами, де застосовується перша модель фінансування масового спорту.

Самостійне завдання студента _____

1. ✎ Поділ країн за рівнем державного регулювання спортивної сфери на дві категорії.

<i>Категорії</i>	<i>Країни</i>	<i>Характеристика</i>
Американська		
Європейська		

Питання до теми:

1. Наразі яка модель у світі домінує в розвитку фізичного виховання і спорту?
2. У яких країнах держава практично не втручається в розвиток спорту?
3. Для якої моделі характерний високий рівень участі населення в спортивній діяльності та відносно високий рівень приватного і державного фінансування?

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

4. Для якої моделі характерний низький попит на спортивно-оздоровчі послуги серед населення та обмежена державна підтримка?
5. Якій моделі властива відносно висока частка фінансових надходжень від проведення державних лотерей, тоталізаторів і від азартних ігор, але низький обсяг сімейних витрат на масовий спорт?
6. За якою моделлю відбувається розвиток спорту в Україні?

2. Класифікація фінансування масового спорту на моделі

Моделі	Країни	Характеристика
Перша модель		
Друга модель		
Третя модель		
Франція		
Великобританія		

ТЕМА № 4. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ СТУДЕНТСЬКОГО СПОРТИВНОГО РУХУ ПЕРІОДУ НОВІТНЬОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

План:

1. Специфіка формування організаційних структур студентського спортивного руху в сучасній Україні.
2. Структура та зміст діяльності в студентському спорті України.
3. Кадрове забезпечення студентського спорту України.

1. Специфіка формування організаційних структур студентського спортивного руху в сучасній Україні

 Із розпадом Радянського Союзу, зміною політичного та економічного устрою істотно змінилася організаційна основа українського спортивного руху, в тому числі і студентського спортивного руху. У 1992 році в Україні створюється Центральний спортивний клуб «Гарт». На той час він стає органом управління спортом та фізкультурно-оздоровчої роботи серед дітей та учнівської молоді в навчальних закладах усіх типів та рівнів акредитації у структурі Міністерства освіти України. Центральним спортивним клубом «Гарт» налагоджується система змагань, організовуються та проводяться Всеукраїнські Універсиади, Кадетські ігри, різноманітні змагання серед учнівської та студентської молоді у навчально-виховних закладах освіти.

Очолив Центральний спортивний клуб «Гарт» заслужений тренер України Сергій Операйло.

У межах своїх повноважень «Гарт» відповідав за проведення спортивних заходів, навчально-тренувальних зборів та організацію участі студентів у всеукраїнських спортивних заходах; сприяв розвитку олімпійського руху в Україні серед молоді; допомагав у діяльності учнівських, студентських, молодіжних, громадських організацій фізкультурно-спортивної спрямованості

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

(асоціацій, спілок, рад, комісій тощо); координував усю діяльність з розвитку фізичної культури молодого покоління.

Центральному спортивному клубу «Гарт» випала почесна місія разом із зацікавленими органами державної виконавчої влади, громадськими та спортивними організаціями комплектувати та здійснювати підготовку збірних команд України для участі у Всесвітніх Універсіадах, Гімназіадах, чемпіонатах Світу та Європи серед студентів, Всесвітніх юнацьких іграх, Європейських юнацьких олімпійських фестивалів та інших міжнародних змаганнях. Саме під керівництвом «Гарту» студенти-спортсмени України вперше виступили самостійною командою у Всесвітній зимовій Універсіаді 1993 р. в Закопане (Польща).

Центральний спортивний клуб «Гарт» узагальнював практику розвитку фізкультурно-оздоровчої роботи і спорту у сфері освіти, розробляв пропозиції щодо її удосконалення. Клубом забезпечувався широкий розвиток позанавчальної фізкультурно-оздоровчої роботи в навчальних закладах освіти. Центральный спортивный клуб «Гарт» здійснював роботу з підготовки спортивних резервів, координував розвиток мережі спортивних шкіл, міжвузівських та інших центрів та відділень олімпійської підготовки.

Окрім того, в Україні з 1993 року діє Спортивна *студентська спілка України (СССУ)*. 1993 рік також став роком офіційного входження України до Міжнародної федерації університетського спорту.

Як значиться у статуті, СССУ – це Всеукраїнська громадська організація, яка об'єднує на добровільних засадах студентів і працівників середніх спеціальних і вищих закладів освіти, інших освітніх організацій, створених з метою фізичного і спортивного удосконалення молоді, розвитку видів спорту і підготовки резерву для збірних команд України. Вона представляє та захищає інтереси України в міжнародному студентському спортивному русі, в усіх заходах, які проводить Міжнародна федерація університетського спорту.

☞ До основних *функцій* Спілки відносяться:

- ✓ готує та подає матеріали на присвоєння спортивних звань, заохочення тренерів, суддів та інших фахівців;
- ✓ представляє інтереси студентського спорту в Національному олімпійському комітеті України, національних спортивних федераціях, міжнародних спортивних організаціях, об'єднаннях;
- ✓ забезпечує правовий та соціальний захист інтересів спортсменів, тренерів та інших фахівців студентського спорту.

У 2001 році створено *Комітет з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України* як новий орган державного управління у сфері фізичної культури і спорту. Завданням цього Комітету є вдосконалення структури та організації роботи з фізичного виховання та спорту в навчальних закладах України, управління й координації фізкультурно-спортивної роботи серед молоді.

Основними завданнями Комітету є:

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

- ✓ участь у формуванні та забезпечення реалізації державної політики з фізичного виховання і спорту в закладах та установах Міністерства освіти і науки України;
- ✓ забезпечення організації роботи з фізичного виховання, фізкультурно-оздоровчої роботи в навчальних закладах всіх типів і рівнів акредитації, здійснення науково-методичного забезпечення цієї роботи в ході навчального процесу і в позанавчальний час;

Рисунок 2 – Структура управління процесом фізичного виховання та спорту в ВНЗ

- ✓ забезпечення пріоритетного значення фізичної культури і спорту в процесі навчання та виховання дітей і молоді, як найдієвішого засобу зміцнення їх здоров'я, гармонійного розвитку, підвищення рівня працездатності;
- ✓ організація навчально-тренувального процесу і проведення спортивних заходів, які відносяться до компетенції Комітету, пов'язаних з підготовкою спортивних резервів;
- ✓ організація і проведення всеукраїнських Універсіад, Гімназіад, Кадетських ігор, Всеукраїнських спортивних ігор школярів, змагань серед учнівської та студентської молоді у навчальних закладах всіх типів і рівнів акредитації незалежно від їх відомчого підпорядкування;
- ✓ забезпечення спільно з Національним олімпійським комітетом, спортивними спілками студентської і учнівської молоді України, та іншими зацікавленими

організаціями комплектування збірних національних команд студентів і учнів та їх участь у Всесвітніх Універсіадах, Європейських молодіжних фестивалях, Всесвітніх Гімназіадах, Чемпіонатах світу серед школярів та студентів;

- ✓ сприяння розвитку олімпійського руху в Україні, створенню в галузі громадських фізкультурно-спортивних організацій, рад, фондів, комісій та координація їхньої діяльності згідно з чинним законодавством;
- ✓ сприяння зміцненню і розвитку матеріально-спортивної бази навчально-виховних, спортивних установ, закладів та організацій галузі;
- ✓ здійснення інформаційно-пропагандистської діяльності щодо поширення фізичної культури, спорту, здорового способу життя серед дітей, учнівської та студентської молоді, працівників освіти і науки.

2. Структура та зміст діяльності в студентському спорті України

Студентський спорт будучи соціальною практикою не реалізується самотійно. Він перебуває у тісній взаємодії із зовнішнім світом, що визначається обміном інформації, проведенням відповідного узагальненого напрямку діяльності, взаємозв'язку внутрішніх структур студентського спорту із іншими, що перебувають за межами системи студентського спорту тощо.

 Структури різного рівня (рис. 3):

Перший характеризується наявністю керівних структур студентського спорту. Основними керівними організаціями студентського спорту України на сьогодні можна визначити комітет з фізичного виховання та спорту, Міністерства освіти і науки України та студентську спортивну спілку України.

У першому випадку ця організаційна структура має державне підпорядкування із достатньо широким діапазоном автономії у своїй діяльності, у другому – це громадська організація, яка в основу своєї діяльності покладає розвиток студентського спорту.

Окрім цих організацій до діяльності в межах студентського спорту можуть долучатися й інші громадські інституції. Серед них варто визначити провідну роль Національного олімпійського комітету, громадських організацій, які стратегічно спрямовані на реалізацію завдань у межах галузі фізичної культури та спорту, а саме фізкультурно-спортивні товариства «Динамо», «Колос» АПК України, «Україна», «Спартак» тощо. Також, у цю групу керівних структур студентського спорту включені ті студентські організації, які мають в установчих документах та пріоритетах своєї діяльності виконання завдань пов'язаних із студентським спортом та/або фізкультурно-спортивною роботою зі студентською молоддю. Кожен із зазначених елементів рівня керівних структур студентського спорту має свій вплив на систему.

У діяльності *комітету з фізичного виховання та спорту* присутні, окрім завдань пов'язаних із студентським спортом, завдання щодо розвитку фізичної культури на інших рівнях освіти.

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

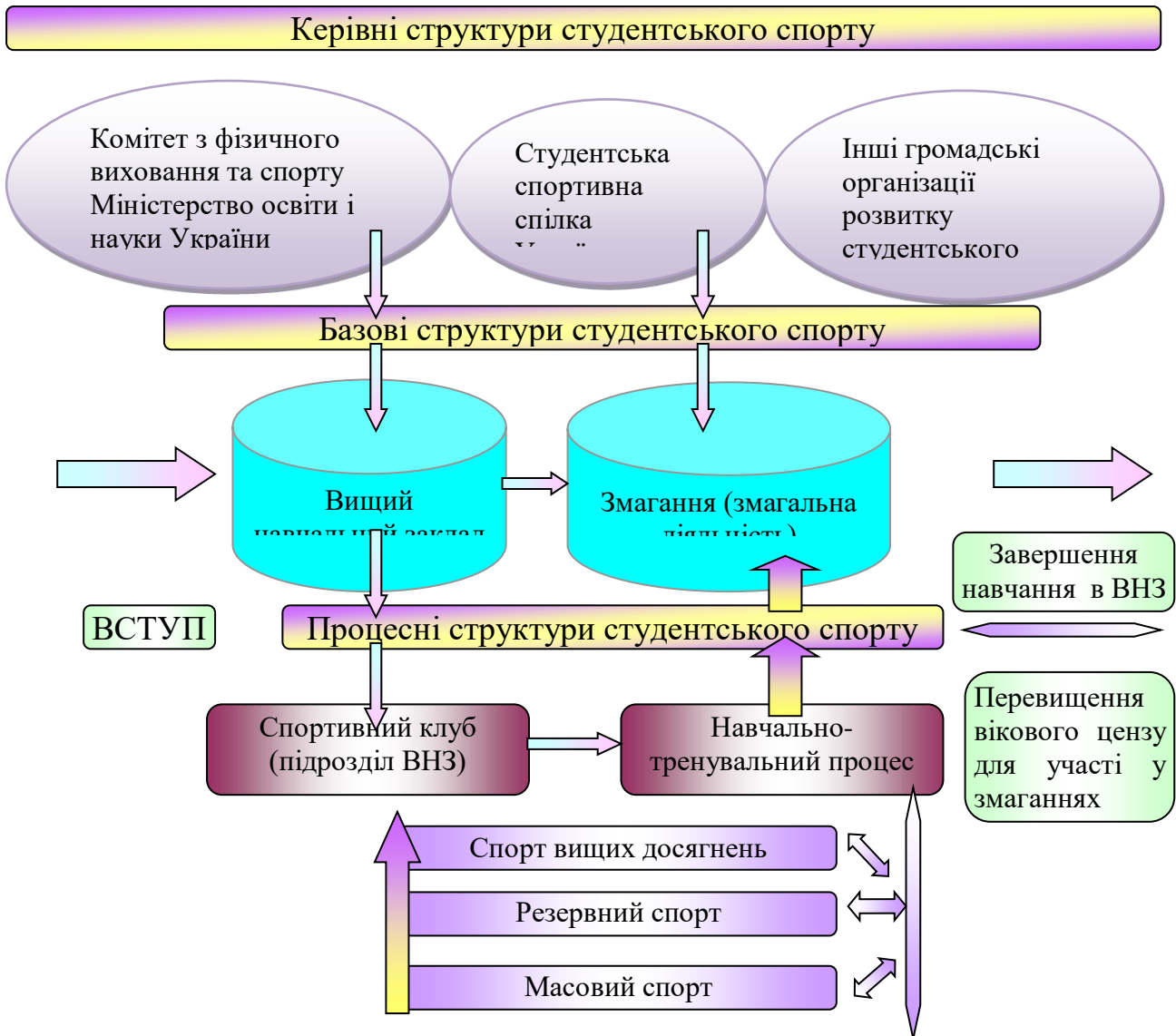

Рисунок 3 – Схема взаємодії структур в студентському спорті

Для діяльності *спортивної студентської спілки України*, ця діяльність є системо утворювальним чинником та вичерпує усю сукупність завдань виключно на рівні студентства.

Для *Національного олімпійського комітету України*, залучення та представлення учасників на змаганнях серед студентів як таким завданням діяльності не може вважатися, адже має більш виражені стратегічні цілі, серед яких основна представлення збірної команди України на міжнародних змаганнях, що входять до Міжнародної олімпійської системи. Поряд із тим, у більшості видів спорту час досягнення оптимального рівня підготовленості та максимальних індивідуальних результатів у змагальній діяльності видів спорту припадає на період навчання у вищому навчальному закладі, у який спортсмени поступають для підвищення свого соціального статусу поза межами спорту. Таким чином Національний олімпійський комітет України опосередковано задіює механізми залучення студентів-спортсменів до своєї діяльності.

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

Стосунок інших громадських організацій до студентського спорту може визначатися у широких межах.

Серед базових структур студентського спорту визначено вищі навчальні заклади та змагання (змагальну діяльність). Вони, є системо утворюючими чинниками студентського спорту.

Класичним для розуміння ролі спорту в суспільстві виступає твердження, що системо утворюючим чинником спорту є *змагання*. Однак, урахуваючи специфіку діяльності студентського спорту, залучення до неї чутко окресленого контингенту учасників (спортсменів) можна стверджувати, що ВНЗ на рівні із змаганнями є таким чинником, що дає підстави для виділення окремої соціальної практики, тобто студентського спорту.

Вищі навчальні заклади загалом та окремо взяті дають можливість навчатися значній кількості осіб, які після вступу долучаються до особливої соціальної групи – студентство. Власне, у межах цієї групи якісно організована участь в змагальній діяльності та цілеспрямована підготовка до неї визначає наявність студентського спорту. Підтвердженням цього є низка нормативно-правових актів України та значна кількість наукових та методичних робіт фахівців з України та закордону.

Специфічними ознаками студентського спорту в порівнянні із іншими соціальними практиками спорту є те, що до нього можливо залучитися особі виключно у випадку вступу до вищого навчального закладу одного із рівнів акредитації та перебуває він у статусі суб'єкта студентського спорту виключно до моменту завершення навчання. Відповідно до об'єктивних чинників та офіційних документів можливе коригування часу виходу суб'єкта студентського спорту за межі цієї діяльності. Ці варіанти відслідковуються в тому, що студент-спортсмен має право брати участь у змаганнях, представляючи свій навчальний заклад ще один рік після завершення навчання; студент-спортсмен має право продовжувати ступеневе навчання у вищому навчальному закладі (освітньо-кваліфікаційні рівні «бакалавр» – «магістр» – аспірантура – докторантура); студент-спортсмен має право зробити перерву у навчанні в межах та на термін окреслений законодавством України; студент-спортсмен має право на отримання другої вищої освіти.

З метою уникнення зловживання як зі сторони навчального закладу, так і самих спортсменів, у системі студентського спорту вироблені захисні механізми. *Перший* стосується потребою об'єктивного підтвердження статусу студента (випускника поточного року), що також можливо перевірити за допомогою загальнонаціональної бази ЄДЕБО та *другий* – встановлення вікового цензу для участі у змаганнях студентського спорту. Традиційно прийнято, що вік студента-спортсмена станом на момент проведення змагань не повинен перевищувати 28 років, проте в окремих випадках (баскетбол) існують тенденції, що такий ценз повинен становити не більше 25 років.

Базові структури студентського спорту, будучи системо утворювальними чинниками для цієї соціальної практики спорту в суспільстві також провокують

утворення процесних структур студентського спорту. Так, змагання передбачають систематичну та цілеспрямовану підготовку студентів-спортсменів до них, що, відповідно, реалізовується у наявності навчально-тренувального процесу, як частини системи підготовки в студентському спорті.

📖 Врахування значної кількості наукової інформації та змісту низки нормативно-правових документів вказують на об'єктивне виокремлення в структурі студентського спорту та зокрема її процесних елементах кількох рівнів за цільово-результативною спрямованістю діяльності студентів-спортсменів. Це рівні спорту вищих досягнень, резервного спорту та масового спорту, характеристику яких буде проведено нижче. ВНЗ як базова структура студентського спорту, своєю чергою долучається до забезпечення підготовки студентів-спортсменів до змагань. Це відбувається за допомогою надання повноважень та створення умов для реалізації завдань системи підготовки окремими структурними підрозділами вищого навчального закладу, хоча за останнє десятиліття є яскраво виражена тенденція із утворення спортивних клубів при закладах вищої освіти, які займаються усім спектром послуг стосовно фізкультурно-спортивної роботи для студентів.

Особливості діяльності в студентському спорті України зумовлені сучасним етапом розвитку країни із специфічними соціально-політичними, культурологічними, економічними та правовими характеристиками.

Структура та зміст діяльності в студентському спорті України представлена множиною елементів, поєднання яких за основними властивостями відповідає специфічній соціальній системі. Вона представлена двома рівнями – керівних та базових структур. До керівних структур відносяться державні та громадські організації, основна діяльність чи окремі установчі завдання яких передбачають проблематику студентського спорту. Базовий рівень представлений, першочергово, системо утворювальними елементами, зокрема змаганнями та вищим навчальним закладом, а також процесними структурами студентського спорту – спортивним клубом (відповідними підрозділами вищих навчальних закладів) та навчально-тренувальним процесом, що реалізується на основних рівнях цільово-результативної діяльності студентів-спортсменів (масовий, резервний спорт та спорт вищих досягнень).

📖 Соціокультурний зміст фізкультурно-спортивної діяльності розкривається не тільки в його ціннісному змісті, але й у мотивах, що спонукають до неї. За соціальним опитуванням, рангова структура цих мотивів виглядає в такий спосіб:

- 1) бажання підвищити фізичну підготовленість;
- 2) оптимізувати вагу, поліпшити фігуру;
- 3) зміцнити здоров'я;
- 4) виховати волю, характер, цілеспрямованість;
- 5) зняти утому й підвищити працездатність;
- 6) добитися спортивних успіхів;

- 7) вчасно одержати залік по фізичній культурі;
- 8) звичка до такого роду занять;
- 9) виховати гарну манеру, культуру рухів;
- 10) раціонально проводити час;
- 11) бажання не відставати від друзів;
- 12) бажання відстояти честь факультету, курсу.

3. Кадрове забезпечення студентського спорту України.

📖 Феномен студентського спорту України пов'язаний із історичним становленням незалежності нашої країни. Упродовж періоду 1991-2015 років на підставі ряду об'єктивних показників можна стверджувати, що наша держава пройшла кілька *етапів свого становлення*. Вони позначаються об'єктивними змінами у різних галузях діяльності.

Однією із перших галузей, у якій представники України змогли показати найвищі результати є *спортивна діяльність*. Студентський спорт як специфічна форма представлення спорту в суспільстві дає змогу підтримувати та укріплювати отриманий авторитет країни у світі.

✍ *Фізкультурно-спортивну діяльність* значна кількість фахівців розглядає як резерв для досягнення студентами-спортсменами вищих досягнень та можливість підтримання, набутої на попередніх етапах підготовки, спортивної майстерності.

📖 Модель системи підготовки спортсменів містить персоніфіковану та процесну підсистему тому елементами персоніфікованої частини виступають *тренер та спортсмен*. У випадку студентського спорту, який є невід'ємною частиною спортивної діяльності ці закономірності зберігаються. Проте характерні відмінності соціальної практики студентського спорту вказують на потребу урахування особливостей навчально-тренувального процесу в умовах вищого навчального закладу. Тобто є об'єктивні складнощі із представленням *тренера* як окремої структурної одиниці фізкультурно-спортивної діяльності у вищому навчальному закладі. А власне вона й виступає реалізаційною основою для студентського спорту. Більш правильним, у процесній підсистемі системи підготовки в студентському спорті як її суб'єкта – *викладача*.

У ХХІ столітті для фізкультурно-спортивної роботи як основи розвитку студентського спорту в вищих навчальних закладах України різного рівня акредитації характерні часові відрізки з 2000 до 2006, з 2006 до 2010, з 2010 до 2013 року, які пов'язані із приростом, спадом та відносною стабілізацією кількості фахівців структурних підрозділів з фізичного виховання та спорту. З 2014 року розпочався черговий відрізок, що характеризується значним спадом кількості осіб у структурних підрозділах фізичного виховання та спорту вищих навчальних закладів України. Упродовж 2000–2014 років від 93,35 до 97,88% фахівців (окрім 2008 року – 87,35% фахівців) мали спеціальну освіту при роботі в структурних підрозділах фізичного виховання та спорту вищих навчальних закладів України різного рівня акредитації.

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

Контрольні питання:

1. Яка роль відводилася центральному спортивному клубу «Гарт» із часів його заснування?
2. Які функції виконують Всеукраїнська громадська організація, Спортивна студентська спілка України (СССУ)?
3. Охарактеризуйте структури діяльності різного рівня в студентському спорті.
4. Які організації можуть долучатися до діяльності в межах студентського спорту?
5. Охарактеризуйте діяльність організацій студентського спорту України.
6. Чим зумовлені особливості студентського спорту України.
7. Якими елементами представлена структура та зміст діяльності в студентському спорті України?
8. Дайте визначення поняття «фізкультурно-спортивна діяльність».

Тестові завдання:

1. **Укажіть основні керівні організації студентського спорту України:**
 - a. комітет із фізичного виховання та спорту;
 - b. Міністерство освіти і науки України;
 - c. спортивна спілка України;
 - d. відповіді a, b, c.
2. **Укажіть базові структури студентського спорту:**
 - a. вищі навчальні заклади;
 - b. змагання (змагальна діяльність);
 - c. відповіді a, b.
3. **Скільки років після завершення навчання у вищій студент-спортсмен має право брати участь у змаганнях?**
 - a. один рік після завершення навчання;
 - b. два роки після завершення навчання.
4. **Які умови має виконати студент-спортсмен після отримання ступеня вищої освіти бакалавра для того, щоб брати участь у змаганнях?**
 - a. отримати ступінь вищої освіти магістра;
 - b. вступити до аспірантури;
 - c. вступити в докторантуру;
 - d. отримати другу вищу освіту;
 - e. відповіді a, b, c, d.
5. **Які захисні механізми були вироблені в системі студентського спорту для уникнення зловживання з боку вищів при відправленні студентів-спортсменів на змагання?**
 - a. підтвердження статусу студента;
 - b. встановлення вікового цензу;
 - c. відповіді a, b.
6. **Яким має бути максимальний вік студента-спортсмена на момент проведення змагань?**

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

- a. не більше 28 років;
- b. не більше 25 років;
- c. відповіді а, b.

7. **Які рівні можна виділити за цільово-результативною спрямованістю діяльності студентів-спортсменів?**

- a. спорт вищих досягнень;
- b. резервний спорт;
- c. масовий спорт;
- d. відповіді а, b, c.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ВИКОНАННЯ ДО ТЕМИ № 4

1. **Проаналізуйте значення фізичного виховання в освіті для більшості міжнародних організацій, асоціацій та об'єднань.**

Самостійне завдання студента _____

Значення фізичного виховання в освіті

<i>Міжнародні організації, асоціації та об'єднання</i>	<i>Акцентування уваги</i>
Рада Європи	
ООН (UNESCO)	
EUPEA	
Європейська комісія	
Бергенське комюніке	
Резолюція Європейського парламенту	

Європейські ініціативи у сфері фізичного виховання та спорту.

На початку ХХІ століття євроінтеграційний вектор освітньої політики України визначає орієнтир вітчизняної педагогічної спільноти щодо ознайомлення зі світовим та європейським досвідом в аспекті розв'язання проблем фізичного здоров'я нації. Водночас дослідження розвитку освітньої системи країн ЄС, її сучасний стан і перспективні напрями модернізації відповідно до європейських і світових стандартів у галузі фізичного виховання і студентського спорту є прогресивними та стануть корисними для вирішення пріоритетних завдань вищої освіти в Україні.

Керівники більшості міжнародних організацій, асоціацій та об'єднань наголошують на значенні фізичного виховання в освіті.

Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури – UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) неодноразово акцентувала увагу на важливості занять молоді фізичним вихованням і спортом при здобутті ними освіти. Метою Міжнародної хартії фізичного виховання і спорту, прийнятої UNESCO, стала координація розвитку фізичного виховання та спорту для прогресу людства. У цьому документі проголошується, що кожна особа має право на доступ до фізичного виховання та спорту, необхідних для розвитку особистості. У Хартії наголошено, що

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

державні органи всіх рівнів і неурядові організації повинні сприяти розвитку фізичної культури та спорту, що реалізується у прийнятті відповідних нормативно-правових актів, забезпеченні матеріальної підтримки, а також у використанні інших засобів заохочення і стимулювання. У політиці європейських держав наголошується на інтеграційній, культурній, рекреаційній ролі фізичної культури, а також її толерантності.

Європейська асоціація фізичного виховання – EUPEA (European Physical Education Association), вивчає досвід фізичного виховання дітей і молоді європейських країн, досліджує найбільш ефективні шляхи вдосконалення системи фізичного виховання учнів і студентів, проводить консультації з провідними фахівцями цієї галузі з різних країн Європи. EUPEA ініціює проведення щорічних міжнародних конгресів та науково-практичних конференцій, на яких обговорюються актуальні питання фізичного виховання і спорту учнівської та студентської молоді.

Фізична культура та спорт відіграють важливу роль у реалізації цілей Європарламенту. 2004 рік було проголошено Радою Європи Європейським роком освіти через спорт – EYES 2004 (European Year of Education through Sport 2004) і запропоновано відповідну програму дій. Однією з найважливіших цілей цієї програми стало раціональне поєднання розумових і фізичних занять. У змісті цього документа наголошувалося на необхідності посилення взаємодії та зміцненні зв'язків між фізичним вихованням, спортом та освітнім середовищем для підготовки громадян ЄС до протидії новим викликам, що постають перед суспільством, яке стає дедалі більш мобільним і різноманітним. Зокрема, було визначено форми реалізації фізичного виховання та спорту у вишах країн Європейського Союзу.

У 2004-2005 роках у Польщі з метою з'ясування ступеня реалізації у вишах принципів ЄС, визначених у межах програми EYES 2004, встановлено, що в польських університетах запроваджено практику надання студентам можливості брати участь у різних видах фізкультурно-оздоровчих і спортивних занять. Аналіз діяльності польських університетів підтвердив, що заняття з фізичного виховання враховують фізичні можливості та інтереси студентів. Їм надається можливість самостійно обирати зміст фізкультурно-оздоровчих і спортивних занять.

У 2006 році у Вроцлаві відбулися дебати під гаслом «Академічний спорт у Польщі і в світі: перспективи розвитку» щодо участі студентів-спортсменів у суперництві європейських вишів – студентських універсіадах.

Із 2005 року Міністерство спорту сприяє поширенню цього проекту та відзначає важливість академічного спорту (студентські світові змагання, літні та зимові універсіади тощо) в системі спортивної підготовки на найвищому рівні.

У Бергенському комюніке конференції міністрів освіти країн-учасниць Болонського процесу наголошено на важливості розроблення Рамок кваліфікацій для європейського простору вищої освіти, стандартів якості освіти

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

про необхідність розвитку соціального виміру вищої освіти, тобто надання рівного доступу до освіти представникам усіх соціальних груп, у тому числі і студентам з обмеженими можливостями. Дослідження діяльності університетів Польщі засвідчує, що заняття для студентів із особливими потребами проводяться в межах обов'язкових занять із фізичного виховання і факультативних занять оздоровчої спрямованості. Викладачами польських вишів розробляються спеціальні авторські програми для цієї категорії студентів залежно від матеріальної бази того чи іншого вишу. Як правило, проводяться заняття з корекційно-компенсаційної гімнастики, плавання, хатха-йоги та силових вправ у тренажерному залі.

У 2007 році в резолюції Європейського парламенту щодо ролі спорту в галузі освіти (від 13.11.2007 р.) серед інших рекомендацій Єврокомісії було зазначено такі положення:

- ✓ заклик Ради Європи до країн ЄС щодо модернізації політики держав у сфері фізичного виховання насамперед для того, щоб забезпечити баланс між фізичною та інтелектуальною активністю, інвестування в якість спортивних споруд і забезпечення відповідних заходів щодо доступу до них студентів з обмеженими можливостями; надання широкого спектра вибору спортивних дисциплін з метою забезпечення студентам варіативності занять; стимулювання діяльності спортивних клубів, задіяних у проєкті «Навчання протягом усього життя» (п. 19);
- ✓ заклик забезпечити належні умови для дотримання встановленого мінімального обсягу фізичної активності, враховуючи, що регулярні фізичні вправи значно сприяють скороченню витрат на охорону здоров'я (п. 20);
- ✓ прийняття пропозиції Комісії у справі включення спортивних дисциплін до європейської кредитно-трансферної системи у професійній підготовці та надання кредитів (п. 25);
- ✓ акцентування уваги на прозорості ступенів і взаємному визнанні ліцензій і дипломів, що дають право на забезпечення послуг у спортивному секторі ЄС і будуть сприяти вільному трансферу студентів, спортсменів і працівників, довгостроковій асиміляції спортсменів на ринку праці, соціальній згуртованості у Європі та досягненню цілей Лісабонської стратегії (п. 25);
- ✓ рекомендація ініціювати й підтримувати міждисциплінарні дослідження в галузі спорту й фізичного виховання з метою поширення передового досвіду; Радою Європи визнано необхідність здійснення загальноєвропейського моніторингу політики членів ЄС у галузі фізичної культури і наголошено на пріоритетності цього завдання (п. 26);
- ✓ заклик Ради Європи до країн ЄС щодо створення відповідних інструментів, які можуть сприяти подальшим інвестиціям і поліпшенню спортивної інфраструктури для занять молоді (п. 30);

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

- ✓ рекомендація щодо програми ЄС для суспільної охорони здоров'я приділяти більше уваги підвищенню рівня обізнаності суспільства про важливу роль фізичного виховання і спорту у галузі освіти (п. 32);
- ✓ пропозиція Єврокомісії щодо роботи з виявлення галузей, в яких дії ЄС можуть забезпечити значну допомогу спортивним організаціям та владі держав ЄС у проведенні фізкультурних заходів, при цьому відкритий метод координації є відповідним способом для досягнення більш ефективної співпраці у площині Європейської політики в конкретній галузі фізичного виховання і спорту для всіх (п. 35);
- ✓ акцентування уваги на важливості залучення коштів структурних фондів Євросоюзу для створення й поліпшення спортивної інфраструктури (п. 37);
- ✓ заклик до країн ЄС щодо забезпечення рівного доступу до занять фізичним вихованням жінкам і чоловікам, а також особам з обмеженими можливостями та проведення реабілітаційних заходів (п. 39, 40, 58);
- ✓ заклик до Комісії сприяти європейській мобільності викладачів і тренерів для забезпечення можливості одержання знань кращих практик і набуття досвіду в результаті обміну як складової програми «Навчання протягом усього життя» (п. 50).

На виконання рекомендацій, зазначених у Резолюції Європейського парламенту щодо ролі спорту у сфері освіти, керівництво вишів докладає значних зусиль для отримання цільових грантів на будівництво нових спортивних об'єктів в університетах, участі у програмах обміну, підвищення кваліфікації викладацького складу тощо.

У межах розбудови європейського простору вищої освіти з метою усунення перешкод академічній мобільності та забезпечення якості вищої освіти було запроваджено Європейську кредитну трансферно-накопичувальну систему (ECTS). Варто зазначити, що в університетах Польщі на дисципліну «Фізичне виховання» відводиться 2 кредити ECTS.

У Гамбурзькому університеті та в Університеті Гумбольда в Берліні (Німеччина) – 4 кредити ECTS, а у Віденському університеті (Австрія) – 2 кредити ECTS.

Міжнародна федерація студентського спорту (FISU) є організатором міжнародних змагань, універсіад, студентських світових та європейських чемпіонатів, спортивних фестивалів і різних спортивних змагань державного та регіонального рівнів.

Студенти-спортсмени щороку беруть участь у першостях світу і Європи, в Олімпійських і Параолімпійських іграх. Європейською комісією у 2011 р. схвалено комюніке для Ради ЄС і Європарламенту «Розвиток європейського виміру в спорті». У цьому документі зроблено акцент на соціальну роль спорту, зокрема – на зміцнення здоров'я населення за рахунок фізичної активності, підвищення ролі спорту в освіті, соціальну інтеграцію, боротьбу з расизмом, волонтерську діяльність тощо. Комісар ЄС з питань освіти, культури,

мультилінгвізму і молоді Андрулла Вассиліу наголосила, що спорт є важливим для європейської економіки і ключовим компонентом її соціальної моделі. Вассиліу впевнена, що заходи, які підтримує Європейський Союз, актуалізують спорт і допомагають розвитку суспільства. Пропозиції Єврокомісії охоплюють основні його галузі, зокрема суспільну роль спорту, його економічну та організаційну складові.

Фахівці Європейської комісії наголошують на важливості суспільної ролі спорту і пропонують дослідити можливість приєднання ЄС до антидопінгової конвенції Ради Європи, розробити рекомендації щодо поєднання спортивних тренувань і загальної освіти, встановити правила забезпечення безпеки для міжнародних спортивних подій.

ТЕМА № 5. КЛУБНА ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ ЗАНЯТЬ У РОЗВИТКУ СТУДЕНТСЬКОГО СПОРТУ

План:

1. Місце та значення клубної форми організації занять у розвитку студентського спорту.
2. Спортивний клуб як базова ланка студентського спорту України.

1. Місце та значення клубної форми організації занять у розвитку студентського спорту

📖 Клуби мають довгу історію. Найраніше згадування про об'єднання людей із загальною метою та інтересами відносяться до Древньої Греції (V сторіччя до н. е.), де створювались так звані гетерії для взаємопідтримки у досягненні політичних та військових цілей, поклоніння конкретному божеству, поширення освіти та культури серед греків тощо. У Давньому Римі функціонували содалітас (релігійні об'єднання), політичні, соціальні, культурні та професійні колегії.

✍ *Сучасна назва клуб* (від англ. club – «збивати до купи») виникла в Англії у XVII ст. Проведення сумісних розваг та спілкування фінансувалися складанням грошей (clubbing) учасників клубів. Почався процес утворення спортивних клубів. У Шотландії виникли гольф-клуб (1676), керлінг-клуб (1716), клуб з катання на ковзанах (1742); в Англії було організовано жокей-клуб (1727), крикет-клуб (1750) тощо. Хоча ще у XIV сторіччі у Франції, Англії та Німеччині почали створюватися братства, які об'єднували ремісників для занять тими або іншими фізичними вправами.

Змінювався склад спортивних клубів: якщо традиційний англійський клуб представляли спортсмени та наймані робітники по їх обслуговуванню, то наприкінці XIX ст. – спортсмени, спортивні організатори, тренери, спортивні вболівальники. На території України перші спортивні клуби почали масово утворюватися наприкінці XIX сторіччя: з гімнастики – у 1865 р. (м. Львів), з футболу – у 1878 р. (м. Одеса), легкої атлетики – у 1887 р. (м. Київ), важкої атлетики – у 1895 р. (м. Київ) тощо.

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

📁 Вважається, що перший студентський клуб з'явився у 1816 році у місті Берн (Швейцарія). Пізніше вони почали масово створюватися в інших країнах: в Єльському (1843) та Гарвардському (1844) університетах США, Кембриджському (1846) та Оксфордському (1869) університетах Великої Британії, Сіднейському університеті Австралії (1854), Дублінському університеті Ірландії (1854), університеті МакГіл у Канаді (1877) тощо.

На території сучасної України перші спортивні студентські клуби почали утворюватися на початку ХХ ст. На той час спортивні заклади за власних бажанням могли називатися товариством, гуртком або клубом. Так, у 1906 р. в Українській академічній гімназії у Львові було засновано Український спортивний кружок. У Російській імперії перший спортивний студентський гурток було створено у Санкт-Петербурзькому політехнічному інституті у 1908 р., який раніш за інших скористався дозволом відкривати у навчальних закладах різні гуртки згідно Тимчасових правил організації студентських закладів відомства міністерства народної освіти 1901 р. На початок Першої світової війни у країні офіційно було зареєстровано 40 студентських спортивних гуртків: у Санкт-Петербурзі – 13, Москві – 6, Києві – 4, в інших містах – по одному.

У СРСР офіційне вживання словосполучення «спортивний клуб» почалося з 1935 р. у статусі як вища форма колективу фізичної культури. У цьому ж році Народний комісар охорони здоров'я затвердив статут першого в СРСР студентського спортивного клубу 2-го Московського медичного інституту.

📁 В. В. Золочевський серед важливих подій розвитку фізкультурно-масової роботи зі студентською молоддю наприкінці ХІХ – першої половини ХХ ст. виділив заснування перших професійних спортивних клубів, атлетичних гуртків, гімнастичних товариств, самодіяльних фізкультурних осередків, студентських спортивних гуртків ВНЗ (1889–1917), укладання положення та методичних рекомендацій щодо організації гуртків фізичної культури, створення гуртків з масових видів спорту у вищих навчальних закладах (1918–1929), перехід від клубно-територіальних гуртків до виробничих колективів фізичної культури з поступовим об'єднанням їх у добровільні спортивні товариства профспілок (1930–1940). У 1970 р. до ДСТ «Буревісник» входило понад 600 студентських клубів, де займалось 1,5 млн. фізкультурників, зокрема, 70 тис. викладачів і наукових працівників.

Зміни соціально-політичного та економічного стану після розпаду СРСР змусили шукати відповідні зміни характеру, змісту, напряму, організаційних форм спортивної клубної роботи в Україні. У сучасних умовах України спостерігається розширення мережі спортивних клубів. Станом на 2015 р. в Україні діє 4,9 тис. спортивних клубів, серед яких 712 за місцем навчання громадян країни.

Створення спортивних клубів в університетах заклало основу для проведення змагань між спортсменами та командами навчальних закладів.

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

Серед них змагання між англійськими університетами Оксфорд і Кембридж із гри в крикет у 1827 р., між командами Гарвардського та Єльського університетів з веслування, які відбулися у США у 1852 р., між командами американських університетів з бейсболу (1859), американського футболу (1869), легкої атлетики (1872), регбі (1874), баскетболу (1896) тощо.

 Поширення змагань між навчальними закладами привело до створення спортивних університетських асоціацій. Спочатку вони утворювались з окремих видів спорту: Веслувальна асоціація коледжів Америки (1858), Міжвузівська асоціація спортсменів-аматорів Америки (1873), Американська студентська бейсбольна ліга (1879) тощо. Пізніше в Америці почали формуватися комплексні спортивні студентські структури: Південна міжвузівська спортивна асоціація (1894), Західна конференція (1896) тощо. США належить створення першої національної Міжвузівської спортивної асоціації, яка у 1905 р. об'єднала тринадцять університетів і пізніше, у 1910 р., змінила назву на Національну університетську спортивну асоціацію (NCAA). Подібні асоціації стали утворюватися в Австралії (1906), Польщі (1908), Чехословаччині (1910), Швеції та Норвегії (1913) тощо.

На теренах сучасної України у 1911 р. на Галичині було утворено Спортивне товариство студентів вищих шкіл «Україна», яке проіснувало до 1944 р. У Російській імперії для систематизації й реєстрації усіх студентських секцій, гуртків і товариств, проведення єдиних всеросійських студентських змагань з 1916 р. діяло Загальне Московське студентське спортивне товариство.

У Союзі Радянських Соціалістичних Республік (СРСР) 1926 р. Центральне бюро «Пролетстуда» провело перші всесоюзні студентські змагання. З 1936 р. почали функціонувати 64 добровільних спортивних товариства (ДСТ) профспілок, серед яких багато займалися організацією роботи колективів фізичної культури, змагань, пропагандою занять спортом в навчальних закладах. У 1957 р. усі вони були об'єднані у ДСТ «Буревісник». Починаючи з 1951 р. проводились Всесоюзні студентські спартакіади, а з 1957 р. – Всесоюзні спортивні студентські ігри. У 1987 р. «Буревісник» разом з іншими спортивними товариствами профспілок об'єдналися у Всесоюзне добровільне фізкультурно-спортивне товариство профспілок (ВДФСТП), яке у 1991 р. було реорганізовано у спортивне товариство профспілок «Україна».

Для державного управління спортом та фізичною культурою серед дітей та молоді у 1992 р. утворено Центральний спортивний клуб «Гарт» у структурі органу державної виконавчої влади з освіти. З 1993 р. діє Всеукраїнське громадське об'єднання «Спортивна студентська спілка України», яка представляє національні інтереси у міжнародному студентському спортивному русі та у всіх заходах, які проводить Міжнародна федерація університетського спорту. У 2001 р. в органі державної виконавчої влади з освіти створено Комітет з фізичного виховання та спорту для належної організації фізичного виховання і спорту в навчальних закладах. Кожних 2 роки проводиться Універсіада України.

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

📖 Проведення міжнародних зустрічей студентів призвело до утворення у 1919 р. Міжнародної конфедерації студентів, під егідою якою до початку Другої світової війни проводились Міжнародні університетські Ігри. Після Другої світової війни у результаті протистояння капіталістичних і соціалістичних країн було утворено дві міжнародні структури: Міжнародна спілка студентів (ISU, 1946) та Міжнародна федерація університетського спорту (FISU, 1948), які паралельно проводили свої комплексні міжнародні змагання – Міжнародні університетські Ігри та «Тижні університетського спорту». Їх протистояння тривало до 1957 р., коли у чемпіонаті світу серед університетів взяли участь студенти різних країн. Результатом примирення стало входження членів Міжнародної спілки студентів в Міжнародну федерацію університетського спорту та проведення, починаючи з 1959 р., комплексних змагань – Універсіад. Універсіади стали основою розвитку студентського спорту, що надало системний характер, організаційну та змістовну структуру фізкультурно-спортивної діяльності в молодіжному середовищі світу та окремих країн.

Розвиток студентського спорту сприяє збереженню цілісності фізкультурно-спортивного руху. ✍ Справедливим є визначення студентського спорту як одного етапу з багаторівневої підготовки висококваліфікованих спортсменів. У результаті аналізу інформаційних документів, узагальнення досвіду міжнародного спортивного студентського руху, вивчення національних програм розвитку студентського спорту доведено, що студентський спорт у багатьох країнах є основою національної спортивної політики і регулюється державними законами та нормативними актами. Основним мотивом вступу абітурієнтів визнано можливість продовжувати займатись спортом під час навчання, а отримання спеціальності не є пріоритетом у студентів.

✍ *Студентський спорт* розглядається як ефективний засіб підготовки висококваліфікованих спортсменів, як база і джерело поповнення збірних команд країни. Досить актуальною є проблема адаптації професійних спортсменів, які після завершення кар'єри опиняються без достатньої кількості професійних знань, з недостатньою підготовкою до виробничої діяльності.

Важлива наявність нормативних основ фінансування студентського спорту, де значну роль відіграє не тільки держава, але й представники вітчизняного бізнесу, які можуть надати значні ресурси для вдосконалення спортивної політики. Такий підхід спостерігається у більшості країн, де фінансування студентського спорту здійснюється за рахунок спортивних стипендій університетів, держави, а також громадських організацій.

Наявність великої кількості соціальних, економічних, юридичних та інших факторів, задіяних в інноваційному розвитку студентського спорту, обумовило необхідність їх структуризації на основі спортивних клубів.

✍ Під терміном «клуб» розуміють добровільне об'єднання людей для сумісної колективної діяльності із суспільно-ціннісним та особисто-значущим

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

змістом у відповідності до їх загальної мети та інтересів (політичних, наукових, творчих, спортивних тощо).

Спортивні клуби відносяться до первинних організацій фізкультурно-спортивної спрямованості, у яких безпосередньо проводиться навчально-тренувальна робота та різні форми фізкультурно-оздоровчих занять із населенням різних соціальних і демографічних груп. Ці заклади фізичної культури та спорту забезпечують розвиток визначених різних напрямів фізичної культури та спорту, видів спорту, здійснюють фізкультурно-оздоровчу та/або спортивну діяльність, надають фізкультурно-спортивні послуги.

♣ *Спортивні клуби класифікують за різними ознаками:*

- ✓ за контингентом тих, хто займається;
- ✓ за цілями, які вирішуються, та їх кількістю;
- ✓ за обраними видами спорту та рухової активності;
- ✓ за масштабом;
- ✓ за видами та формами власності;
- ✓ по відношенню до прибутку.

З урахуванням контингенту, який обслуговується, розрізняють спортивні клуби промислових підприємств, компаній, фірм, студентські у ВНЗ, шкільні, дитячо-юнацькі, аматорського та професійного спорту, територіальні (за місцем проживання, у парках), фітнес-клуби, фізкультурно-спортивні для інвалідів, лікувально-оздоровчі при поліклініках та на курортах.

За переліком послуг, що надаються, – комплексні, фізкультурно-оздоровчі та спеціалізовані (за одним або кількома видами спорту).

За організаційною формою – приватні, колективні (засновані на власності об'єднання громадян), комунальні та державні.

За формою господарської діяльності – комерційні або некомерційні.

Визначено особливості функціонування різних видів спортивних клубів з урахуванням зовнішнього середовища.

✍ *В умовах ринкових відносин спортивні та спортивно-оздоровні клуби розглядаються як основна організаційна форма спортивного менеджменту, де констатуючим компонентом є фізкультурно-спортивна послуга.*

Сприятливими факторами у цих умовах є високий рівень доходів населення, наявність фонду вільного часу, економічна зацікавленість бізнесу до активного співробітництва, зацікавленість державних структур.

Основним показником ефективності менеджменту спортивного клубу є економічний аналіз його діяльності, постійних та поточних витрат.

Маркетинг має враховувати особливості фізкультурно-оздоровчих послуг, а саме їх нематеріальність, неможливість зберігання, невіддільність від постачальника або навколишніх умов, унікальність.

Ключовою функцією маркетингу фізкультурно-оздоровчих послуг є вміння задовольнити потреби людей, враховуючи види фізкультурно-оздоровчих послуг. Напрямами маркетингу є робота зі спонсорами та залучення безпосередніх споживачів послуг.

📖 Основними статтями *отримання прибутку* клубів за видами спорту є доходи від телетрансляцій, реклама, продаж білетів на спортивні видовища та клубної атрибутики. Крім того, співпраця із ЗМІ сприяє формуванню позитивного іміджу спортивного клубу, підвищенню довіри до нього та репутації.

В Україні великі компанії зацікавлені у співробітництві тільки з обмеженим колом видів спорту, що надає безсистемний характер спортивному маркетингу. Повільний розвиток комерціалізації фізкультурно-спортивних організацій обумовлений, насамперед, недостатньою фінансовою підтримкою. У зв'язку з цим виникає протиріччя між завданнями сфери фізичної культури і спорту у державі, задекларованими правами громадян на заняття фізичною культурою і спортом та умовами діяльності спортивних товариств, клубів.

Для вирішення протиріччя обмежених можливостей громадської організації та необхідності проведення нею комерційної діяльності у сучасних умовах пропонується функціонування спортивного клубу, а також унітарного комерційного підприємства, ним заснованого, що дозволяє розмежувати *два види діяльності*: фізичну культуру та спорт, що спрямовані на досягнення відповідних показників здоров'я, фізичної форми та можливостей організму; комерційні послуги, що пов'язані із фізичною культурою та спортом, з відповідними платними послугами, що і забезпечують економічну можливість реалізації власне фізкультурних та спортивних досягнень.

Важливим напрямом діяльності спортивних клубів є залучення волонтерів, наявність яких сприяє розвитку зв'язків з громадськістю, вирішенню соціальних проблем спортсменів, позакомерційним відношенням, формуванню колективу односторонців.

Для успішної діяльності спортивних клубів важливим є розвиток змагального спорту для дітей як засобу, перед усім, виховання, а потім спортивної майстерності; стимулювання дітей та підлітків, які не підходять для змагального спорту, до занять спортом як хобі; залучення більше молодих тренерів та інструкторів; визначення та задоволення нових потреб; забезпечення економічної стабільності за рахунок платних послуг.

👉 *Головною метою діяльності спортивних клубів у вищих навчальних закладах визначають створення сприятливих умов для занять різноманітними формами оздоровлення, фізичною культурою і видами спорту студентів, викладачів та працівників установи. Діяльність спортивних клубів спрямована на формування у них потреби у зміцненні здоров'я засобами фізичної культури і спорту; залучення якнайбільше молоді, працівників до систематичних занять фізичною культурою та спортом; надання фізкультурно-оздоровчих послуг; організація і проведення масових фізкультурно-оздоровчих і спортивних заходів, змагань тощо.*

✍ При певних умовах *діяльність спортивних клубів* може розглядатись як специфічна система виховання та соціалізації у цілісному педагогічному процесі. Це досягається завдяки наявності конкретних прикладів дотримання здорового способу життя, стимуляції різнобічного неформального спілкування,

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

інтеграції зусиль студентів та викладачів, забезпеченню активної позиції студентів у діяльності клубу, мотивації студентів до дружньої групової солідарності, самовдосконалення, внутрішньо-групового суперництва, прагнення до високих індивідуальних показників і результатів, спортивного інтересу та потреби пізнання.

♪ Серед *головних завдань студентського клубу* визначається створення спортсменам високої кваліфікації необхідних матеріально-побутових умов для поєднання отримання освіти з активним заняттям спортом. Однак по закінченню навчання у ВНЗ молодь часто втрачає інтерес до здорового способу життя. Запобігти цього негативного явища можна за рахунок підвищення загального рівня фінансування студентського спорту, що сприятиме функціонуванню спортивних клубів, розвиненню інфраструктури, належній оплаті праці тренерів.

Відбувається пошук ефективних організаційних форм спортивної роботи зі студентами. Серед них відокремлення спортивного клубу у самостійну структуру.

1. Створення та функціонування спортивних клубів на основі студентського самоврядування по організації та проведенню внутрішньої вузівської спортивно-масової та оздоровчої роботи серед студентів при методичній допомозі кафедр фізичного виховання та спорту.

2. Створення міжвузівських регіональних відділень вищої спортивної майстерності за видами спорту з метою забезпечення необхідних умов для підготовки висококваліфікованих студентів-спортсменів.

3. Функціонування центрів студентського спорту, які забезпечують створення сприятливих умов для поєднання навчання у вищому навчальному закладі та підготовки студентів до участі у головних міжнародних змаганнях.

4. Створення спортивних клубів державного рівня на базі великих університетів з диференціацією діяльності, розвиненою спортивною інфраструктурою, достатніми ресурсами, новими організаційними формами.

♪ *Об'єднання галузевих ВНЗ у великі науково-освітні центри.* Пропонується три напрями створення та розвитку спортивних клубів у вищих навчальних закладах:

- ✓ як самостійна структурна одиниця зі штатом незалежних робітників;
- ✓ як самостійний фінансовий підрозділ ВНЗ зі штатними тренерами, який не входить у структуру кафедри фізичного виховання;
- ✓ знаходження спортивного клубу у структурі кафедри.

Спортивний клуб має стати об'єднуючою ланкою усіх суб'єктів спортивної студентської спільноти: спортивна команда, спортивна група, група підтримки, вболівальники, фахівці у сфері інформаційних технологій, спонсори, випускники.

Врахування вищеозначених факторів свідчить про те, що для підвищення ефективності та результативності спортивної клубної діяльності, як багатогранного соціального явища, принципове методологічне та практичне

значення має комплексний підхід. Необхідність врахування взаємодії всіх суб'єктів цього багатогранного соціального явища обумовлює використання, замість більш вузького поняття «спортивний студентський клуб», терміну «спортивний клуб вищого навчального закладу».

📖 Стандарти діяльності спортивного клубу вищого навчального закладу мають включати наступні *компоненти*: цільовий (мета і завдання комплексної організації діяльності спортивного клубу); змістовий (основні напрямки спорту: масового, резервного, вищих досягнень, в окремих випадках, професійного), процесуальний (комплекс технологій за кожним змістовим напрямом діяльності клубу); регулюючий (моніторинг, контроль та корекція дій суб'єктів клубу); результативний (кінцевий результат процесу роботи клубу за різними напрямками спорту); ресурсний (фактори зовнішнього середовища, які впливають на ефективність діяльності спортивного клубу).

👉 Одним з *важливих факторів*, який зробив студентський спорт глобальним соціальним явищем, визначено запровадження клубної системи організації занять спортом студентської молоді. Свідченням цього твердження є результати проведеного аналізу подій стосовно виникнення та розвитку студентського спорту: об'єднання людей, виникнення клубів, створення спортивних клубів, формування університетських спортивних клубів, проведення змагань між клубами навчальних закладів країни, об'єднання клубів у національні спортивні університетські асоціації, проведення міжнародних зустрічей між командами спортивних університетських клубів, виникнення міжнародних спортивних асоціацій студентів, проведення комплексних міжнародних змагань. З розвитком спортивної клубної діяльності пов'язують подальше реформування сфери фізичного виховання і спорту в Україні та в світі.

2. Спортивний клуб як базова ланка студентського спорту України

До обов'язкових компонентів, що повинні бути наявні в роботі спортивних клубів при ВНЗ для ефективного розвитку студентського спорту є *організаційний, правовий, фінансовий, інформаційний*.

👉 З'ясування особливостей *організаційного* компонента дало підстави для виокремлення можливостей створення та функціонування спортивних клубів у таких напрямках:

- ✓ громадські об'єднання, які функціонують відокремлено від ВНЗ, проте до своєї діяльності залучають контингент студентів із підкріпленням відповідного соціального статусу. Фахівці, які забезпечують навчально-тренувальну та спортивно-оздоровчу діяльність, є найманими працівниками;
- ✓ громадські об'єднання студентів, що займаються організацією та проведенням внутрішньовишівської спортивно-масової роботи серед студентів за наявності тісної співпраці методичного змісту та допомоги кафедр фізичного виховання і спорту відповідних ВНЗ;

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

- ✓ громадські об'єднання професорсько-викладацького складу та ініціативної групи студентів, що займаються наданням спектра послуг з навчально-тренувальної та спортивно-оздоровчої діяльності.
- ✓ окремі структурні підрозділи зі штатом тренерів, які займаються лише навчально-тренувальною діяльністю, спортивною роботою із кваліфікованими та висококваліфікованими спортсменами;
- ✓ окремі структурні підрозділи зі штатом працівників, які займаються навчально-тренувальною та спортивно-оздоровчою діяльністю. При цьому спортивна робота з кваліфікованими та висококваліфікованими спортсменами проводиться на додатковій договірній основі із розмежуванням функціональних обов'язків працівників.

📖 Для перших трьох варіантів функціонування спортивних клубів студентському спорту характерна особливість відмежування їх від чіткої організаційної структури ВНЗ. Статус громадської організації надає їй відносно вищого рівня незалежності. Це дає змогу керівному органу цієї організації ухвалювати самостійні рішення із стратегічного розвитку студентського спорту. Зазначена самостійність не забезпечує можливості проводити діяльність у всіх напрямках розвитку організації. Окрім того, при організації діяльності варто врахувати потребу правової та економічної підтримки для діяльності таких організації. Можна також стверджувати, що зазначені структури не зможуть обмежити свою діяльність виключно організацією фізкультурно-спортивної та оздоровчої роботи. Для більшості з них характерне комплексне вирішення проблем студентської молоді, серед яких заняття спортом перебувають у списку завдань, проте не є пріоритетними.

Перший із зазначених способів організації студентського спорту, завдяки створенню відповідних спортивних клубів, має суттєві переваги у визначенні стратегії розвитку та основних напрямів, зокрема пріоритетних видів спорту. Специфіка спортивних клубів цього типу може полягати в проведенні навчально-тренувального процесу та змагань із тих видів спорту, які мають найбільший попит серед студентської молоді. При цьому виникають організаційні питання, які ускладнюють функціонування спортивних клубів такої підпорядкованості. Забезпечення якісного навчально-тренувального процесу потребує праці фахівців галузі, які своєю чергою повинні бути забезпечені відповідним рівнем матеріального та соціального захисту. Однак при такій організації спортивного клубу відсутнє пріоритетне джерело фінансування, адекватна правова та економічна підтримка. Тут передбачене фінансове забезпечення за допомогою діяльності самого спортивного клубу, тобто надання послуг за оплату. Це одразу відкидає значну кількість студентів, зокрема і здібних до занять тим чи іншим видом спорту, та орієнтує діяльність спортивного клубу на відносно малу, але забезпечену групу студентської молоді.

Щодо другої групи студентських клубів, пов'язаних із громадськими об'єднаннями студентів, що займаються організацією та проведенням

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

внутрішньовишівської спортивно-масової роботи серед студентів за наявності тісної співпраці методичного змісту та допомоги кафедр фізичного виховання і спорту відповідних ВНЗ, виникають інші характерні особливості. З одного боку, така організація спортивного клубу вишу дає змогу суттєво розвантажити викладачів відповідних структурних підрозділів та збільшити їхній творчий потенціал у побудові навчально-тренувальних занять, пошуку ефективних засобів підготовки та підвищення працездатності організму студентів спортсменів. З другого – діяльність викладачів (із фаховою фізкультурно-спортивною освітою) обмежується виключно консультативною функцією. Основний навчально-тренувальний процес та, в окремих випадках, участь у змаганнях може проводитися без залучення фахівців, за допомогою самоорганізації студентів. Цей варіант реалізації, має перспективи для організації масовості процесу залучення студентів до занять фізкультурно-спортивною роботи, проте без значних переваг для досягнення високих спортивних результатів. Фактично при такому підході до організації спортивного клубу при ВНЗ можна отримати якісну основу для екстенсивного або й інтенсивного формування студентського спорту. Домінантна роль студентства дає змогу оперативно реагувати на зміни в мотивації студентів до занять спортом та їх уподобань стосовно пріоритетних видів рухової активності. Водночас стратегічна мета, пов'язана із представленням країни на міжнародних професійно-орієнтованих змаганнях, не буде забезпечена.

Більш перспективною, з огляду на комплексне вирішення завдань, що ставляться перед студентським спортом, є організація діяльності спортивних клубів як громадських об'єднань професорсько-викладацького складу та ініціативної групи студентів, що займаються наданням спектра послуг з навчально-тренувальної та спортивно-оздоровчої діяльності. При такому підході та правильному розподілі функціональних зобов'язань можливо досягнути якісно вищого рівня фізкультурно-спортивних послуг порівняно із двома попередніми прикладами. Проте наявний у спортивного клубу статус громадської організації обмежує можливості проведення навчально-тренувального процесу та змагань із залученням спортивних споруд та широкої інфраструктури ВНЗ, при якому він створений. Згідно з чинним законодавством, ВНЗ не може на безоплатних або екологічно необґрунтованих пільгових умовах надавати свої об'єкти в користування. Це положення частково нівелюється прийнятими 2015 року доповненнями, серед яких є можливість ВНЗ державного підпорядкування бути серед засновників громадської організації. Проте механізм такого симбіозу поки не налагоджений, тому можливість правильної та ефективної організації такого спортивного клубу є обмеженою.

📖 Ще одним варіантом створення та проведення діяльності спортивних клубів при ВНЗ є варіант окремих структурних підрозділів зі штатом тренерів, які займаються виключно навчально-тренувальною діяльністю, спортивною роботою із кваліфікованими та висококваліфікованими спортсменами. Цей

варіант організації спортивного клубу, значною мірою спрямований на організацію та забезпечення підготовки в умовах ВНЗ висококваліфікованих студентів-спортсменів. Тут очевидним є залучення висококваліфікованих фахівців, які мають досвід проведення власне навчально-тренувальних занять, спрямованих на набуття рівня підготовленості та демонстрування найвищих результатів на змаганнях різного рівня, зокрема Всесвітніх універсіад. Однак також є видимою прогалина, пов'язана із масовим та резервним студентським спортом. При зазначеній організації діяльності спортивного клубу ставку зроблено на потрапляння до ВНЗ різного рівня акредитації уже підготовлених спортсменів, що належать до провідних представників у своєму виді спорту за різними віковими групами, здебільшого підліткового віку та молоді. До того ж значна кількість фахівців вказує, що для більшості видів спорту характерна гетерохронність досягнення найвищих індивідуальних результатів. Це вказує на потребу звернення уваги на спортсменів, які на момент вступу до ВНЗ різного рівня акредитації не володіють достатнім рівнем майстерності. Вони не є «елітою» (основний склад, резерв збірних команд з виду спорту), тому не зможуть себе реалізувати в цих умовах організації діяльності спортивного клубу.

📖 Останній із запропонованих варіантів, що передбачає окремі структурні підрозділи зі штатом працівників, які займаються навчально-тренувальною та спортивно-оздоровчою діяльністю, де спортивна робота з висококваліфікованими спортсменами проводиться на додатковій договірній основі із розмежуванням функціональних обов'язків працівників, є найбільш прийнятним. Урахування тенденцій, спричинених реформуванням Міністерством освіти і науки України фізичного виховання та спорту вишів, вказує, що за відсутності цієї дисципліни в переліку обов'язкових потрібно, згідно з мотиваційною складовою, розмежувати студентів на групи за цільово-результативною спрямованістю їхньої діяльності. Таким чином, така організація роботи спортивного клубу дає достатньо сприятливі умови для якісної реалізації завдань студентського спорту. Узагальнення наукових даних вказує, що для дотримання піраміди підготовки спортсменів у більшості видів спорту повинні бути наявними основні рівні підготовки спортсменів за цільово-результативною спрямованістю. Граничні результати на рівні вищої спортивної майстерності реалізуються завдяки цілеспрямованій підготовці в групах спортивного удосконалення або вищої спортивної майстерності при ВНЗ. Цю підготовку студентів-спортсменів при спортивних клубах повинні беззаперечно забезпечувати найбільш кваліфіковані фахівці структурних підрозділів фізичного виховання та спорту ВНЗ. Однак прогресування результативності таких студентів-спортсменів пов'язані з наявністю «здорової» конкуренції. Це можливо за допомогою створення умов для спільної навчально-тренувальної діяльності та участі в змаганнях більшої кількості студентів, які займаються в обраному виді спорту на наближено однаковому рівні домагань. Також погоджуючись із домінантною більшістю фахівців, треба визнати

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

необхідність у масовому залученні студентів до занять тим чи іншим видом спорту. Це, з одного боку, дасть змогу розв'язувати завдання оздоровлення студентської молоді, а з другого – створить передумови для можливого якісного стрибка підготовленості обдарованих студентів, які до цього не мали можливості проявити себе.

♣ *Правовий компонент* діяльності спортивного клубу при ВНЗ України проявляється в регулюванні основних відносин у правовому полі нашої країни. Аналізування значної кількості наукових, методичних відомостей та правових документів вказує, що у своїй діяльності спортивні клуби при ВНЗ України різного рівня акредитації повинні орієнтуватися на «Типовий статут спортивного клубу вищого навчального закладу або установи». У цьому документі визначено основні положення діяльності в названому напрямі, зокрема загальні положення, мета й завдання діяльності, організаційна структура, права та основні напрями діяльності; членство; майно та фінансова діяльність; ліквідація спортивного клубу. Вивчення типового статуту ми проводили паралельно із зіставленням основних положень із провідними спортивними клубами ВНЗ України. Це проведено для з'ясування першочергових положень, які потребують введення до правового компонента діяльності спортивних клубів та сприятимуть активізації створення таких організацій при відповідних ВНЗ України.

Таким чином, зі змісту загальних положень встановлено, що спортивний клуб ВНЗ, установи є самостійною фізкультурно-спортивною організацією. Він повинен здійснювати всебічну роботу з розвитку фізичної культури і спорту студентської молоді, а також аспірантів, професорсько-викладацького складу, співробітників ВНЗ, установи та членів їхніх сімей. Діяльність спортивного клубу будується на засадах самоврядування, добровільності членства та участі в його справах.

Спортивний клуб є юридичною особою та повинен бути забезпечений відповідними атрибутами (печатка, розрахунковий рахунок, прапор, емблема тощо). Встановлено, що спортивний клуб реалізує свою мету та завдання тісно взаємодіючи з керівництвом вищого навчального закладу на підставі об'єднання фінансових, матеріальних, трудових ресурсів закладу, установи, профспілкової організації та інших зацікавлених організацій.

Складність фінансового компонента діяльності спортивних клубів при ВНЗ різного рівня акредитації полягає в потребі нормування та розробки маркетингової стратегії сфери фізкультурно-спортивних послуг, що для студентського спорту повинна забезпечуватися гнучкістю управління та адресністю. Досягнути цього, на нашу думку, що підкріплена твердженнями фахівців, можливо за допомогою делегування спортивному клубу певних повноважень у розробці конкурсних критеріїв для отримання фінансування на основі державного замовлення на фізкультурно-спортивні послуги; контролі бюджетних коштів; стандартизації послуг; стимулюванні діяльності, пов'язаної

із пошуком, обґрунтуванні потреб, систематичній роботі з потенційними фінансовими інвесторами (донорами) тощо.

Аналізування низки установчих документів спортивних клубів ВНЗ України вказало, що кошти таких організацій утворюються з різних джерел, зокрема коштів, що передбачені бюджетом ВНЗ, установи та профспілкових комітетів ВНЗ, на організацію позанавчальної спортивної та фізкультурно-оздоровчої роботи зі студентами, аспірантами та співробітниками, а також коштів, що надаються ВНЗ, установою для цієї мети; індивідуальних членських внесків, розмір яких визначено конференцією спортивного клубу; прибутків від проведення платних заходів та інших видів власної діяльності; благодійних та спонсорського перерахунку організацій та окремих осіб; коштів, що надходять від експлуатації спортивних споруд навчального закладу, установи в позанавчальний час; прибутків, що надходять від госпрозрахункових спортивних секцій та груп тощо.

♪ *Інформаційний компонент* діяльності спортивного клубу ВНЗ як базової ланки студентського спорту є невід'ємним складником його діяльності. Інформаційне забезпечення як сукупність форм документів, нормативної бази, розміщення і форм організації інформації, яка циркулює в системах автоматизованого оброблення інформації чи в окремій інформаційній системі, дає можливість активним користувачам, до яких ми зараховуємо студентську молодь, отримувати найбільш повні дані про діяльність студентського клубу ВНЗ.

Правильно організоване і своєчасне інформаційне забезпечення студентської молоді дає змогу більш повної реалізації їхньої потреби у фізкультурно-спортивних послугах та, як наслідок, досягнення високих індивідуальних спортивних результатів.

В умовах інформаційного суспільства особливого значення набувають системи, процеси, способи взаємодії та спілкування людей, що дає змогу створювати, передавати й отримувати різноманітну інформацію. Одним із перспективних засобів залучення, керування та контролю (за потреби) в діяльності спортивних клубів ВНЗ можуть бути комп'ютерні технології з різними формами візуалізації та інформаційно-комунікаційні технології, які передбачають накопичення, оброблення, подання й використання інформації за допомогою електронних засобів.

Беззаперечно, що використання цих засобів комунікації пов'язане із низкою організаційних, матеріально-технічних, наукових та методичних труднощів. Однак ефект від розроблення й впровадження сучасних інформаційних технологій у систему студентського спорту через діяльність студентських клубів ВНЗ матиме надзвичайну стимулювальну перевагу. Сучасний студент об'єктивно змушений бути більш мобільним, інформованим, критично і творчо мислячим та більш вмотивованим до самонавчання й саморозвитку.

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

При організації цього компонента (інформаційного) діяльності спортивного клубу ВНЗ варто зважати на можливості щодо висвітлення ресурсів різного типу, зокрема форми заявок, електронних копій протоколів, статистичних даних змагань, загалом діяльності спортивного клубу, фотографій, відеозвітів, фрагментів чи цілісних відео зі змагальною діяльністю, щоденних заміток і висловлювань гравців, глядачів та гостей інформаційного ресурсу, дотичних за тематикою статей і спортивних оглядів змагань тощо.

Основними принципами створення інформаційного забезпечення діяльності спортивного клубу та забезпечення відповідної компоненти є такі: цілісність; достовірність; контроль; захист від несанкціонованого доступу; стандартизація і уніфікація; адаптивність; мінімізація помилок введення-виведення інформації.

Організаційний компонент пов'язаний зі стратегічним визначенням приналежності спортивного клубу до незалежних (громадських), підпорядкованих (вищі навчальні заклади) чи змішаного типу структур; правовий визначається нормуванням діяльності спортивного клубу та узгодженості її із законодавчою базою України; фінансовий – вибором основних джерел забезпечення діяльності із досягненням стабільності та ґрунтовності надходжень для реалізації основних завдань; інформаційний – висвітленням результатів та популяризацією діяльності спортивного клубу в соціальній групі студентства та суспільстві загалом.

Контрольні питання:

1. Як з'явилася сучасна назва «клуб»?
2. Пригадайте історію виникнення спортивних студентських клубів на території сучасної України.
3. Як відбувалося створення спортивних університетських асоціацій?
4. Пригадайте історію створення Центрального спортивного клубу «Гарт».
5. Дайте визначення поняття «спортивний клуб».
6. За якими ознаками класифікують спортивні клуби?
7. У чому полягають особливості маркетингу при наданні фізкультурно-оздоровчих послуг?
8. Поясніть, чому в Україні спортивний маркетинг носить безсистемний характер.
9. Розкрийте основну мету діяльності спортивних клубів у вищих навчальних закладах.
10. Завдяки чому студентський спорт став глобальним соціальним явищем?
11. Охарактеризуйте компоненти, які мають бути наявні в роботі спортивних клубів при ВНЗ (організаційний, правовий, фінансовий, інформаційний).

Тестові завдання:

1. Яку назву мали в Давній Греції об'єднання людей за загальною метою та інтересами?

- a. гетерія;
 - b. содалітас.
2. *У перекладі з англійської club – це:*
- a. гурток;
 - b. товариство;
 - c. «збивати докупи».
3. *У якому столітті розпочався процес створення спортивних клубів?*
- a. в Англії у XVII столітті;
 - b. в Америці у XVIII столітті.
4. *У яких містах на території України почали масово створюватися перші спортивні клуби?*
- a. наприкінці XIX століття в містах Львів, Одеса, Київ;
 - b. наприкінці XIX століття в містах Львів, Харків, Київ.
5. *У 1816 році було засновано перший студентський клуб. Де саме?*
- a. у м. Берн (Швейцарія);
 - b. в Єльському та Гарвардському університетах США;
 - c. у Кембриджському та Оксфордському університетах Великої Британії.
6. *Який клуб у 1970 році вважався найбільш численним на території України?*
- a. ДСТ «Буревісник»;
 - b. ЦСК «Гарт»;
 - c. СТС «Україна».
7. *Де було вперше проведено змагання між командами навчальних закладів?*
- a. між англійськими університетами Оксфорду й Кембриджу із гри в крикет;
 - b. між командами Гарвардського та Єльського університетів із веслування.
8. *Де було створено першу національну Міжвузівську спортивну асоціацію?*
- a. у США;
 - b. в Австралії;
 - c. у Польщі.
9. *Під егідою якої організації перед Другою світовою війною проводилися Міжнародні університетські ігри?*
- a. Міжнародної конфедерації студентів;
 - b. Міжнародної спілки студентів;
 - c. Міжнародної федерації університетського спорту.
10. *Надайте класифікацію спортивних клубів. Встановіть відповідність:*
1) З урахуванням контингенту	а) комплексні, фізкультурно-оздоровчі та спеціалізовані (за одним або кількома видами спорту);
2) За організаційною формою	б) комерційні або некомерційні;
3) За переліком послуг, що надаються	в) спортивні клуби промислових підприємств, компаній, фірм, студентські у вишах, шкільні,

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

дитячо-юнацькі, аматорського та професійного спорту, територіальні (за місцем проживання, у парках), фітнес-клуби, фізкультурно-спортивні для інвалідів, лікувально-оздоровчі при поліклініках та на курортах;

4) *За формою господарської діяльності*

г) приватні, колективні (засновані на власності об'єднання громадян), комунальні та державні.

Відповідь: _____

11. На що повинні орієнтуватись у своїй діяльності спортивні клуби при ВНЗ України?

- на «Типовий статут спортивного клубу вищого навчального закладу або установи»;
- на наказ Міністерства освіти і науки України «Про утворення фізкультурно-спортивних клубів та їх осередків у вищих, середніх і професійно-технічних навчальних закладах»;
- на «Положення про спортивний клуб».

12. Із чим пов'язані компоненти діяльності спортивних клубів вищих навчальних закладів України? Встановіть відповідність:

1) Організаційний	а) визначається нормуванням діяльності спортивного клубу та узгодженістю її із законодавчою базою України;
2) Правовий	б) вибором основних джерел забезпечення діяльності із досягненням стабільності та ґрунтовності надходжень для реалізації основних завдань;
3) Фінансовий	в) висвітленням результатів та популяризацією діяльності спортивного клубу в соціальній групі студентства та суспільстві загалом;
4) Інформаційний	г) зі стратегічним визначенням приналежності спортивного клубу до незалежних (громадських), підпорядкованих (вищі навчальні заклади) чи змішаного типу структур.

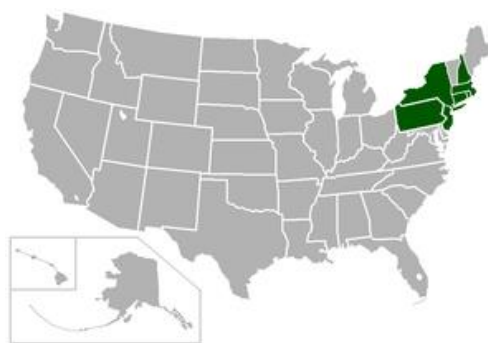
Відповідь: _____

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ВИКОНАННЯ ДО ТЕМИ № 5

Функціонування студентського спорту в США.

Початок студентському спорту в США було покладено в 1843 році, коли при Єльському університеті був організований човновий клуб. У 1844 році такий же клуб був створений і при Гарвардському університеті.

Історія студентського спорту в США починається з 1852 року, коли пройшли перші змагання з веслування між командами Гарвардського та Єльського

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

університетів. Перше формальне об'єднання університетів виникло в 1870 році, специфікою якого була гребля.

Надалі як спортивна організація з'явилася «Ліга плюща», що стала в наші дні популярною назвою восьми найпрестижніших вишів США, розташованих у 7 штатах на північному сході США.

Ліга плюща – це об'єднання 8 найстаріших університетів США. Діяльність об'єднання спрямована тільки на організацію спортивних заходів, однак його назва використовується на позначення групи найпрестижніших американських університетів. Команди університетів представлені в 33 жіночих і чоловічих видах спорту.

Американські університети, як і британські, історично були пансіонами для дітей еліти. Студенти вступали туди не заради отримання спеціальності, а насамперед з метою соціалізації серед рівних собі.

Проаналізувавши американську систему фізичного виховання студентів, науковці А.Г. Ковальчук, Г.П. Грибан визначили, що заняття фізичним вихованням не є обов'язковою навчальною дисципліною і не існує єдиної типової уніфікованої програми. Кожний штат, округ, окремий виш або викладач мають право на розробку програми з фізичного виховання, власних рекомендацій залежно від інтересів студентів, умов, традицій освітнього закладу й особливостей викладацького складу та матеріально-технічної бази.

Фізичне виховання студентів у США здійснюється в кожному виші засобами спортивної підготовки з обраних видів спорту, обов'язкові заняття з фізичного виховання передбачені тільки на 1-му курсі.

В усіх університетах передбачено курс оздоровчого фізичного тренування (Health Related Fitness Training). Найчастіше практикуються такі основні форми організації занять із фізичного виховання:

- 1) заняття у факультативних групах за обраним видом рухової активності з обов'язковим відвідуванням, виконання певних вимог і складання заліків для отримання залікових балів, що йдуть у диплом;
- 2) участь у будь-яких масових змаганнях за власним вибором;
- 3) заняття одним із видів спорту чи рухової активності в групі або самостійно для зміцнення здоров'я, проведення дозвілля тощо.

Найпоширенішою формою фізичного вдосконалення студентів є факультативні заняття загальної фізичної підготовки, спортивного тренування та рекреації, що організуються на елективній основі.

Окрім того, у центрах здоров'я фахівці проводять заняття в лікувальних і оздоровчих групах, у яких займаються практично здорові студенти, що не мають бажання або не хочуть займатися спортом. У центрах здоров'я студенти можуть пройти діагностування функціональних можливостей різних систем або комплексне лікарське обстеження. На основі отриманих даних для кожного студента розробляється індивідуальна програма фізкультурно-оздоровчих занять з урахуванням обсягу та інтенсивності навантаження, енергозатрат, харчування тощо.

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

Значущу роль відіграє в організаційній системі аматорського спорту США Національна асоціація студентського спорту, значення якої обумовлено тим, що спортсмени-студенти є домінуючою групою в загальній кількості учасників спорту вищих досягнень США. Згідно з останніми звітами їх кількість становить понад 70%.

У систему студентського спорту в США входять три асоціації, офіційно схвалені адміністративною радою:

1. Національна студентська спортивна асоціація (NCAA);
2. Національна асоціація міжуніверситетського спорту (NAIA);
3. Національна спортивна асоціація середньо-спеціальних навчальних закладів (NJCAA).

Національна асоціація студентського спорту (National Collegiate Athletic Association, скорочено NCAA) заснована в 1906 році як Intercollegiate Athletic Association.

З 1910 року – NCAA. До NCAA входить 1281 організація. Асоціація організовує спортивні змагання в коледжах та університетах США і Канади. Штаб-квартира асоціації знаходиться в Індіанapolisі, штат Індіана.

NCAA включає в себе 23 види спорту і підрозділяється на перший, другий і третій дивізіони. Перший дивізіон істотно перевершує другий і третій за кількістю видів спорту, рівнем спортивних результатів, фінансуванням і серйозністю ставлення спортсменів до тренувань.

У цьому дивізіоні виступають такі відомі університети, як Duke, North Carolina University, Kansas University, Kentucky University.

Університети першого дивізіона – це найбільші університети США, які вкладають величезні гроші в свій студентський спорт.

Величезні спортивні арени, умови для тренувань не гірші, ніж у команд НБА, найперспективніші молоді спортсмени з усього світу.

Другий дивізіон представлений меншими університетами, але все ж студенти живуть, навчаються і тренуються в чудових умовах і відвідуваність спортивних заходів є досить високою.

Рівень спортивних команд другого дивізіону NCAA поступається командам першого дивізіону, але за рівнем гри різниця незначна.

Найсильніші баскетбольні команди другого дивізіону цілком здатні грати нарівні із середнячками першого дивізіону.

NCAA Division 3 – 450 університетів.

Третій дивізіон представлений невеликими університетами.

Головна відмінність від 1-го та 2-го дивізіонів полягає в тому, що в 3-му не призначаються спортивні стипендії, спортсмени самі сплачують за своє навчання.

У третьому дивізіоні рівень спорту вже набагато нижчий.

Національна асоціація студентського спорту проводить чемпіонати з поширених у США командних та індивідуальних видів спорту, таких, як американський футбол, бокс, гольф, легка атлетика, бейсбол, софтбол,

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

баскетбол. Студентські баскетбольні команди в США (з 1891 року) найчастіше входять до NCAA.

Окрім того, NCAA проводить змагання з популярних у США «оригінальних» видів спорту, порівняно мало поширених в інших країнах світу. У їх числі лакрос (національна гра американських індіанців, в яку грають маленьким м'ячем і ключками-ракетками), боулінг, бейсбол.

Пізніше набули популярності легка атлетика, регбі, американський футбол. Американський футбол на сьогодні є найпопулярнішим студентським спортом.

2. Національна асоціація міжуніверситетського спорту (NAIA).

NAIA (National Association of Intercollegiate Athletics, близько 250 університетів) ділиться на два дивізіони – NAIA D1, NAIA D2, рівень гри приблизно як у другому дивізіоні NCAA.

У NAIA так само можна отримати спортивну стипендію.

Окрім 4-річних університетів, в Америці є 2-річні коледжі (Junior College або Community College).

Багато іноземних спортсменів спочатку навчаються не в університетах, а в Junior College (2-річний коледж), оскільки туди можна вступити без вступних іспитів (SAT, TOEFL).

3. Національна спортивна асоціація середньо-спеціальних навчальних закладів (NJCAA).

NJCAA (National Junior College Athletic Association, 440 коледжів).

NJCAA – це ліга 2-річних коледжів, вона теж ділиться на 3 дивізіони. У Junior College спорт знаходиться на високому рівні, багато спортсменів йдуть туди навчатися через те, що не змогли отримати оцінки, необхідні для вступу до 4-річного університету.

У середньому університети США беруть участь у 20 видах спорту. Це приблизно 400000 студентів. Вони приписані до команд університетів, офіційно зареєстрованих у студентській спортивній асоціації. Ще близько двох мільйонів американських студентів займаються спортом, будучи членами неафілійованих клубів.

Американський студентський спорт дуже організований. Навчання в університеті та студентський спорт у США – це нерозривно пов'язані один з одним поняття. При незадовільній успішності студента можуть не допустити до тренувань та ігор. У американських студентів-спортсменів немає особливих привілеїв.

Спорт в університетах США є одним з основних маркетингових інструментів для залучення студентів. З метою залучення найсильніших атлетів фінансуються спортивні програми. Більше тисячі навчальних закладів США активно підбирають юнаків і дівчат для своїх спортивних команд, щоб прославити університет.

Університетські спортивні події викликають величезний інтерес у населення США. Кращі студентські команди з популярних видів спорту в США

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

збирають повні стадіони, місткість яких перевищує 100 000 глядачів. Спеціальні стадіони, призначені для проведення ігор між командами університетів, побудовані на кожному кампусі. Мільйони фанатів з усієї Америки стоять у багатогодинних чергах, щоб придбати квиток. Часто на стадіонах місця вистачає не всім – тоді поблизу розбивають бівуаки.

Найбільш видатні спортсмени-студенти отримують запрошення в професійний спорт. Саме студентський спорт є «кузнею кадрів» для національних збірних (у тому числі й олімпійських) і професійних ліг.

Спортсмени-студенти не отримують зарплату від університетів. При цьому найуспішніші з них отримують гранти на безкоштовне навчання в університетах, за які вони будуть виступати. У США немає поняття бюджетні місця у вишах, за вищу освіту потрібно платити. З урахуванням цього і витрат на реалізацію тренувально-змагального процесу щорічні витрати для університетів на одного студента-спортсмена в США становлять від 50 до 130 \$ тис.

При цьому кардинально протилежна ситуація із заробітною платою тренерів. Як повідомляє USA Today, 10 найбільш високооплачуваних тренерів студентських спортивних команд заробляють від 3 до 6,4 \$ млн. При мільярдних доходах усієї системи студентського спорту в США подібні оклади цілком обґрунтовані. Більш того, важливий чинник престижу. Бути головним тренером студентської команди першого дивізіону є часом недосяжною сходиною у професійній кар'єрі спортивних наставників. Багато хто йде з професійних команд «великої четвірки» заради можливості спробувати свої сили в NCAA.

Відвідуваність студентських турнірів у США – це вже феномен сам по собі. Змагання серед університетів можуть збирати більшу аудиторію, ніж професійні ліги. Футбольна команда університету Мічигану в середньому збирає 110 тисяч глядачів на домашніх матчах. Ще п'ять футбольних команд вишів також перевищили позначку в 100 тисяч глядачів на домашніх матчах. Середня відвідуваність найпопулярнішої студентської ліги з американського футболу (Football Bowl Subdivision), куди входять 128 команд, лише на 5 тисяч поступається професійній лізі NFL.

Американські університети орієнтуються на залучення основної маси студентів до факультативних і самостійних занять. Із командами працюють сильні тренери. Тренування проходять двічі на день – вранці та вдень. Дуже часто команди виїжджають на змагання в інші університети. На тренуваннях і змаганнях постійно присутні лікарі та масажисти.

Велику роль відіграють засоби масової інформації, які майстерно підтримують інтерес студентів до фізичної культури. Студентські змагання приковують до телевізорів 70 % молоді, а в період фінальних ігор – до 90 %.

У США надається перевага спортивним досягненням студента, таким як зарахування до «збірної» команди країни «Оламерикан».

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

Самостійне завдання студента _____

1. Опрацювати літературні джерела та електронні ресурси з теми «Спортивна стипендія в Американських університетах».

2. ✎ Заповнити таблицю «Основні форми організації занять із фізичного виховання у вишах США»:

Перша	Друга	Третя

3. ✎ Опрацювати літературні джерела та електронні ресурси з теми, визначити асоціації й охарактеризувати дивізіони, які входять до них.

Три асоціації в системі студентського спорту США

з/п	Асоціації	Сутність дивізіонів
1		1 Д. – 2 Д. – 3 Д. –
2		1Д. і 2Д. –
3		1Д., 2Д., 3Д. –

4. ✎ Опрацювати літературні джерела та електронні ресурси. З'ясувати, які президенти США закінчили університети Ліги плюща та скільки серед їх випускників Нобелівських лауреатів.

з/п	Назва університету	Президент	Нобелівські лауреати
1			
...			

5. ✎ Опрацювати літературні джерела та електронні ресурси з теми та доповнити таблицю вісьмома найпрестижнішими вишами США, що входять до Ліги плюща.

з/п	Назва університету	Розташування	Назва команди
1			
...			
Чому об'єднання носить таку назву?			

ТЕМА № 6. ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ В СТУДЕНТСЬКОМУ СПОРТІ УКРАЇНИ

План:

1. Характеристика системи підготовки в студентському спорті України.
2. Підходи до системи підготовки спортсменів у студентському спорті.
3. Студентський спорт як чинник підготовки спортсменів вищих досягнень.

1. Характеристика системи підготовки в студентському спорті України

📖 Студентський спорт як активна соціальна практика з кожним наступним етапом розвитку суспільства потребує вивчення особливостей свого існування. Нові соціально-економічні та політичні умови, наявні в Україні, зумовлюють необхідність вивчення та з'ясування особливостей системи підготовки студентів-спортсменів та її порівняння із наявними фундаментальними науковими даними.

✍ Система підготовки у студентському спорті розглядається на основі її критичного аналізу та співставлення з фундаментальними даними.

📖 Основою для утворення персоніфікованої підсистеми виступає, як і в класичному варіанті – спортсмен. Однак, на відміну від загальноприйнятих даних у системі підготовки, спортсмен має окремий визначений соціальний статус, який має виражене позиціонування. Тобто без об'єктивної можливості навчання у вищому навчальному закладі України (ВНЗ), будь-якого рівня акредитації, він не може потрапити до відповідної соціальної системи. Щодо іншої складової персоніфікованої підсистеми системи підготовки спортсменів, тобто тренера, наявні також певні особливості та протиріччя. З однієї сторони, тренер як обов'язкова ланка системи підготовки спортсменів повинен забезпечити якісний процес підготовки і передумови для досягнення найвищих результатів у головних змаганнях. З іншої сторони, у випадку студентського спорту наявність тренера як особи з усталеними функціональними обов'язками має додаткові завдання. Так, для більшості варіантів організації роботи спортивного клубу чи іншого підрозділу з організації студентського спорту ВНЗ обов'язково повинне виконуватися навчальне навантаження. Це створює певні протиріччя у діяльності особи, що буде забезпечувати підготовку студентів-спортсменів. Для загального процесу організації фізкультурно-спортивної роботи та підготовки студентів-спортсменів до досягнення найвищого спортивного результату притаманне різне змістове та цільове спрямування.

Як будь-яка система, система підготовки в студентському спорті повинна взаємодіяти із середовищем, в якому вона утворена.

Суттєвими відмінностями у цьому випадку виступає те, що студентський спорт, на відміну від олімпійського, професійного чи адаптивного спорту, взаємодіє не з мегасередовищем, а з макросередовищем, яке за певних обставин

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

можливо охарактеризувати як мезосередовище. Це пояснюється тим, що студентський спорт спрямований на цільову аудиторію студентської молоді, що значно зменшує зацікавлення цією формою існування спорту іншими соціальними групами. Тому до діяльності у межах студентського спорту залучається безпосереднє та опосередковане оточення, а в випадку олімпійського, професійного та адаптивного – світове товариство.

Середовище має безпосередній вплив на організацію фізкультурно-спортивної роботи та діяльність ВНЗ у цьому напрямі. Ґрунтовний вплив середовища також чинить на усі елементи групи забезпечення, адже вони перебувають у прямій залежності від соціально-економічних умов, що утворилися в країні. Безперечно, те що можливість якісного залучення системи підготовки фахівцями зі спорту також обумовлена основними тенденціями галузевого національного розвитку. Проте основний функціональний вплив має середовище на особистість студента-спортсмена, що проявляється у формуванні та забезпеченні стійкого соціального запиту на результат, який ним демонструється в змаганнях із певного виду спорту.

Для об'єктивного представлення системи підготовки в студентському спорті варто охарактеризувати основні (суттєві) відмінності структури та змісту порівняно із класичним варіантом.

📖 У структурі системи підготовки в студентському спорті наявні особливості, пов'язані із залученням до процесної підсистеми (групи забезпечення) двох елементів, а саме – нормативно-правового та кадрового забезпечення (рис. 4).

Перше є процесом створення і підтримки в необхідних межах конструктивних організацій системи підготовки в студентському спорті, окремими функціональними характеристиками за допомогою упорядкованого впливу нормативно-правових засобів. На відміну від значної кількості законодавчих підстав для розвитку системи підготовки в олімпійському спорті, для студентського спорту наявні прогалини, що не дають змоги у повному обсязі забезпечити діяльність процесових структур студентського спорту, зокрема спортивного клубу як низинної ланки розвитку студентського спорту.

Друге – пов'язане із потребою комплексу дій щодо пошуку, оцінки і встановлення якісних стосунків із суб'єктами діяльності студентського спорту, забезпечення їх розвитку та самоудосконалення, унормування найму на тимчасових чи постійних умовах.

Окрім нових елементів у цій групі, наголосимо на тому, що аналізування масиву наукової та методичної літератури вказало на умовність реалізації таких складових групи забезпечення, як медико-біологічне та науково-методичне забезпечення.

Медико-біологічне забезпечення в цій соціальній практиці спорту практично не проводиться. Реалізація напрямку медико-біологічного забезпечення спортсменів є наслідком не цілеспрямованої діяльності в студентському спорті, а результатом паралельного спортивного становлення

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

спортсменів у межах студентського спорту та інших практик (олімпійського, професійного, адаптивного спорту), за рахунок яких й проводиться відповідне забезпечення.

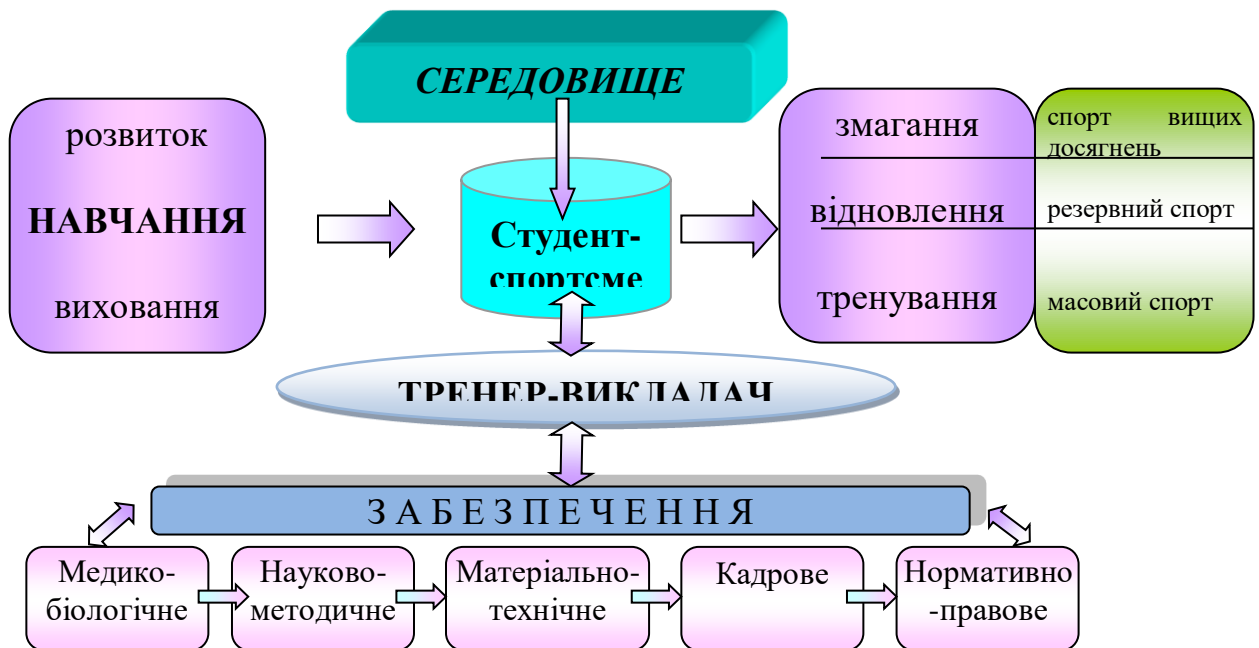

Рисунок 4 – Схема система підготовки в студентському спорті

Стосовно науково-методичного забезпечення виявлена значна кількість робіт фахівців галузі фізичної культури та спорту, проте вони мають локалізований характер і містять практичне значення виключно для підготовки спортсменів і команд в межах ВНЗ.

Вищі рівні тренувального процесу та змагальної діяльності при цьому залишаються неохопленими. Вищезазначене дає нам підстави включити відповідні підрозділи у сукупність актуальних напрямів подальшого розвитку студентського спорту України.

Останній елемент групи забезпечення має найбільш виражений об'єктивний зміст, адже матеріально-технічне забезпечення має критерії для з'ясування стану в соціально-економічних умовах різних країн. Для сукупності елементів, що містить навчання, виховання та розвиток є такі особливості в умовах системи підготовки в студентському спорті. Об'єктивні чинники пов'язані із цільово-результативною фізкультурно-спортивною діяльністю студентів під час навчання у ВНЗ різного рівня акредитації дали підстави виділити *три рівні* їхнього залучення до тренувального процесу та змагальної діяльності (*студентський спорт вищих досягнень, резервний та масовий студентський спорт*).

Співвідношення навчання, виховання та розвитку є різними, незважаючи на умовну цілісність завдань студентського спорту.

📖 Для масового студентського спорту переважають завдання із акцентуацією на навчально-виховний процес. Із підвищенням рівня

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

особистісних домагань і потреб студентів спортсменів ця частка зменшується, та водночас зростає частка спрямована на розвиток спортивної майстерності студента-спортсмена. У результаті, на найвищому рівні (студентський спорт вищих досягнень), що передбачає участь у міжнародних змаганнях, включно із Всесвітніми Універсіадами, завдання виховання спортсменів є мінімізованим.

Окремо варто розглянути елемент навчання. Порівняно із класичними уявленнями про систему підготовки спортсменів, у студентському спорті навчання вимагає значно більше уваги до своєї реалізації. Цей елемент один з небагатьох що виходить за межі свого блоку та, навіть, системи загалом. Це пов'язано із тим, що основними мотивами потрапляння студентів-спортсменів до цієї соціальної практики є здобуття освіти відповідного рівня та спрямування.

Сама по собі тренувальна та змагальна діяльність, яка забезпечує в основному розвиток особистості, не забезпечить отримання вищої освіти, тобто компенсаторні механізми є відсутніми. Такий самий підхід є при розгляді іншої сукупності елементів (тренування, змагання та відновлення). Із змінами мотивації студентів до занять фізкультурно-спортивною роботою, та підвищенням орієнтації на досягнення високих спортивних результатів, у сукупності цих елементів відбуваються зміни співвідношень.

☞ Так, об'єктивно для *масового спорту*, в умовах ВНЗ, домінуючою є навчально-тренувальна діяльність. Участь у змаганнях передбачена лише на рівні внутрішньо вузівської універсіади.

☞ На рівні *резервного спорту* можна стверджувати, що тренувальна діяльність набуває ознак сталості та повинна передбачати адекватні потребам студентів-спортсменів адаптаційні зміни. Рівень змагань підвищується, а отже, і зростають вимоги до підготовленості спортсменів.

☞ Однозначно, що граничними є вимоги до підготовленості на рівні студентського *спорту вищих досягнень*, що передбачає участь у найбільш престижних міжнародних змаганнях, у тому числі й Всесвітніх Універсіадах. Цей рівень навчально-тренувальних занять студентів-спортсменів за цільово-результативною спрямованістю забезпечити в умовах ВНЗ є складно, адже він передбачає усю сукупність елементів групи забезпечення, найвищий рівень фахової підготовленості тренера-викладача тощо. Тобто на цьому рівні студенти-спортсмени навіть за тренувальними обсягами не в змозі вкластися у нормований навчальний процес ВНЗ та потребують створення сприятливих, інколи пільгових умов. Студентський спорт вищих досягнень повинен реалізовувати значний запит його суб'єктів в змагальній практиці, що суттєво змінює пропорції власне в сторону елементу змагань. Для ще одного елементу цієї групи (відновлення) в системі підготовки студентського спорту виявлено протиріччя. З однієї сторони, відновлення є обов'язковим елементом системи підготовки спортсменів, проте аналіз значного масиву даних вказує, що цим питанням фахівцями приділялося надзвичайно мало уваги.

Виходячи із практики, відновлення студентів-спортсменів після виснажливого навчально-тренувального процесу та змагальної діяльності на рівні резервного студентського спорту проводиться на інтуїтивно-емпіричному рівні самого суб'єкта студентського спорту чи тренера-викладача. Вже на рівні студентського спорту вищих досягнень увага до елементу відновлення значно зростає, що зумовлене пошуком резервів для зростання результативності змагальної діяльності.

Система підготовки спортсменів в студентському спорті має значну кількість спільних ознак із класичним представленням розкритим в фундаментальних роботах. Характерними відмінностями, є доповнення структури елементами групи забезпечення, переорієнтованістю поодиноких елементів (навчання, відновлення тощо), виокремлення окремих рівнів занять студентами-спортсменами фізкультурно-спортивною діяльністю за цільово-результативною спрямованістю.

2. Підходи до системи підготовки спортсменів у студентському спорті

☞ Загальновідомими прикладами побудови системи підготовки спортсменів є екстенсивний та інтенсивний підходи (рис. 5; а, б). При першому відбувається залучення до масового спорту, як найбільшої кількості осіб, з яких на кожному наступному етапі (резервний спорт, спорт вищих досягнень) залишаються ті, які себе найкраще проявили та мають можливості до подальшого спортивного удосконалення. При інтенсивному підході основним є не максимальне залучення учасників та їх «природній відбір», а пошук найбільш ефективних методик підготовки спортсменів із орієнтуванням на задатки та здібності осіб, залучених до масового спорту, та надалі їх перехід до резервного та спорту вищих досягнень.

Підхід до системи підготовки в студентському спорті України не може бути аналогічним до жодного із вище зазначених. Ситуація із студентським спортом України має своє специфічне схематичне представлення (рис. 6; г).

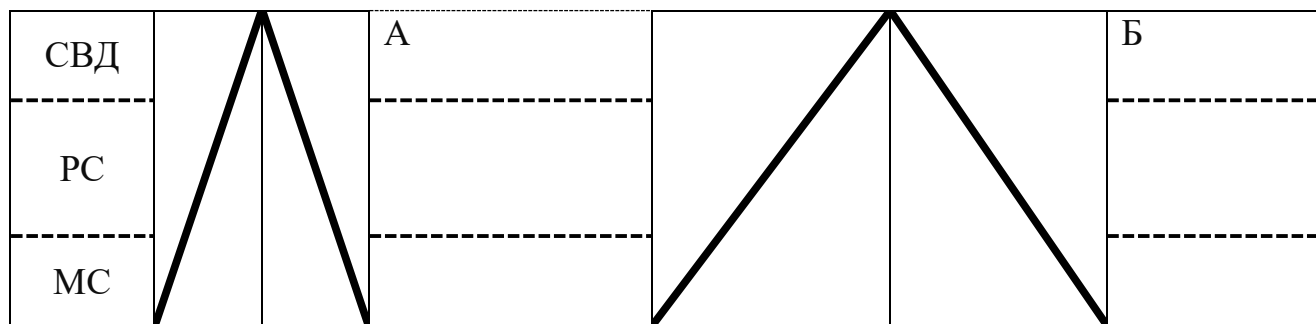
Серед основних завдань студентського спорту є максимальне залучення до занять спортом на різних рівнях цільово-результативної спрямованості діяльності студентів-спортсменів. Однак об'єктивні показники, вказують на наявність кількісної диспропорції між студентами-спортсменами на рівні масового студентського спорту та двох вищих рівнях – резервного та спорту вищих досягнень. Це пов'язано із відносно малою кількістю залучених студентів до участі у вузівських, міжвузівських, а тим паче і міжнародних змаганнях.

Свій потенціал реалізують менше 10% студентів-спортсменів переходячи з масового спорту до резервного, з них до спорту вищих досягнень потрапляє близько 1-2%. При цій схемі об'єктивно наявні величезні втрати потенційних представників студентів-спортсменів від ВНЗ на змаганнях рівня резервного спорту та спорту вищих досягнень.

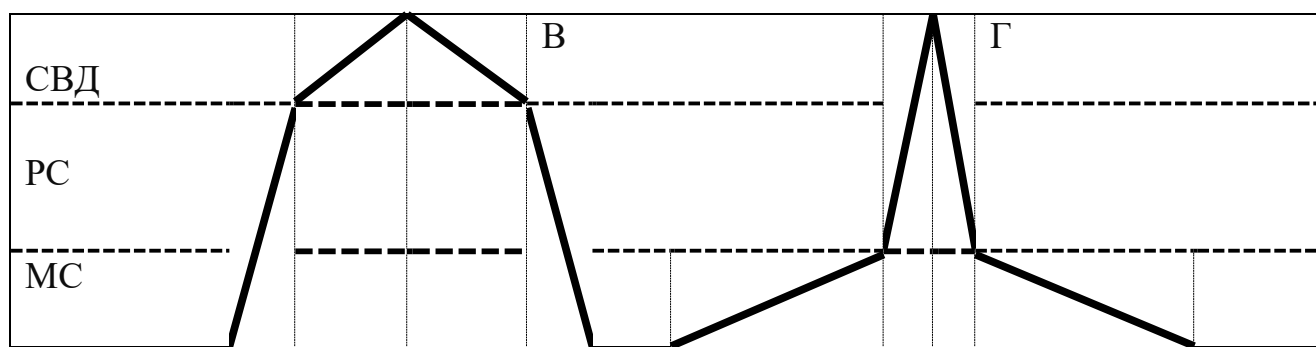
СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

На противагу підходу, наявного в студентському спорті України, розглянемо підхід, щодо студентського спорту в США (рис. 6; в). Модель студентського спорту США, вважається однією із найбільш раціональних з огляду на підтримання усієї системи підготовки спортсменів до досягнення найвищих спортивних результатів.

Олімпійський спорт

Студентський спорт

Рисунки 5, 6 – Схематичні варіанти підходів до системи підготовки спортсменів, спрямованої на досягнення найвищих результатів в олімпійському та студентському спорті: СВД – спорт вищих досягнень, РС – резервний спорт, МС – масовий спорт, а – інтенсивний, б – екстенсивний, в – студентський спорт США, г – студентський спорт України

📖 Особливості студентського спорту США проявляються на рівні резервного спорту та спорту вищих досягнень. Для США можна спостерігати перехід більшості представників масового студентського спорту на рівень резервного спорту, що забезпечено великою кількістю видів спорту, з яких проводиться навчально-тренувальний процес та надзвичайно розгалуженою сіткою змагань із такої ж великої кількості видів спорту. Це, своєю чергою, дає значне підґрунтя для реалізації та розкриття індивідуальних можливостей студента-спортсмена на рівні резервного спорту та разом із значною конкуренцією забезпечує вище кількісне та якісне представлення на рівні студентського спорту США вищих досягнень.

Національно-детермінований варіант підходу до побудови системи підготовки в студентському спорті характеризується низькою змагальністю на рівні масового студентського спорту, високою відповідальністю за результат на рівні резервного та студентського спорту вищих досягнень, значними втратами студентів-спортсменів під час навчання.

3. Студентський спорт як чинник підготовки спортсменів вищих досягнень

📖 Розвиток студентського спорту та формування успішних умов для підготовки студентських спортивних команд може сприяти посиленню професійних збірних із різних видів спорту.

Прийшовши до студентського спортивного клубу, молодий студент-спортсмен потрапляє в нову соціальну сферу: новий колектив, нові тренери – це нові агенти соціалізації, конкретні люди, відповідальні за виховання та освіти, навчання культурних норм і зразків поведінки, що забезпечують ефективне опанування нової соціальної ролі.

У спортивному клубі при університеті соціалізація може проходити в прискореному темпі, оскільки період навчання в освітньому закладі обмежений.

📖 Класифікацію стадій соціалізації спортсмена шляхом включення його у спортивну діяльність можна пов'язати з етапами формування його спортивної кар'єри. Приймаючи цей принцип, можна виділити такі стадії соціалізації:

- а) включення суб'єкта у спортивну діяльність;
- б) заняття у спеціалізованих навчально-тренувальних групах і групах спортивного вдосконалення;
- в) перехід з аматорського у професійний спорт;
- г) завершення спортивної кар'єри.

Якщо говорити про студентську спортивну субкультуру як частину загальної спортивної культури, то не можна не відзначити, що це досить самобутня спільність. Членів одного спортивного клубу зазвичай характеризують висока згуртованість навколо загальної ідеї досягнення високого спортивного результату для підвищення популярності свого виду спорту та свого університету, наявність власних обрядів посвячення, традицій, звичаїв і прикмет, найчастіше передаються з покоління в покоління, певний сленг, стиль і форма одягу, можливо, з емблемами спортивного клубу.

Аналіз організації та підготовки студентських спортивних команд високого класу.

📖 Спорт вищих досягнень орієнтований на «конвеєрне виробництво» результатів у спортивних змаганнях. Такий спосіб підготовки заснований на відборі дітей у ранньому віці найчастіше за фізіологічними характеристиками на даному етапі розвитку індивіда для подальшого розвитку фізичних і функціональних даних, необхідних для високих результатів в обраному виді спорту. Далі відбувається спеціальна підготовка таких дітей у спеціалізованих спортивних установах (спортивних школах, інтернатах). Безумовно, такий

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

підхід розроблений і застосовується на основі наукових даних і багаторічного досвіду підготовки спортсменів високого класу і має ряд переваг. Однак, поряд з перевагами можна знайти й недоліки, насамперед пов'язані з відпрацьованою роками системою поділу середовища підготовки спортсмена високого рівня та загальносоціальним середовищем. Ці недоліки проявляються таким чином:

а) певна частина молодих людей, що не потрапила з різних причин у число перспективних атлетів на ранньовіковому етапі, при створенні необхідних умов на більш пізньому етапі розвитку могла б проявити свої таланти. Хоча в більшості випадків у них немає можливості самореалізуватися у спорті, будучи не поміченими в дитячому віці;

б) етап зіткнення з реаліями життя, такими як отримання професії, необхідність влаштувати сімейне життя, заробляти на життя відбувається під час переходу спортсмена з юнацької категорії у дорослий спорт. Тим самим останній з названих позбавляється величезного числа талановитих атлетів, які роблять вибір на користь загальних цінностей життя;

в) йде уповільнення або повне виключення спортсмена із загальносоціального життя при тривалому перебуванні його в замкнутому спортивному середовищі, що веде до того, що фізично і психологічно добре підготовлена людина витрачає на подальшу соціальну адаптацію поза спортом невиправдано багато часу. Більш того, це відбувається вкрай важко;

г) труднощі виникають у спілкуванні з однолітками, коли для останніх серйозні заняття спортом і глибока підготовка молодого спортсмена, який готується реалізувати свої можливості на високому рівні, здаються несумісними зі звичайним способом життя. Таке відсторонення молодих людей від кола спілкування стимулює те, що велика кількість перспективних спортсменів закінчують спортивну кар'єру до самореалізації в ній.

Студентське середовище має свою особливість. Завдяки йому можуть бути мінімізовані перераховані проблеми підготовки молодих спортсменів. Розвиток студентського спорту відбувається в нашій країні суперечливо, і на тлі популярності його в інших країнах, виглядає блідо.

Успішність підготовки студентських спортивних команд залежить від безлічі чинників і умов організації. В цілому є чинники, які в різних містах і університетах практично не помітні на перший погляд. Однак і ці подібності мають свої нюанси, які можуть впливати на спортивний результат в кінцевому підсумку.

Існує два напрями поповнення і набору: зацікавленість у переході та навчання спортсменів із посиленою підготовкою на базі попередніх спортивних організацій (в тому числі допомога під час вступу) і створення команди з числа студентів, які вступили до вишу самостійно (пошук талановитих молодих спортсменів, які, можливо, раніше займалися, з початковою підготовкою або з хорошою фізичною підготовкою і фізичними даними). Як правило, представниками другого шляху поповнення та створення команди відзначається більш висока згуртованість колективу, менш виражені

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

конкурентні настрої всередині команди. Однак в тих же командах більш висока плінність кадрів, спортсменів важче мотивувати. Примітно те, що в обох випадках можна спостерігати високі спортивні результати спортсменів. Але відсоток все ж вищий у представників першого напрямку. Можна зробити висновок про те, що незалежно від організації набору команди в університетах можна отримувати високі результати, однак методи мотивації та управління командою найчастіше будуть відрізнятися для досягнення найбільшої ефективності.

📖 Не обійшлося без відмінностей серед систем фінансування спортивних команд. У всіх випадках допомога від університету спрямовується на розвиток студентського спорту, але більшою мірою це стосується невеликих витрат на утримання об'єктів університету, заробітної плати тренерів. Хоча є певні вливання у спорт вищих досягнень, але їх обсяг часто не дозволяє належним чином забезпечити команду необхідними ресурсами. Забезпечення діяльності студентських спортивних команд у більшості випадків є симбіозом фінансових вливань обласного бюджету (наприклад, Департаментів із молодіжної політики, фізичної культури і спорту), спеціалізованих центрів спортивної підготовки, шкіл вищої спортивної майстерності для спортсменів, що досягли значних результатів. Однак, є команди, де переважну частину витрат бере на себе керівництво університету. Допомога спонсорів, як один зі шляхів можливості збільшення витрат на потреби спортивної команди, використовується, але не так часто вдається її досягти.

Загальновідомим є твердження: «Для того щоб були гроші, потрібен результат». На практиці ж виявляється, що і для результату потрібні чималі вливання. Відтак логічним є висновок про нескінченну циклічність і залежність фінансування від результату та результату від фінансування.

Чи є можливість самим спортивним клубам заробити гроші шляхом здавання в оренду спортивних приміщень або надання платних послуг. Практично, це виявилось неможливим через складність правового супроводу реалізації таких планів.

Що стосується отримання бонусів за активну спортивну діяльність у різних університетах, то, як правило, це надбавка до стипендії. Причому існує проблема, коли в разі неуспішності або навчання з повним відшкодуванням витрат, студент не може отримувати ніяких стипендій навіть за умови успішних занять спортом і високих результатів на спортивних змаганнях.

Існує також програма матеріальної допомоги студентам, коли здійснюються окремі виплати за особистою заявою студента. Все це загальне, що є в кожному університеті.

Але і тут є відмінні риси. Наприклад, виплата підвищених стипендій проводиться за умови відвідування певного відсотка тренувань. Є нижня межа кількості тренувань, нижче якої виплати додаткових грошей не проводяться взагалі. А за умови зростання відсотка відвідування вище цієї межі сума збільшується. Або призначення підвищеної спортивної стипендії проводиться

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

за конкурсом на підставі надання документів на підтвердження про високі спортивні результати. Також надбавки до стипендії можуть мати три ступені, суми яких значно різняться. Їх призначення проводиться за конкурсом залежно від набраних балів, що призначаються за результат.

За умови високих спортивних результатів та проходження за великим конкурсом серед спортсменів можливий варіант отримання обласних і міських виплат.

В Україні професіоналізації спортивної діяльності серед студентів немає, яку можна спостерігати в зарубіжних університетах, де за рахунок своїх стипендій студенти-спортсмени можуть оплачувати собі навчання. Що стосується оплати медичного забезпечення, то тут у всіх випадках однакова ситуація: окремої підтримки немає, проте є можливість включити додаткову статтю витрат у кошторис або бюджет.

📖 Критерії відбору в команду. У більшості випадків студенти з команди – це люди не тільки з початковою підготовкою, а й з підготовкою більш поглибленою в обраному виді спорту. Також створюються змішані типи команд: початкової та більш поглибленої підготовки (СФУ). У цьому випадку існує як окрема, так і спільна підготовка в тренувальному процесі.

При виборі стилю керівництва командою перевага надається демократичному стилю, як найбільш прийнятному. Важливо, щоб між тренером і спортсменом була довіра. З цим не можна ні погодитися, адже успіх у спортивній діяльності – це тонка грань фізичного та психологічного самопочуття і підготовки спортсмена, завдяки якій він може проявити свій спортивний талант. Щоб розвинути такий талант, тренеріві необхідно знати індивідуальні особливості, знаходити потрібні підходи в роботі з вихованцем, що неможливо без певного взаємного позитивного й довірливого ставлення.

Яким же має бути студентський спорт – аматорським або професійним?

Студентський спорт переважно повинен розвиватися в аматорському напрямку, тобто ставка має робитися на масовість. Але це не означає, що існує відкидання ідеї створення команд високого класу. З великої студентської команди талановиті проб'ються далі. Тобто масовість студентського спорту – це необхідна основа для створення професійної спортивної студентської команди, яка може стати необхідним резервом для поповнення національних збірних.

Рекомендації щодо поліпшення умов і чинників організації та підготовки студентських спортивних команд.

📖 Розвиток студентського спорту здатний згладити прогалини існуючого порядку «виробництва» спортивних результатів у середовищі молодіжного спорту. Можливість досягнення високих спортивних результатів на базі грамотно сформованого спортивного середовища з належною інфраструктурою, а також середовища для активних занять фізичною активністю дозволяє:

- ✓ підвищити популярність здорового способу життя завдяки постійному перебуванню студентів-спортсменів серед студентського загалу університету;

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

- ✓ виявляти спортивні таланти на більш пізніх етапах спортивного вдосконалення (17-18 років) і розвивати їх до професійного рівня, у тому числі й до резерву національної збірної;
- ✓ продовжувати спортивну кар'єру молодих людей, які можуть успішно поєднувати її з отриманням вищої освіти;
- ✓ пом'якшити соціальну адаптацію спортсменів професійного класу після завершення спортивної кар'єри.

☞ Для максимально ефективного вирішення вказаних завдань студентського спорту необхідно:

а) мати відповідну матеріально-технічну та кадрову базу;

б) провести оптимізацію поєднання професійних занять спортом із навчанням за обраною спеціальністю за допомогою гнучкого графіка занять, надання якісних умов проживання та харчування, а також необхідних умов для самостійної роботи студентів-спортсменів;

в) розробити найбільш прийнятний календар спортивних змагань з урахуванням особливостей навчального навантаження, при цьому надавши студентським стартам цінність як значимим суспільним подіям;

г) зробити підставою формування команд принцип справедливості у виявленні кращих, забезпечити прозорість відбору та просування спортсменів.

☞ Безумовно, побудова успішної системи підготовки студентських спортивних команд високого класу – справа, що не вирішується в короткі терміни. Однак для того, щоб рухатися в бік модернізації цього суспільно-значущого феномена, необхідно намітити план першочергових заходів. У зв'язку з цим можна запропонувати такі положення, що носять рекомендаційний характер:

а) необхідність фінансового і податкового стимулювання діяльності та розвитку спортивних організацій, що створюються в освітніх установах;

б) забезпечення інтеграції систем спорту в освітніх установах за спеціалізованою спортивною підготовкою в університетах, а також забезпечення наступності цих систем;

в) організація оптимізованої системи управління спортом в університеті;

г) залучення університету та його бази для включення наукових знань і розробок у систему технологічного та матеріально-технічного забезпечення студентського спорту, супроводу тренувального процесу;

д) розвиток системи громадських спортивних інструкторів серед студентської молоді;

е) розвиток в університеті спорту для студентів з обмеженими можливостями;

ж) формування інформаційно-пропагандистської програми із залучення студентів до активних занять спортом;

з) створення на базі спортивних комплексів надання студентам супутніх послуг (медичні, косметологічні, організація здорового харчування, спортивні аксесуари, одяг, атрибутика).

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

Студентські спортивні команди високого класу найближчими роками можуть стати відмінною платформою для створення міцного резерву для спорту вищих досягнень. З огляду на кількість здобувачів освіти у вищих навчальних закладах, беручи до уваги власний досвід і найбільш успішний досвід зарубіжних країн, студентський спорт може вийти на новий, більш високий щабель розвитку. Однак для цього необхідно поліпшувати умови та чинники функціонування студентських спортивних клубів.

Обов'язковими для існування студентських спортивних команд є умови наявності матеріально-технічної бази, що відповідає нормам і сучасним стандартам, наявність підготовленої кадрової бази, оптимізованого функціонування суміщеної системи навчання за фахом і тренувального процесу, наявність оптимального спортивного календаря з урахуванням підготовки на різних рівнях, верховенство принципу справедливого відбору. Крім цього, необхідна спільна інтегрована діяльність студентських спортивних клубів та організацій по роботі зі спортсменами юнацького віку, готових у майбутньому суміщати навчання і заняття спортом.

До того ж необхідно пам'ятати, що основним поштовхом до розвитку університетського спорту буде економічна сторона – фінансове й податкове стимулювання як самих спортивних організацій, так і організацій, які надають підтримку.

Важливим напрямком є суспільний, спрямований на масовість студентського спорту та залучення студентів до здорового способу життя. Це і розвиток системи громадських спортивних інструкторів, створення комплексу на базі університету з надання додаткових послуг, розвиток спорту для студентів з обмеженими можливостями. Ще одним перспективним напрямком є залучення наукової бази університетів у систему супроводу тренувального процесу.

Контрольні питання:

1. Які протиріччя наявні в системі підготовки у студентському спорті?
2. Які особливості відзначаються у структурі системи підготовки в студентському спорті?
3. Охарактеризуйте два елементи у структурі системи підготовки в студентському спорті.
4. Охарактеризуйте медико-біологічну складову в структурі забезпечення у підготовці в студентському спорті.
5. Охарактеризуйте три рівні елементів навчання.

Тестові завдання:

1. ***Що є основою для створення персоніфікованої підсистеми у системі підготовки у студентському спорті?***
 - a. спортсмен;
 - b. Комітет з фізичного виховання та спорту;
 - c. студентська спортивна спілка.

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

2. *Хто залучається до діяльності у межах студентського спорту?*
 - a. безпосереднє оточення;
 - b. опосередковане оточення;
 - c. відповіді а, б.
3. *Хто залучається до діяльності в олімпійському, професійному та адаптивному спорті?*
 - a. світове товариство;
 - b. Міжнародна федерація університетського спорту (FISU);
 - c. Міжнародний олімпійський комітет.
4. *Укажіть два елементи в структурі системи підготовки у студентському спорті:*
 - a. нормативно-правового та кадрового забезпечення;
 - b. нормативно-правового та фінансового забезпечення.
5. *Які три рівні залучення студентів-спортсменів до тренувального процесу й змагальної діяльності існують?*
 - a. студентський спорт вищих досягнень, резервний, масовий студентський спорт;
 - b. студентський спорт вищих досягнень, адаптивний, масовий студентський спорт.
6. *Які завдання ставляться у масовому студентському спорті?*
 - a. здійснення навчально-вихованого процесу;
 - b. підвищенням рівня особистісних можливостей і потреб.
7. *Укажіть три рівні елементів навчання у студентському спорті:*
 - a. масовий спорт, резервний спорт, спорт вищих досягнень;
 - b. масовий спорт, адаптивний спорт, спорт вищих досягнень;
 - c. масовий спорт, рекреаційний спорт, спорт вищих досягнень.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ВИКОНАННЯ ДО ТЕМИ № 6

Самостійне завдання студента _____

1. ✂ *Опрацювати літературні джерела та електронні ресурси з теми «Студентські змагання, організовані Співтовариством Автомобільних Інженерів – Formula SAE» URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Formula_SAE Заповнити таблицю, підготувати доповідь.*

Історія	Загальне поняття	Технічна інспекція	Розширення країн-учасників	Загальні правила
		Тести:		<i>Студентські змагання</i>
	<i>Розподіл балів:</i>			

ТЕМА № 7. СПЕЦИФІКА ПРОВЕДЕННЯ НАУКОВИХ ЗАХОДІВ У СТРУКТУРІ МІЖНАРОДНОГО СТУДЕНТСЬКОГО СПОРТИВНОГО РУХУ

План:

1. Специфіка проведення наукових заходів у структурі міжнародного студентського спортивного руху.
2. Перспектива наукових досліджень в студентському спорті.

1. Специфіка проведення наукових заходів у структурі міжнародного студентського спортивного руху.

☞ Особливе й своєрідне місце у розвитку міжнародного спортивного руху посідають другі за масштабами та рівнем спортивних досягнень комплексні міжнародні спортивні змагання – Всесвітні студентські ігри (Універсіади), які проводяться Міжнародною федерацією університетського спорту FISU. Універсіади проводяться двічі в олімпійському циклі й привертають увагу багатьох фахівців фізичного виховання та спорту. З іншого боку, значну частину олімпійських національних збірних складають спортсмени, чий соціальний статус - студент. Ними ж встановлено чимало світових рекордів, здобуто чимало спортивних досягнень світового рівня.

Про значну роль Міжнародної федерації університетського спорту свідчить і той факт, що у 1968 році МОКом ухвалено рішення про патронат за проведенням усіх Універсіад з боку МОКу. Кожного року на сесіях МОК заслуховуються повідомлення президента FISU про розвиток міжнародного студентського спортивного руху.

З 1969 року FISU є повноправним членом Генеральної асоціації міжнародних спортивних федерацій і бере участь у її щорічних засіданнях. У 1977 році FISU прийнято колективним членом ЮНЕСКО.

📁 На думку теоретиків та практиків Міжнародного студентського спортивного руху, Універсіади давно переросли свої спортивні рамки і перетворились на всесвітні молодіжні форуми, які сприяють не тільки росту спортивних результатів, а й зміцненню взаєморозуміння, дружби і співробітництва між молоддю з усього світу.

Важливою стороною діяльності FISU є розвиток наукових основ університетського спорту. Починаючи з 1960 року в рамках проведення спортивних змагань – Універсіад, FISU організовує міжнародні наукові заходи - конференції, семінари та інші наукові форуми. Це неабияк сприяло активному обговоренню сучасних проблем та майбутнього студентського спорту, форм його організації, змісту, засобів та методів реалізації. Здебільшого, ці наукові заходи іменуються як «Конференції з вивчення університетського спорту» і підкріплюються темами, що характеризують різні аспекти спорту і фізичного виховання.

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

У таблиці 2 подано хронологію проведення і тематику наукових конференцій у рамках проведення Всесвітніх Універсіад за період 1960-1998 років. Тематика останніх конференцій ще уточнюється.

Таблиця 2 – Хронологія проведення і тематика наукових конференцій у рамках проведення Всесвітніх Універсіад

Дата	Місце проведення	Тематичне гасло
19.09.1960	Менлінгені (Швейцарія)	Спорт як елемент розваги у студентському житті
25-29.09.1962	Обертроу (Австрія)	Роль університетського спорту в студентському русі загалом
21-25.09.1964	Лондон (Великобританія)	Університетський спорт і спорт загалом
19-23.09.1966	Гранволд (Німеччина)	Професійний спорт і університет
16-21.09.1968	Хайфа (Ізраїль)	Сучасний студент і спорт
19-25.09.1971	Біллінгеус (Швеція)	Діалог між поколіннями
8-14.09.1974	Хівинка (Фінляндія)	Відношення студента до спорту; Заняття спортом і університетський спорт
18-22.08.1977	Софія (Болгарія)	Розвиток університетського спорту
3-9.09.1979	Мехіко (Мексика)	Спортивна медицина, спортивне законодавство і спорт для широких мас
20-22.07.1981	Бухарест (Румунія)	Університетський спорт як елемент життя
2-4.07.1983	Едмонтон (Канада)	Роль університету в розвитку сучасного спорту: минуле, сьогодні, майбутнє
26-28.08.1985	Кобе (Японія)	Університетський спорт у суспільстві, що Трансформується
10-12.07.1987	Загреб (Югославія)	Важливість університетського спорту і фізичного виховання
5-17.07.1991	Шеффілд (Великобританія)	Спорт і довкілля
8-11.07.1993	Баффало (США)	Зміна стану і фізичної активності людини
24-26.08.1995	Фукуока (Японія)	Спорт і людина з нової точки зору
23-24.08.1998	Катанні (Сицилія)	Університетський спорт у XXI столітті: мета, організація, фінансування

📖 З початком проведення Універсіад, FISU організовує також і наукові семінари-форуми, щоб уможливити студентам, тренерам, спортивним організаторам, офіційним особам і науковцям проведення частіших зустрічей та спільного обговорення проблеми, що стосуються освіти, культури і спорту. Наукові форуми відбуваються кожні 2 роки, через рік після проведення Універсіади.

В таблиці 3 подаємо хронологію і тематику проведення семінарів-форумів під егідою FISU в період 1992-1998 років.

Аналіз тематики, яка представлена на конференціях та форумах, проведених під егідою FISU, дозволяє умовно виділити три великі наукові напрямки, які охоплюють організаційно-методичні, психолого-педагогічні та медико-біологічні проблеми студентського спорту.

Зокрема, організаційно-методична проблематика спрямована на пошук форм та обґрунтування шляхів підвищення масовості занять студентів спортом, оптимальної організації, змісту та методики, які відповідали б особливостям навчально-виховного процесу у вищій школі, відповідності завдань фізичного виховання студентів, конкретним соціальним умовам.

У психолого-педагогічному напрямку увагу сконцентровано на розробці та обґрунтуванні психолого-педагогічних умов ефективного впровадження та використання спорту в навчально-виховному процесі вищих навчальних закладів (з урахуванням вікових, статевих, типологічних особливостей студентів) для формування особистості майбутнього фахівця з вищою освітою. Медико-біологічний напрямок обґрунтовує використання форм, засобів та методів занять спортом, їх медичне забезпечення з урахуванням різноманітних біологічних та соціальних факторів середовища щодо формування здоров'я молодшої особи.

Зауважимо, що з кожним роком суттєво збільшується кількісне представництво країн та учасників цих наукових заходів.

📖 Розмаїтість тематики, комплексність підходів для вирішення організаційних та науково-методичних питань масового студентського спорту, які були виявлені у творчих дискусіях, об'єктивно вимагали розробки концепції, яка б визначала стратегічні шляхи розвитку. Виконавчий комітет FISU, зосереджуючись на пошуку шляхів та засобів розвитку масового студентського спорту, доручив Комісії з вивчення проблем студентського спорту підготувати офіційний документ. У 1979 році на конференції у Мехіко (Мексика) такий документ було представлено учасникам під назвою "Масовий спорт для студентів" і одногосно підтримано. Концепція розвитку студентського спорту сьогодні доповнюється та удосконалюється фахівцями Комісії з вивчення проблем студентського спорту.

Таблиця 3 – Хронологія і тематика проведення семінарів-форумів під егідою FISU

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

Дата	Місце проведення	Тематика	Кількісне представництво	
			країни	учасники
7-3.09.1992	Паралімні (Кіпр)	Хто повинен керувати університетським спортом: студентські асоціації чи професійні керівники? Що потрібно фінансувати: спорт для широких мас чи професійний спорт	21	89
25.09-01.10.1994	Катання (Сицилія, Італія)	Чи потрібно надавати студентам, що беруть участь у змаганнях, безкоштовне навчання і відшкодувати їхні витрати? Чи потрібно спорту бути обов'язковим елементом у системі вищої освіти	25	110
4-9.08.1996	Мадрид (Іспанія)	Прояв політичних прагнень і цілей FISU у її основних видах діяльності; Відображення деяких національних аспектів в університетському спорті; Місце університетського спорту в змаганнях національного рівня і його зв'язки з національними видами спорту, академічними і суспільними авторитетами; Незалежність університетського спорту і його взаємозв'язок з академічними авторитетами; Національні спортивні федерації і клуби; Переваги національних федерацій університетського спорту в організації спортивних подій	33	144
22-27.08.1998	Люлея (Швеція)	Основна тема: університетський спорт, оздоровча діяльність, що базується на принципах рівності й демократії. Підтеми: спорт для всіх; Принцип рівності в університетському спорті	37	159

Отже, розвиток результативного спорту серед студентів не єдина мета FISU. Вона ширша і привертає увагу керівних структур та громадськості до проблем гармонійного формування молодих спортсменів, активного розвитку фізичного виховання у школах та університетах, зближенню студентів усіх країн, їх співпраці в інтересах єдності міжнародного студентського спорту.

2. Перспективи наукових досліджень в студентському спорті.

Традиційна форма занять фізичним вихованням має низьку зацікавленість серед студентів. Наявна організаційна форма фізичного виховання спонукає до зниження відвідування навчальних занять з цього предмета. Існуючий стан рухового режиму студентів не відповідає сучасним вимогам і стандартам якості професійної освіти. Вирішення проблеми активізації і позитивного ставлення студентів до занять з фізичного виховання у вищих навчальних закладах фахівці вбачають у спортизації фізичного виховання. Основними шляхами цього є створення спортивних секцій з видів спорту і загалом розвитку студентського спортивного руху.

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

📖 Активізація досліджень з проблематики студентського спорту припадає на завершення ХХ – початок ХХІ століття. Значною мірою це спровоковано зростанням зацікавленості суспільства різними соціальними практиками спорту та окремими видами спорту. Серед основних наукових і методичних праць варто виокремити доробок Степанюк С.І., яка провела дисертаційне дослідження з актуальних питань історико-соціальних аспектів розвитку студентського спортивного руху в Україні. Однак ці дані не враховують масиву інформації, набутої упродовж ХХІ століття. Активізації досліджень зі студентського спорту виявлена також у 2012-2014 роках. Це пов'язано із проведенням Всесвітньої зимової універсіади у м. Казань та проєктом проведення Універсіади у м. Красноярськ (2019 р). За таких умов значна частина наукових досліджень присвячена студентському спорту у різних країнах світу, його значення у формуванні культури особистості молоді людини, загальним проблемам міжнародного студентського руху тощо.

Однак, поза увагою фахівців залишається проблематика наукового обґрунтування студентського спорту в Україні, яка має характерні особливості соціально-політичного, культурологічного, економічного і правового розвитку.

Законом України «Про фізичну культуру і спорт» визначено, що серед закладів фізичної культури і спорту (юридична особа), які забезпечують розвиток фізичної культури і спорту шляхом, зокрема, надання фізкультурно-спортивних послуг, поміж інших, мають місце центри студентського спорту вищих навчальних закладів. Трактуювання функціонального призначення центрів студентського спорту вищих навчальних закладів передбачає забезпечення створення умов для поєднання навчання у вищому навчальному закладі та підготовки студентів, зокрема, до участі у чемпіонатах Європи і світу серед студентів з видів спорту, визнаних в Україні, Всесвітніх універсіадах. Таким чином маємо підстави для виокремлення цього виду діяльності (студентський спорт) у межах діяльності галузі фізичної культури і спорту.

У проєкті Закону України «Про фізичну культуру і спорт» спостерігаються незначні зміни у підходах до цього соціального явища. Запропоновано розглядати студентський спорт у межах фізичної культури у сфері освіти.

📖 Вона має на меті забезпечити розвиток фізичного здоров'я учнів та студентів, комплексний підхід до формування розумових і фізичних здібностей особистості, вдосконалення фізичної та психологічної підготовки до активного життя, професійної діяльності на принципах індивідуального підходу, пріоритету оздоровчої спрямованості, широкого використання різноманітних засобів і форм фізичного виховання і масового спорту, безперервності цього процесу протягом усього життя. Проте, незалежно від локалізації цієї практики спорту, можна стверджувати, що методологічна основа залишається сталою.

Досвід різних країн вказує на інтеграцію сфери фізичної культури і спорту у ринкове середовище, або залежність її від соціально-економічного статусу країни. На підставі цього регулюється утворення нових форм власності

та форм господарювання, що активно впливає на учасників фізкультурно-спортивної діяльності.

Попередній пошук наукових даних і міжнародного досвіду розвитку студентського спорту свідчить про наявність певних теоретичних напрацювань з цього процесу, пов'язаних з особливостями формування та реалізації відповідної державної політики, нормативно-правових, соціальних та економічних аспектів функціонування.

Можливість якісних змін у розвитку фізичної культури і спорту студентської молоді значною мірою обумовлюється рівнем реалізації ряду нормативно-правових документів, серед яких Закон України «Про фізичну культуру і спорт», Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту, а також Закони України «Про вищу освіту» та укази Президента «Про забезпечення подальшого розвитку вищої освіти в Україні» та «Про Національну доктрину розвитку освіти».

☞ На шляху розвитку студентського спорту варто розглядати низку проблем. Серед них:

- ✓ погіршення здоров'я, фізичного розвитку і фізичної підготовленості населення, низький рівень залучення підлітків і молоді до систематичних занять фізичною культурою і спортом. Існуючі обмеження у використанні державно та приватного партнерства не дають змоги активно розвивати спортивну індустрію для збільшення видовищності, забезпечити доступність спортивних і фізкультурно-оздоровчих послуг для значної кількості студентської молоді.
- ✓ відсутність ефективного переходу від системи дитячо-юнацького спорту, відбору та підготовки спортивного резерву до спортивних збірних команд країни з видів спорту. Недостатнє обґрунтування складових системи підготовки спортсменів у вищій освіті (нормативно-правового, матеріально-технічного, науково-методологічного, медико-біологічного забезпечення) гальмують розвиток студентського спорту, не дають змогу ефективного (не знижуючи рівень фахової підготовленості) створення резерву для спортивних збірних команд країни за умов їхнього навчання у вищих навчальних закладах.
- ✓ посилення суперництва в спорті вищих досягнень. Загострення конкуренції на міжнародній спортивній арені (Олімпійські ігри, Чемпіонати світу та Європи тощо). Провідні світові держави прагнуть до перемоги, що сприяє створенню позитивного іміджу країни на міжнародній арені. При цьому нераціонально використовується соціально-економічний резерв. Концентрація уваги на завоюванні вищих спортивних нагород призводить до нехтуванням обґрунтованістю системи підготовки спортсменів в умовах вищої освіти.
- ✓ значне відставання від провідних спортивних держав у розвитку та впровадженні інноваційних спортивних технологій, що істотно ускладнює

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

розвиток фізичної культури і масового спорту, підготовку спортивного резерву та спортсменів високого класу в умовах вищої школи.

♪ Аналізування наукової та методичної літератури дали змогу виявити такі світові тенденції розвитку студентського спорту:

- ✓ організація ефективної системи державного регулювання;
- ✓ підвищення соціального статусу національних студентських спортивних організацій;
- ✓ створення нормативно-правової бази розвитку фізичного виховання і спорту в вищих навчальних закладах;
- ✓ налагодження співробітництва, законодавче узгодження співпраці, розмежування сфер впливу та відповідальності;
- ✓ забезпечення сучасної матеріально-технічної бази для заняття молоді спортом;
- ✓ оптимізація системи студентських змагань в країні та забезпечення участі спортсменів у міжнародних змаганнях;
- ✓ створення сучасного інформаційного забезпечення студентського спорту;
- ✓ пропаганда національних і міжнародних досягнень у студентського спорту.

Узагальнення результатів ряду наукових досліджень указали на наявність широкого кола напрямів для подальших досліджень у студентському спорті. Так, Степанюк С.І. за результатами свого дисертаційного дослідження визначила подальші напрями наукових досліджень.

Вони в основному пов'язані із місцем і значенням студентського спорту в системі освіти і виховання молоді; вдосконаленням організаційної структури студентського спортивного руху та їхньої співпраці із державними, громадськими та іншими організаціями з питань фізичного виховання студентської молоді; удосконаленням матеріально-технічного, науково-методичного забезпечення підготовки студентських збірних команд України для участі у міжнародних змаганнях.

♪ Вище зазначені напрями доповнено С.В. Лапочкиним. Автор вбачає удосконалення функціонування студентського спорту за допомогою таких наукових і методичних складових:

- ✓ розроблення законодавчої бази, ієрархічності та різноманіття організаційних структур, що реалізують студентські спортивні програми різного рівня;
- ✓ багатоджерельністю фінансування та правовою захищеністю діяльності у сфері студентського спорту;
- ✓ розробленням системи відбору та різних форм матеріальної підтримки для студентів-спортсменів;
- ✓ урахуванням розкладу фінальних студентських змагань при затвердженні національного календаря спортивних заходів;
- ✓ офіційною реєстрацією спортивних результатів університетів і наявністю спортивного рейтингу університетів;

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

- ✓ наявністю договорів про спільну діяльність між студентськими лігами, спортивними клубами університетів і професійними клубами з видів спорту;
- ✓ наступністю і взаємозв'язком програм фізичного виховання та розвитку спорту серед студентів в університетах більшості країн світу.

☞ Своєю чергою, шляхи вирішення проблем студентського спорту фахівці вбачають у наступному:

- ✓ розроблення спортивного інформаційного ресурсу для організації взаємодії студентських спортивних організацій із середньотехнічними та вищими навчальними закладами, з метою надання консультаційної, методичної підтримки та обміну досвідом тощо;
- ✓ звернення уваги роботодавців великого та середнього бізнесу на студентів-спортсменів для забезпечення спонсорської підтримки;
- ✓ мотивування студентів до систематичних занять спортом шляхом участі їх у спортивних акціях міста, змагання різного рівня.

Також, досвід інших країн засвідчує, що активна позиція молоді до спорту формується внаслідок якісної пропаганди засобами масової інформації.

Таким чином, невід'ємним для розвитку студентського спорту є потреба встановлення основ державної політики в галузі студентського спорту з визначенням рівнів компетенції центрального органу управління, його представництв на місцях, місцевого самоврядування та безпосередньо самого вищого навчального закладу. Потрібно *досягнути умов*, за яких ректорам вишів має бути вигідно та престижно розвивати студентський спорт.

Україна, маючи характерні особливості соціальнополітичного, культурологічного, економічного та правового розвитку, потребує вивчення та обґрунтування студентського спорту на сучасному етапі. Проблеми погіршення здоров'я, фізичного розвитку і фізичної підготовленості населення, відсутності ефективного переходу від системи дитячо-юнацького спорту до спорту вищих досягнень, посилення суперництва в спорті вищих досягнень створюють актуальність розроблення питань організаційного та методичного забезпечення студентського спорту.

Основні напрями наукових досліджень у студентському спорті пов'язані із вивченням сукупності даних організаційного та методичного характеру, удосконаленням структури і змісту студентського спорту, вивченням стану матеріально-технічного, науково-методичного забезпечення, покращенням правової захищеності діяльності та загалом мотивуванням студентів до систематичних занять спортом.

Контрольні питання:

1. Яку діяльність здійснює FISU для розвитку наукових основ університетського спорту?
2. На що спрямована проблематика організаційно-методичного наукового напрямку на форумах, проведених під егідою FISU?

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

3. На чому сконцентровано увагу в психолого-педагогічному напрямку на конференціях, проведених під егідою FISU?
4. Що визначено в Законі України «Про фізичну культуру і спорт» для закладів фізичної культури і спорту (юридична особа), що забезпечують розвиток фізичної культури і спорту?
5. Від чого залежить розвиток сфери фізичної культури і спорту в країні (з урахуванням досвіду різних країн)?
6. Які проблеми існують на шляху розвитку студентського спорту в Україні?
7. Охарактеризуйте світові тенденції розвитку студентського спорту.
8. За допомогою яких наукових і методичних складових можна вдосконалювати функціонування студентського спорту (за визначенням С.В. Лапочкіна та С.І. Степанюка)?
9. Якими можуть бути шляхи вирішення проблем студентського спорту на думку фахівців?
10. Із чим пов'язані основні напрями наукових досліджень у студентському спорті?

Тестові завдання:

1. У якому році Міжнародну федерацію університетського спорту FISU визнано колективним членом ЮНЕСКО?
 - a. у 1969 р.;
 - b. у 1977 р.
2. Як часто відбуваються наукові форуми, організовані FISU?
 - a. щороку;
 - b. кожні 2 роки, через рік після проведення Універсіади.
3. Які наукові напрями можна виділити при проведенні конференцій та форумів під егідою FISU?
 - a. організаційно-методичні проблеми студентського спорту;
 - b. психолого-педагогічні проблеми студентського спорту;
 - c. медико-біологічні проблеми студентського спорту;
 - d. відповіді a, b, c.
4. Укажіть основний шлях вирішення проблеми активізації та позитивного ставлення студентів до занять із фізичного виховання у вишій:
 - a. створення спортивних секцій із видів спорту;
 - b. створення центрів студентського спорту.
5. Чим обумовлюється можливість якісних змін у розвитку фізичної культури і спорту студентської молоді?
 - a. Законом України «Про фізичну культуру і спорт»;
 - b. Національною доктриною розвитку фізичної культури і спорту;
 - c. Законом України «Про вищу освіту»;
 - d. рівнем реалізації нормативно-правових документів;
 - e. Указами Президента «Про забезпечення подальшого розвитку вищої освіти в Україні» та «Про Національну доктрину розвитку освіти».

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ВИКОНАННЯ ДО ТЕМИ № 7

Використання активних відеоігор у сфері фізичного виховання і спорту.

Інформаційно-комунікаційні технології прискорюють процеси отримання знань, сприяють модернізації освіти. Для забезпечення ефективності сприйняття навчального матеріалу, пов'язаного з руховою діяльністю, та підвищення рівня рухової активності молоді використовуються активні відеоігри, особливістю яких – фізичні переміщення тіла гравця. Активні відеоігри, що потребують прояву сили, координації та гнучкості включаються до навчальних програм із фізичного виховання, поєднуючи фізичне виховання з грою за рахунок використання рухів тіла гравця як контролера, забезпечуючи тим самим альтернативу статичним іграм та сприяючи збереженню здоров'я.

Самостійне завдання студента _____

1. ✎ *Визначити ефективність застосування ІКТ у сфері фізичної культури і спорту.*

<i>Тренажер, відеогра</i>	<i>Сутність</i>	<i>Застосування, розвиток</i>
Тренажер Trazer		
Тренажери Cateye Gamebike і Cybex Trazer		
Комплект Nintendo Wii		
Nike + Kinect Training, EA Sports Active 2 і UFC Personal Trainer		
Відеоігри Kanomi Dance Dance Revolution		
SMARTfit™ Multi-Station Trainer		
Kick Ass Kung-fu		
Відеоігри, на платформах Xbox 360 і Xbox One		

Упровадження у фізичне виховання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) покликане модернізувати традиційну педагогіку, більш ефективно здійснювати збір, обробку та передачу інформації, якісно змінити методи й організаційні форми підготовки висококваліфікованих педагогів і тренерів, а також активізувати фізкультурно-оздоровчу роботу серед усіх категорій населення. Для підвищення ефективності сприйняття навчального матеріалу, пов'язаного з руховою діяльністю, в електронних засобах підтримки навчання використовуються мультимедійні форми подання інформації, що поєднують графічні, анімаційні, відео- та аудіоілюстрації.

Викладачі повинні постійно вдосконалювати вміння роботи з цифровими гаджетами для поліпшення якості освітнього процесу. Наразі ІКТ (монітори серцевого ритму, крокоміри, відеоаналіз рухів) у фізичному вихованні та спорті використовуються досить широко. Інтерес учених, педагогів і людей, що займаються спортом і руховою активністю привертають новітні програмні продукти, в яких поєднані відеоігри, фізичні вправи та спорт.

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

Фізичне виховання є сферою навчання, в якій інформаційно-комунікаційні технології можуть знайти цікаве застосування, особливо перспективним засобом є активні відеоігри (*exergames* або *EXG*).

Ексергейм на спеціальних ігрових консолях – це особливий вид комп'ютерних ігор, інноваційною складовою яких є фізична активність, при чому електроніка фіксує реальні рухи гравця і реагує на них.

Ексергеймінг розуміють як сполучну ланку між фізичною активністю та інноваційними технологіями, як практичну ігрову діяльність із фізичним навантаженням і руховими діями, що вимагають проявів сили, координації та гнучкості. Науковці пропонують використовувати активні відеоігри в навчальних програмах із фізичного виховання не як заміну традиційної фізичної активності учнів, а як додатковий засіб для залучення студентів до ведення здорового та активного способу життя.

Стрімкий розвиток технологій значно розширив можливості популярних сьогодні відеоігрових консолей *Microsoft Xbox*, *Sony Playstation*, *Dance Dance Revolution*, *Cybex Trazer*, *Cateye Game Bike*, *Sportwall*, танцювальних килимків *Dance Mat* та інших різноманітних віртуальних спортивних тренажерів. Компанії-розробники програмного забезпечення здійснюють підтримку своїх продуктів (наприклад, веб-сайти *Nike +*, *Microsoft*, *Kinect Education*, *Nintendo*, *Multi-Station Trainer*).

Комплект *Nintendo Wii* включає інтерактивні спортивні ігри: теніс, бейсбол, боулінг, гольф і бокс, комплект *Wii Fit* обчислює фітнес-індекс гравця на основі його ваги та зросту, а потім пропонує на вибір заняття йогою, ходьбою, тренування координації та інші способи підвищення рівня фізичної підготовленості. Застосування *Your Shape Fitness Evolved 2012* (містить танцювальні рухи, аеробіку, йогу, біг, вправи для верхніх і нижніх кінцівок), *Kinect Adventures* (що включає стрибки, випадки та присідання) і *Kinect Sports* (що включає футбол, бокс, теніс, пляжний волейбол, легку атлетику й боулінг) у заняття з фізичного виховання привносить елементи новизни, підвищує задоволеність від виконання фізичних вправ, покращує ставлення до викладача фізичного виховання.

Активні відеоігри на платформах *Xbox 360* і *Xbox One* з датчиком *EyeToy*, *Zumba Fitness Rush*, *Dance Central 3*, *Nike + Kinect Training*, *UFC Personal Trainer*, *EA Sports Active 2* та ін. надають гравцям можливість займатися з особистим «віртуальним» тренером. За допомогою тестування визначається вихідний рівень підготовленості та мета, якої хоче досягти учасник, після цього пропонується відповідна фітнес-програма. З підвищенням рівня фізичної підготовленості користувача інтенсивність і тривалість вправ поступово збільшується, що мотивує до подальших тренувань. Учасники контролюють інтенсивність та оптимізують продуктивність за допомогою вбудованого монітора серцевого ритму; повторюючи віртуальні демонстрації, підвищують свою фізичну компетентність, контролюють індивідуальний прогрес тренувань; діляться досягненнями з іншими користувачами в інтернет-спільнотах.

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

Nike + Kinect Training, *EA Sports Active 2* і *UFC Personal Trainer* можуть використовуватися у групових та індивідуальних заняттях у навчальному закладі та поза ним. Рекомендуються для додаткових домашніх завдань, при чому учні та вчителі можуть он-лайн відстежувати й оцінювати результати тренувань, забезпечуючи індивідуальний і цілеспрямований зворотний зв'язок протягом усього навчального року.

Рисунок 7 – Віртуальна реальність інтерактивної гри *Kick Ass Kung-fu*

R. Kajastila, *P. Hämäläinen* вважають перевагою *Kick Ass Kung-fu* те, що гра вимагає рухів усім тілом (удари, акробатика), які відображаються на ігровому полі. За даними науковців, заняття *Kick Ass Kung-fu* посилюють мотивацію початківців до вивчення прийомів бойових мистецтв та акробатичних елементів. Відсутність реального контакту з віртуальними противниками дозволяє вивчити ті рухи, які було б занадто ризиковано засвоювати в реальному спарингу (рис. 7).

Доступними й ефективними є також активні відеоігри *Kanomi Dance Dance Revolution (DDR)*, *Cateye Virtual Bike* від *Sony Play Station*, *Nintendo Wii Sports Baseball*, *Nintendo Wii Sports Tennis*, *Nintendo Wii Boxing*. Різні модифікації танцювальної гри *Dance Dance Revolution (DDR)* популярні серед підлітків усього світу (рис. 8).

Рисунок 8 – Заняття з фізичного виховання із застосуванням *Dance Dance Revolution*

Досвід використання на заняттях із фізичного виховання у школах танцювальних килимків (*Dance Mat*) свідчить про зниження маси тіла.

В американських школах широко використовується інтерактивне обладнання *SMARTfit™ Multi-Station Trainer* для оволодіння основними руховими навичками, розвитку координації, спритності, рівноваги, концентрації уваги, гнучкості, влучності, сили, швидкості. Розробники програми зазначають, що використання такого обладнання дозволяє учням у процесі рухливих ігор та ігор із м'ячем розвивати інтелектуальні здібності, дає можливість швидко приймати рішення, виконувати вправи найбільш оптимальним способом і отримувати задоволення під час занять (рис. 9).

Рисунок 9 – Заняття з фізичного виховання із застосуванням *Dance Dance Revolution*

J. Trout, B. Christie вважають, що на заняттях із фізичного виховання учнів різного віку доцільно використовувати тренажери *Cateye Gamebike* і *Sybox Trazer*. У *Cateye Gamebike* гравці використовують рульове управління, здійснюючи маневри, в той час як обертання педалей задає швидкість руху

транспортного засобу в змаганні з віртуальним противником на екрані в будь-якій гоночній грі. Крім цього, тренажер можна використовувати для навчання їзди на велосипеді.

Тренажер *Trazer* відтворює віртуальну реальність гри у футбол, волейбол, єдиноборства тощо. За допомогою спеціального обладнання *Cybex Trazer* гравці розвивають швидко-силові можливості окремих м'язів і груп м'язів, швидкість реакції та високу точність рухів при малих переміщеннях, тренують координацію, швидкість, спритність, баланс (рис. 10). Пристрій фіксує швидкість, силу, час реакції, висоту стрибків, середній і максимальний пульс, приблизну кількість витрачених калорій, аналізує показники змін. Змінюючи вектори рухів на кожному занятті, тривалість занять, послідовність виконання вправ, викладач може ставити специфічні завдання, а кожне наступне заняття стає дійсно новим, складним і цікавим.

Використання ІКТ у сфері фізичної культури і спорту є ефективним засобом підвищення якості навчально-тренувального процесу, сприяє вихованню та розвитку творчих здібностей учнів, є засобом збагачення інтелектуальної сфери.

Рисунок 10 – Тренування із застосуванням *Cybex Trazer*

Використання активних відеоігор дозволяє реалізувати ідею індивідуального та диференційного підходу в процесі навчання рухових дій, розширити можливості надання інформації, посилити мотивацію та сприяти формуванню у тих, хто займається, рефлексії своєї діяльності.

EXG може включатися в курси фізкультурної освіти як розділи програми. Використання EXG до і після занять, у закритих приміщеннях і просто неба не вимагає від викладачів фізичного виховання великих зусиль. Включення EXG у рекреаційні або традиційні розділи програм фізичного виховання, спрямованих на навчання нескладних рухових дій або елементів спортивних ігор, дозволить мотивувати та підбадьорити неактивних і слабо підготовлених студентів. У навчально-оздоровчих програмах із помірним навантаженням EXG запобігатимуть одноманітності, сприятимуть збільшенню рухової активності та вирішенню оздоровчих завдань, а також зможуть стати загальнопедагогічною платформою для медико-санітарної освіти. У разі відсутності достатньої кількості обладнання, в той час як частина студентів використовує EXG, інші можуть виконувати імітаційні вправи. Ті зі студентів, які займаються на повністю функціональних електронних танцювальних килимках із програмним

забезпеченням DDR, цілком взаємодіють з ігровим інтерфейсом, змагаючись і отримуючи миттєвий зворотний зв'язок про результати своєї діяльності, а інші студенти отримують помірне і інтенсивне фізичне навантаження протягом усього заняття. Кожні декілька хвилин можна проводити ротацію, в результаті кожен учасник отримує можливість практикувати *DDR*, покращуючи координацію і ритмічність.

Навчальна програма фізкультурної освіти на всіх рівнях покликана сприяти соціалізації здобувачів освіти, зокрема тих, хто не має можливості взаємодіяти з іншими студентами з різних причин. Учасники мережевих *EXG* отримують необхідний соціальний досвід, оптимізується взаємодія між учасниками порівняно з індивідуальною грою, а в змаганнях із віртуальним персонажами поліпшуються пізнавальні навички.

Активні відеоігри можуть використовуватися для оптимізації діяльності серцево-судинної системи та поліпшення постуральної стабільності, балансу, вдосконалення здатності до орієнтування в просторі, рівноваги, зорово-моторної та ритмічної координації, гнучкості, спритності, когнітивних функцій. Ігри можна адаптувати до індивідуальних потреб, забезпечуючи можливість виконувати завдання на оптимальному рівні; досягати успіху і контролювати процес індивідуального навчання, забезпечуючи персоналізований зворотний зв'язок та своєчасну корекцію помилок. Заняття *EXG* значно підвищують витрати енергії, розвивають спортивні навички, настрій і увагу після гри, допомагають боротися з ожирінням.

EXG можуть сприяти поліпшенню пізнавальних і рухових навичок. Незважаючи на те, що *exergaming* наразі перебуває у стадії становлення, різноманітні системи *EXG* (*Xbox*, *Nintendo*, *Playstation*), додатки до смартфонів, планшетні комп'ютери вже активно використовуються як альтернативні засоби фізичного виховання і спорту та стають з кожним роком все більш затребуваними.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Войнаровський А. Історичний аналіз розвитку студентського спорту у вищих навчальних закладах України. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. 2012. № 2(18). С. 7- 10.
2. Володина А.А. Мотивационные варианты и обоснование индивидуального выбора человеком отдельных видов спорта в системе физических упражнений для регулярных занятий в учебное и свободное время. *Символ науки*. 2017. № 12. С. 129-133.
3. Гальченко Л.В., Бессарабова О.В., Попок О.С. Особливості американської моделі розвитку фізичної культури і спорту. *Вісник Запорізького нац. ун-ту*. 2018. № 2. С. 87-95.
4. Долгова Н. А. Нормативно-правовой аспект модернизации физического воспитания студентов и университетского спорта в Украине. *Научные ведомости*. 2013. № 20 (163). Вып. 19. С. 195-200.
5. Долгова Н. Європейські ініціативи у сфері фізичного виховання та спорту. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2015. № 2. С. 55-58.
6. Мельник М.Г. Становлення та розвиток студентського спорту України в ХХІ столітті : дис.. кан. наук з фіз. вих. та спорту: 24.00.01. Львів. держ. ун. фіз. культ. Львів, 2016. 231 с.
7. Орлова В.В., Халалеева О.Е. Студенческий спорт как фактор подготовки спортсменов высших достижений. *Современные исследования социальных проблем (электронный научный журнал), Modern Research of Social Problems*. 2015. №3 (47). С. 140-162.
8. Павленко О. Багатогранність розвитку студентського спортивного руху. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2016. № 3. С. 21-25.
9. Павленко О. Клубна форма організації занять у розвитку студентського спорту *Слобожанський науково-спортивний вісник*. 2017. № 4(60). С. 78-85.
10. Передерій А., Пітин М., Мельник М. Спортивний клуб як базова ланка студентського спорту України. *Фізична активність, здоров'я і спорт*. 2015. № 4(22). С. 59-66.
11. Степанюк С.І. Студентський спортивний рух: історія, сьогодення та майбутнє. Херсон: ХДУ, 2006. 132 с.
12. Халалеева О.Е. Международный опыт организации студенческого спорта. *Организация работы с молодежью*. 2013. № 11. URL: www.es.rae.ru/ovv/227-1013
13. Чухланцева Н., Чухланцев А. Використання активних відеоігор у сфері фізичного виховання і спорту. *Trajectoriâ Nauki = Path of Science*. 2017. Т.3. № 2. С. 41-51.

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

Навчальне видання
(українською мовою)

Гальченко Лія Володимирівна
Дядечко Ігор Євгенович

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ

Навчальний посібник
для здобувачів ступеня вищої освіти магістра
спеціальності «Фізична культура і спорт»
освітньо-професійної програми «Спорт»

Рецензент *Ю.О. Коваленко*
Відповідальний за випуск *А.В. Сватьєв*
Коректор *Л.В. Гальченко*